

sydasiens

2-3/82

bulletinen

15 kr

- KOTMALE: MYGEL FÖR MILJARDER
- TEMA: INDIENS HISTORIA
- OM HELIGA KOR

Om de bara åt upp de heliga korna . . .

Denna "heliga ko", målad på en lastbilsdörr, sprutar mjölk på en "lingam", den indiska fruktbarhetssymbolen

Många västerlänningar är upprörda över att man i Indien inte äter korna – medan människor svälter ihjäl på gatorna.

Anledningen till att korna inte avlivas tror sig västerlänningen finna enbart i religiösa seder. Att dessa seder är djupt oförnuftiga betraktar västerlänningen som självklart.

Och vad skall en västerländsk turist tro? Till och med en del reseskildrare och asienforskare irriterar sig på de heliga korna. Den svenske reseskildraren Birger Lövberg skriver tex i "Stickprov på Indien":

"Det är denna lära som är förklaringen till det för oss paradoxala i att man bygger påkostade sjukhus för gamla kor medan hundratals människor får ligga i städernas rännstenar och dö av sjukdom och svält." (s 130)

I boken "Indien vid korsvägen" skriver författarna bl. a.:

"Kvar är också miljoner och åter miljoner kor som förrättar sitt tarv på vägar och gator, odugliga att ge mjölk åt de ständigt ut-hungrade barnen och för heliga att slaktas och ätas upp. I stället har man inrättat ålderdomshem åt gamla kor."

Att slakta traktorer

Men hur ser verkligheten ut för Indiens miljoner fattiga? Är korna för heliga att avlivas? Skulle fattigdomen minska om man slakade de magraste korna? Har den indiske bonden något val?

Den indiske bonden behöver sina kor. Och inte nog med det. Han skulle inte klara sig utan dem, och det beror på oxarna. Oxarna är hans traktor. Varje hushåll behöver minst två oxar, annars kan en indisk småbrukare inte bruka sin jord. Att slakta korna vore för en indisk bonde som att slakta traktor.

Och inte kan den vanlige indiske bonden ersätta oxarna med en mekanisk traktor. Hälften av Indiens bönder äger mindre än 1 ha jord, 85 % äger under 4 ha. Bonden har inte råd med en traktor. Överskottet från jordbruket skulle i många fall inte ens täcka bensinkostnaderna, och definitivt inte räntor och amorteringar på lånen för en traktor. Dessutom är arealen för liten för att en traktor skulle bli rationell.

Också bönder med större ägor kan tveka innan de köper en traktor, även om de skulle ha råd. Det kan vara svårt i Indien att få tag på reservdelar till traktorn, liksom att hitta kunniga reparatörer. Bensinkostnaderna stiger för varje år. Även en välbärgad bonde kan uppleva oxarna som driftsäkrare och billigare.

Den vanliga bonden har inget alternativ till oxspannet. Men han klarar sig inte med

två oxar. Skulle en ox bli sjuk eller dö kan hela familjens existens vara hotad. Därför behövs en extra ox, i reserv.

Två oxar per ko per brukningsenhet

Billigaste sättet att skaffa en ox är att producera den själv. Ett av bondens djur bör därför vara en ko. Varje indisk familj måste ha två oxar och en ko för att klara sig. Det är minimum.

1966 fanns i Indien omkring 176 miljoner oxar och kor och 72 miljoner brukningsenheter. Det blir i medeltal ungefär tre djur på varje brukningsenhet.

Om man inte avlivade kor i Indien skulle det finnas lika många kor som oxar. Men så är det inte! Enligt Marvin Harries 5 (1966, 1974) fanns det under 1960-talet 213 oxar på 100 kor i de mest ortodoxa och hindudominerade områdena av Gangesslätten.

Det betyder i klartext att kor avlivas! I Indien finns det särskilda familjer ur de lägsta kasterna som sköter denna syssla. De bildar en grupp av oberörbara bland de oberörbara. I den religiösa ideologin är denne koslaktare en förträngd figur – precis som hästslaktaren eller rackaren

var en särskilt oren och "suspekt" figur bland lantarbetare i det svenska bondesamhället.

Proportionerna mellan kor och oxar i Indien visar att kor avlivas. Antalet kor visar att denna slakt är mycket väl anpassad till nuvarande produktionsförhållanden. Idealantalet – två oxar per ko per brukningsenhet – är nästan exakt realiserat.

Den grundläggande ekonomiska enheten i dagens indiska jordbruk är familjen, inte som tidigare slakten eller den lokala jati-kasten.

Kor på gator och järnvägsvallar

De indiska kornas matvanor och ekologiska effektivitet har studerats noga under 1970-talet, bl. a. av Odental (1972). Odental konstaterar att korna "omvandlar saker som är av litet direkt värde, till produkter som är av direkt värde för människor". De indiska bönderna ser på sina magra kor utifrån ett mycket praktiskt perspektiv. Varje besökare i en indisk by som iakttar korna lägger märke till att de inte äter föda som producerats speciellt för dem på särskilda fält. Korna håller till på gräsmattor, vägrenar och järnvägsvallar. Alla rapporter om kor som hindrar tra-

fiken i storstäderna belyser detta (även om detta är ett obetydligt problem i de flesta städer). Korna äter inte upp föda som kan användas för människor. De kostar inte bonden något. Men efter monsunregnen kan en mager och nästan steril ko äta upp sig och få en kalv. Tabuet mot att äta kokött hindrar bonden från att göra något desperat om torkan blir för svår. Skulle han slakta sina oxar och sin ko skulle hans familj snart gå svält döden till mötes. Utan oxar och ko finns det ingen framtid för dem.

Mjolk och bränsle

Kon ger en rad livsviktiga produkter till bonden. Den lilla mjölk – 0,5–1,5 liter om dagen – kon producerar ger ett viktigt proteintillskott till familjemedlemmarna. Att köpa motsvarande mjölk skulle kosta 40–120 rupier per månad (1981). Omräknat till svenska förhållanden betyder det att 45 liter mjölk skulle kosta 1 200 kronor av månadslönen.

Dyngan från korna används till gödsel och bränsle. Den indiske småbonden har inte råd att köpa konstgödsel. Kodynga används vanligen som bränsle i kökspisen. Torkad dynga har flera fördelar jämfört med alternativa bränslen och ved och

fotogen. Den är gratis, den går fort att bereda och brinner med jämn låga under flera timmar. Insamling och beredning av dynga är därför ett typiskt barnarbete. Husmor behöver bara titta till elden då och då. Under tiden kan hon uträtta andra sysslor.

Den enda rimliga slutsats man kan dra är att antalet kor i Indien inte beror på tabuet mot att äta kokött utan i stället är en praktisk anpassning till nuvarande produktionsförhållanden, den sociala strukturen och den demografiska situationen, samt till bondens verkliga valmöjligheter.

Som i det muslimska Pakistan

Proportionen mellan oxar och kor och deras antal per brukningsenhet är enligt Marvin Harries dessutom ungefär detsamma som i det muslimska Pakistan.

Kor och bilar

Man kan jämföra Indiens kor med i-ländernas bilar. Från den enskilda individens perspektiv finns det många ekonomiska och sociala fördelar med att äga en personbil i i-länderna. Utan den skulle många yrkeskategorier upphöra att fungera. Många avlägsna platser kan inte nås med kollektiva transportmedel. För en familj på tre personer eller fler är det billigare att åka bil än tåg, flyg eller buss. Dessutom är bilen smidig och bekväm. Det finns alltså förnuftsmässiga överväganden bakom valet av bil i i-länderna.

Den indiska bonden har väl så goda skäl att hålla sig med oxar och kor – ändå menar många i väst att hans överväganden styrs av idiotiska tabun.

I själva verket handlar den indiske bonden, lika väl som den västerländske bilköparen, förnuftigt i den miljö där han råkar leva. Gjorde de inte det skulle de gå under eller hamna bland de utslagna.

Vegetarian eller inte

En del i väst menar att det vore bättre om indierna blev köttätare, då skulle de må bättre. Men faktum är att flertalet indier inte är vegetarianer. De äter kött, fisk eller fågel, bara inte oxkött. De lägsta kasterna både avlivar kor och äter oxkött. Det finns inte någon del av den döda kon som inte tas tillvara.

Däremot finns det inga förutsättningar för att alla indier skulle kunna äta stora kvantiteter kött. All åkermark behövs för att odla människoföda. Om indierna övergick till våra matvanor och började odla djurfoder skulle över hälften av befolkningen omedelbart svälta ihjäl.

I ett historiskt perspektiv kan kons helighet ses som följd av en långtgående anpassning. För att klara att försörja hela befolkningen har vegetarianism eller semivegetarianism blivit ett måste.

Thorvald Olsson

Nu har alla ideal fått stryka på foten

Sri Lanka besöks varje år av 300 000 europeiska turister. Det sätter sina spår: "Vi säljer allt, t o m våra barn," som en lankes uttryckte det,

Sri Lanka har berövat en tiondel av sina innevånare deras medborgarskap och sedan förvisat dem. (Se artiklarna om utvisningen av de tamiiska plantagearbetarna i detta nummer av *Sydasiabulletinen*.)

Sri Lankas utvecklingspolitik fick underkänt av SIDA 1977:

"Den ekonomiska tillväxten har varit otillfredsställande; de sociala klyftorna har ökat och de fattiga har fått det sämre; samhällsutvecklingen har varit diktatorisk snarare än demokratisk; och det växande ekonomiska beroendet av omvärlden har manifesterats i ett ökande underskott i handelsbalansen." (SIDA, Samarbetsprogram 1977/78)

Ändå är *Sri Lanka* landet som fått motta det största svenska biståndsprojektet någonsin. Och knappt någon märkte det: inget anbudsförfarande, ingen granskning från SIDA, ingen riksdagsdebatt förrän i efterhand. (Se artiklarna i detta nummer av *Sydasiabulletinen*.)

Sverige hade en gång en vacker målsättning för biståndet. Det skulle främja resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomiskt och politiskt oberoende och en demokratisk samhällsutveckling. I och med Kotmale har alla dessa ideal fått stryka på foten.

Räkningen betalas av de svenska skattebetalarna. Indirekt betalas den också av de statslösa tamilerna: hade vi velat göra något för dom och för de fattigaste på *Sri Lanka* hade tre miljarder räckt långt. Om pengarna inte hade slösats bort på ett kraftverk med tvivelaktig utvecklingseffekt.

Enligt en opinionsundersökning är det bara 4 procent av väljarna som har förtroende för Fp-C-regeringens ekonomiska politik. Hur många har förtroende för biståndspolitikerna? Efter Kotmale borde det inte vara någon!

Red.

Sydasiensbulletinen 2 – 1982 maj årgång 6

INNEHÅLL:

Om de bara åt upp de heliga korna, <i>Thorvald Olsson</i>	2
Kotmale jätteprojekt med oöverskådliga konsekvenser, <i>Thomas Bibin</i> ..	7
Tvångsomflyttningen i ett kritiskt skede, <i>Thomas Bibin</i>	12
Bössar skor sig på téindustrin,	18
Utsikter för 1982, <i>Ajit Roy</i>	19
Zia's fångar – Amnestyrapport om Pakistan, <i>Gustav Böklin</i>	20
Dikt <i>Yousaf Jhelmi</i>	21
Skyggglappar på barbariet, <i>Chaitania Kalbag</i>	22
Spegel och legitimation, <i>Erik af Edholm</i>	26
Det stora upproret, <i>Thomas Arvidsson</i>	32
Monokel såväl som kontaktlinser, <i>Kenth Andersén</i>	35
Sepoyupproret i skönlitteratúren, <i>Karl-Reinhold Haellqvist</i>	37
Den politiska makten i stadigt förfall, <i>Thomas Bibin</i>	42
Så raggas man välgörenhet, <i>Susantha Goonatillake</i>	44
Några ungdomsböcker om Indienadoptioner, <i>Margareta Pettersson</i>	47
Finns det hopp om en framtid, <i>Moina (pseudonym)</i>	48
Nyhetskrönika, <i>Karl-Reinhold Haellqvist</i>	55

Omslagsfoto: S. Lindberg

Femhundra sidor om sydasiens för femtio kronor!

För endast 50:- + porto = 66:50 får du ca 500 sidor Sydasiensinformation i text och bild. Erbjudandet gäller restnummer av Sydasiensbulletinen från 1978 t.o.m. 1982. (Normalpris ca 130:-) Sätt in beloppet 66:50 på pg. 16236-2 "Sydasienskommittén i Lund" och uppge namn och adress så kommer paketet i brevlådan.

Portofritt vid beställning av två paket, dvs totalt 100:-.

Adress:
Kullavägen 3
232 02 Åkarp. 040/46 08 95

Sydasiensbulletinen ges ut fyra gånger per år. Redaktionen växlar mellan Stockholm, Göteborg och Skåne.

Prenumeration kostar 40 kr för fyra nummer (ett år). Studentpris 30 kr och stödprenumeration 100 kr. Institutioner får betala 60 kr. Vill man ha sig tillsänt ett enstaka nummer så kostar det 10 kr. Lösnummerpris 10 kr.

Postgiro: 79 54 96 – 9 Sydasiensbulletinen.

Redaktion för detta nummer: Kenth Andersén, Thomas Arvidsson, Göran Djurfeldt, Göran Holmström, Staffan Lindberg.

Kontaktpersoner för Sydasiens – kommittéerna:

Stockholm
Hammet Murphy, Råggatan 4,
116 59 Stockholm, 08-43 59 37

Göteborg
Thomas Bibin, Erik Dahlbergsgatan 27 A,
411 31 Göteborg, 08-16 15 12 (ansv. utgivare)

Skåne:
Göran Djurfeldt, Kullavägen 3,
232 02 Åkarp, 040-46 08 95

Uppsala:
Anders Forsberg, Fänkålgatan 3,
754 47 Uppsala, 018-25 47 27

Danmark:
Stig Toft Madsen, Burmeistergade 27, DK-
1429 Köpenhamn K tel. 01/54 56 11

Sydasienskommittéernas plattform:
Sydasienskommittéerna i Sverige har som mål att sprida information om situationen i Sydasiens och att stödja de krafter som bekämpar imperialismen, det politiska förtrycket och underutvecklingen i området.

Kommittéerna är fristående från politiska partier och grupperingar i Sydasiens och i Sverige.

Tryck: Infotryck AB, Malmö 1982.
ISSN 0347-5182

Flyttar
gör många, faktiskt var åttonde svensk varje år. Men långt ifrån alla som flyttar skickar sin nya adress till Sydasiensbulletinen. Vi får flera ex i retur varje gång vi sänder ut ett nytt nummer, och det är besvärligt och det tar tid att söka dem som flyttat. Glöm därför inte att anmäla din nya adress till oss om du flyttar!

Intresset för Sydasiensbulletinen bara ökar!

Intresset bland skribenterna är så stort att vi översvämmas av material. Därför har vi denna gång gjort ett dubbelnummer på 56 sidor. Nästa nummer blir alltså nr 4/82 som utkommer i december. Det redigeras av Stockholmsgruppen. Manus bör vara inne till den 1/10.

Kotmale – jättepprojektet med oöverskådliga konsekvenser

Kotmale, det stora damm- och kraftverksbygget i Sri Lanka som betalas med svenska biståndspengar, är inte bara det största projektet i svensk biståndshistoria. Det ingår också som en viktig bit i en av de största biståndssatsningarna i världen, det s k Mahaweli-programmet. Och idag när Kotmale så sakta just har börjat ta form så kommer allt allvarigare invändningar, såväl mot Kotmale som mot Mahaweli-programmet som helhet. Fast en del av kritiken är knappast ny skriver Thomas Bibin som här ger en bild av dagsläget för denna avancerade utvecklingsatsning.

Skånska Cementgjuteriet har köpt svenskt; m askinparken kommer från Kockum, Åkerman och Volvo, i tunnlarbarna borrar Atlas Copco . . .

Utbyggnaden av floden Mahaweli i Sri Lanka berör över 23 000 km² av landets yta (dvs ca 40 %) och inbegriper 13 större bevattningssystem, 14 kraftverk och en rad andra byggnationer. Det angivna målet med projektet är en ersättning av den energi man får av importerad olja med energi från vattenkraft samt nyuppodling av stora områden, vilket såväl ska ge nya arbetstillfällen som självförsörjning på t ex ris.

Projektet skulle ursprungligen genomföras under 30 år vilket troligen hade gett möjligheter till att rätta till de brister som var kända redan på ett tidigt stadium. Men den nytillträdde högerregeringen under J R Jayewardene förklarade 1977 att det bara skulle ta fem år (senare utsträckt till sex år), något som kom att ställa problemen på sin spets.

Redan 1968 fann Världsbanken att de inledande planerna hade många brister och att nya mer konkreta planer måste utarbetas. Tio år senare, 1978, fann en holländsk konsultgrupp stora tekniska brister i projektet som då hade påbörjats

åtta år tidigare, 1970. Gruppen fann också en överdriven koncentration på de teknologiskt avancerade damm- och kraftverksbyggena medan verksamheten nedströms hade hamnat i skymundan.

Men inget tyder på att man tagit denna kritik på allvar. Den nya regeringen har i än högre grad satsat på det utländska biståndet och kraftverksbyggena. Idag dominerar fyra stora damm- och kraftverksbyggen som tagits om hand av England, Västtyskland, Kanada och Sverige. Och de totalkostnader som 1978 beräknades till 13 miljarder skr för hela Mahaweli har idag stigit avsevärt, och risken är uppenbar att Sri Lanka kommer att vara fjättrat i decennier vid räntor och amorteringar. Det gäller också det svenska bygget som visserligen är gåvobistånd, men som kräver stora lån (i svenska affärsbanker) eftersom de största kostnaderna ligger i början av projektet. Och Kotmale som 1979 beräknades kosta 700 miljoner i utländsk valuta uppges i årets budgetproposition komma att kosta en bra bit över 3 miljarder.

Damm, tunnel, turbiner

Kotmale-projektet består av en damm som ska dämna floden Kotmale just innan den rinner ut i Mahaweli. Därifrån ska vattnet ledas i en 7 km lång tunnel till tre turbiner i ett kraftverk som ligger vid Mahaweli. Ingenjör är ett engelskt företag (Sir William Halcrow and Partners) och huvudentreprenör är Skånska Cementgjuteriet. Viktigaste underleverantör är ASEA. Beställare är lankesiska staten (inte SIDA) och projektet betalas med importstöd (inte som projektstöd), vilket betyder att SIDA varken godkänt eller granskat projektet innan det sattes igång.

Kotmale gick heller aldrig ut på anbud (vilket svenska biståndsregler kräver) utan det blev en ren kontraktssuppgörelse mellan Skånska och Sri Lanka. De stora nackdelar som detta innebär, och det svek som den dåvarande folkpartiregeringen begick mot väljare och riksdag i Sverige, får numera anses vara väl känt sedan saken först uppdagades i maj 1979 (Se Syd-Asienbulletinen nr 2/79, 4/79, 2/80 och 3/80).

Från våren -78 till våren -79 utväxlades närmare ett 20-tal skrivelser om Kotmale mellan regeringarna i Stockholm och Colombo. I strikt formell mening kan man i alla dessa dokument *inte* hitta något svenskt åtagande att betala hela Kotmale-projektet. Där-
emot vimlar det av försäkringar om att "samarbetet mellan våra två länder skall fortsätta för överskådlig framtid." Så fick till slut Skånska Cementgjuteriet kontraktet - utan att tvingas slåss med andra entreprenörer i en internationell anbudsgivning.

Den 5 februari 1979 togs första spadtaget i närvaro av en för ändamålet influgnen svensk ambassadör från New Delhi. Först ett år senare fick den svenska riksdagen information om projektet i budgetpropositionen. När nu notan för Kotmale har fyrdubblats och när kritiken mot både projektet och dess handläggning växer, försöker Ola Ullsten smita undan ansvaret genom att hänvisa till att Sverige aldrig gjort några skriftliga bindande utfästelser.

Men i praktiken har hela projektet hittills fungerat som om det fanns ett svenskt totalansvar. Skånska Cementgjuteriet, Exportkreditnämnden, bankerna, SIDA och naturligtvis Sri Lanka har sett det som en förutsättning. Det finns ju inte heller längre några alternativa finansörer. Världsbanken, arabfonder, och andra möjligheter är överspelade eftersom de förutsätter internationellt anbud.

Sveriges och Sri Lankas intressen är alltså sammanlänkade genom den svenska entreprenören, Skånska Cementgjuteriet.

SVERIGES REGERING BESLUTAR OM UTVECKLINGSHJÄLP
TILL SRI LANKA, MOT SIDAS INVÄNDNINGAR OCH UTAN
ATT UPPEFYLLA DE MÅL SOM HAR ANGETTS FÖR BISTÅND.
PENGARNA TAS TACKSAMT
EMOT AV SKÅNSKA
CEMENT, SOM "FÅTT"
TA HAND OM
PROJEKTET.

Hösten 1979 påbörjades förarbetena på Kotmale (vägar, bostäder m m) och idag pågår byggen av tunnlar sedan början av 1980 medan damm- och kraftverksbygget just påbörjats efter att dammbygget försenats ett år av geotekniska skäl. Omkring 200 svenskar arbetar på Kotmale samt ett par tusen lankeser. Man gissar att projektet kan vara klart våren 1985.

Nu granskas Kotmale

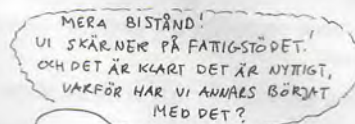
Först i november förra året kom SIDA sig för att skicka en granskningsgrupp till Kotmale. Av den rapport som de tre undersökarna sen skrev framgår bl a att brådskan (från Sri Lankas sida) med projektet inneburit stora problem och att man fått importera allt från biståndsarbetarnas IKEA-möbler till trä och cement för byggena. Tonen är dock återhållsam i rapporten och den är svårtydbar för en lekman i vissa stycken. Vi har därför valt att låta en erfaren teknisk konsult i branschen granska rapporten. Av aktsamhet om sin egen framtid som konsult har han

valt att vara anonym. Kommentarererna finns härintill.

Brådskan med Mahaweli (och Kotmale) liksom satsningen på det teknologiskt avancerade ingår tyvärr som ett led i den självutnämnde presidentens önskan att bygga monument över sig själv. Det är allvarligt, men än allvarligare är att Mahaweli ingår i presidentens nya ekonomiska politik vilken innebär en medveten satsning på ökade klasskillnader (bl a genom indragna sociala förmåner) och på en utförsäljning av landet till utländska företag.

Frizonen norr om huvudstaden Colombo är ett led i detta, men den har inte direkt med Mahaweli att göra. Det har däremot de områden i nordöst som nu nyuppodlas genom den konstbevattning som vattnet från Mahaweli ger möjlighet till. Där ger regeringen nu jord till internationella jordbruksbolag ("agrobiss") att bruka. Guthrie Group från Malaysia har tilldelats 10 000 hektar till oljepalmsodling. Ett holländskt, ett kanadensiskt och ett franskt företag har fått ca 4 000 hek-

PRESIDENT JAMEWARDENE:

Konsultvärdering av Kotmale

Efter en granskning av projektet och av SIDA:s industribyrås rapport från november 1981 kan man ge följande kommentarer:

1) Eftersom bara 1/5 av arbetena är utförda kan man idag *omöjligt* säga något om slutkostnaden. Först när 50–60 % av arbetena genomförts kan man vid den här typen av arbeten förutse en slutkostnad med en felmarginal på \pm %. Detta är möjligt först sommaren -83, om allt flyter normalt.

2) Kontrollorganisationen är otillräcklig. I de fall där kontrollpersonalen inte räcker till, mäter entreprenören upp mängderna ensam och kontrollanten kollar i efterhand. Att mängderna för schaktning, bergförstärkning och tunnelsprängning har stigit kraftigt är därför naturligt. Kontrollanterna hinner inte kolla avvägningar och uppmätningar. Detta lämnas då till entreprenören, som har ett mycket stort intresse av att mängderna blir så stora som möjligt. Som exempel kan nämnas att varje *centimeters* felavvägning i höjddled av stenbrottens hela övertyta motsvarar ca 0,2 miljoner kronor.

3) Idag (mars -82) är endast ca 20 % av projektet utfört. Ändå är det så gott som omöjligt att stoppa, eftersom Mahaweli-ministern har skickat ett "letter of acceptance" som

svar på de anbudsförhandlingar som avslutades i oktober 1981. Dessutom har Skånska Cement redan påbörjat en stor del av arbetena i etapp 2 för att bli hinna klara avledningen av floden före monsunregnen i april. Det är också en medveten strävan att driva arbetena längre än till "the point of no return", och den punkten har alltså redan nåtts. För ett halvår sedan hade man möjligen kunnat gå över till en annan finansieringsform, nämligen fri upplåning och löpande räkning med takpris och därmed kunde man ha tjänat 10–40 % på etapp 2 (100–400 miljoner kronor).

4) Att någonting är snett – ja mycket snett – i detta projekt märks lätt på den *s k produktionskostnaden* som räknats fram av SIDA:s ekonomiske konsult, Kjell Jacobsson. Han uppskattar den till ca 55 öre/kWh, medan den verkliga kostnaden för ett vattenkraftverk i ett av världens billigaste länder idag borde ligga på omkring 15 öre – högst 20 öre.

5) Kontraktet ger större fördelar till entreprenören än övriga Mahaweli-projekt, eftersom å-priserna ligger högre. Därför tjänar Skånska Cement *mycket grova pengar* på projektet – det är helt uppenbart. Men för Sri Lanka blir det billig el, ca 6 öre per kWh, eftersom biståndet betalar mellanskillnaden (49 öre), och efter-

som oljenoten minskar.

6) Det måste ha varit känt för Skånska Cement och Mahaweli-ministeriet redan i slutet av 1979 att slutkostnaden skulle ligga över 1 500 miljoner kronor och att SIDA:s landramar skulle spricka. Varför har inte riksdagen fått veta detta? (SIDA:s programförhandlingsprotokoll borde kollas upp noga.) Det är frågan om den kostnadsberäkning som slutar på 600 Mkr ens existerar. Vem har gjort den? När gjordes den? Troligen är det fråga om en förhistorisk USAID-beräkning. Hur ser den indiska konsultens (Water & Power Development Consultancy Services Ltd) lönsamhetsrapport för Kotmale ut?

7) Varför tvingades Sri Lanka och SIDA vid de årliga programförhandlingarna 1979 att välja importstöd i stället för projektstöd? Det senare skulle gett SIDA bättre kontrollmöjligheter och större inblick i projektet. Sri Lanka önskade ju en sådan hjälp med kontroll och planering från Sverige.

8) Liksom vid alla stora vattenarbeten i u-länder där de hydrologiska data som finns ofta är otillräckliga, är det stor risk att man råkar ut för översvämningar under arbetets gång. Då kommer kostnaderna att stiga ytterligare.

tar vardera och även Nestlé har övertagit odlingar, om än i mindre skala än så länge. Tom Världsbanken är oroad över denna utveckling som ju hotar att rubba hela den sociala inriktningen på verksamheten nedströms Mahaweli.

I en detaljerad rapport från det amerikanska biståndsorganet USAID har också framförts allvarig kritik mot den förstöring av värdefull skog som Mahaweli innebär. Rapporten menar också att något måste göras åt erosionen och att åtgärder måste tas för att rädda djurlivet i området. Och detta är alls inte omöjligt, menar man, men det kräver varsamhet och vissa tekniska arrangemang. Den lankesiska naturskydds föreningen är också kritisk mot Mahaweli-projektet på ungefär samma grunder.

Hellre elefanter än människor

Men den lankesiska regeringen vägrar vidta några naturskyddsåtgärder, och man säger att kritikerna på denna punkt är mer angelägna om att rädda elefanter än människor.

Samtidigt kan knappast den lankesiska regeringen gå fri från mänskligt/folkrättsliga invändningar när det gäller Mahaweli. Den plantagearbetarbefolkning som bebord distriktet i högländerna där fö Kotmale ligger, ingår inte i regeringens planer på jord åt nybyggare, trots att de utgör nära tio procent av befolkningen. Hälften av dessa människor (de sk indiska tamilerna, se artikel på annat håll i detta nummer) har definitionsmässigt ingen rätt att delta i programmen eftersom de är statslösa sedan snart 35 år. Och de plantagearbetare som fått medborgarskap i Sri Lanka är genom en förfinad diskriminering utestängda, inte minst p g a att programmen till 100 % administreras av befolkningsmajoriteten, singaleserna.

Den medvetna satsningen på ökade klasskillnader, på agrobiss samt utestängningen av plantagearbetarna från nyuppodlingsprogrammen borde vara något även för den svenska regeringen att tänka på. Enligt de biståndspolitiska målen som vår riksdag en gång i tiden antagit så ska ju biståndet bli leda till jämlikhet och en

demokratisk samhällsutveckling. Så är tyvärr inte fallet med Mahaweli-projektet, och det är lätt för den svenska regeringen att få fram de fakta som styrker dessa uppgifter.

Elkraft till turisterna

Slutligen ska det nämnas att det ändrade läget och den sänkta höjden på dammbyggnaden i Kotmale innebär att Kotmale inte kommer att ha någon betydelse för verksamheten nedströms (konstbevattning, nyuppodling osv). Huvudmålet blir således energin, och det i form av tre turbiner (från ASEA) som ska ge 198 megawatt tillsammans. Och därmed kommer man ifrån en del av oljeimporten.

Men trots denna positiva nytta av Kotmale ska det nämnas att det lankesiska energiverket uppger att bara omkring 10 % av landsbygdens hushåll har tillgång till el och att det procenttalet inte kommer att öka nämnvärt under det kommande decenniet. Huvuddelen av energin går således till städerna och där är det inte

PROJEKTET HAR FLERA GÅNGER KRITISERATS
FÖR BRISTFÄLLIG PLANERING, SÅ TEX AV VÄRLDSBANKEN

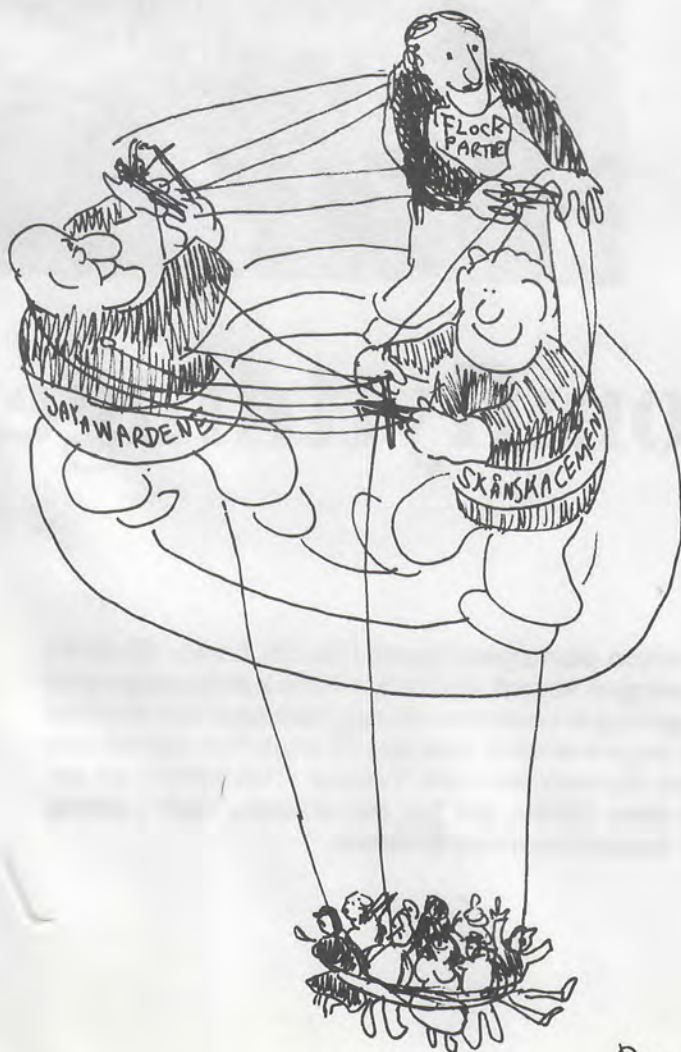

främst industrin utan hushållen och turistindustrin som är de stora konsumenterna och de viktigaste orsakerna till störande elavbrott och liknande.

Problemet med Kotmale är inte bara att projektet tillkom genom ett bedrägligt förfarande och att det rymmer så många invändningar när det nu genomförs i Sri Lanka. Det är också att när sanningen om Kotmale nu börjar uppdagas alltmer för en svensk allmänhet så finns det en uppenbar risk att den uppriktiga biståndsvilja som finns i landet undergrävs. Och det vore ett katastrofalt resultat eftersom det finns många bra former av bistånd och eftersom utvecklingsländerna har all rätt till bistånd från de rikare länderna.

Thomas Bibin

FOLKPARTIET, SKÅNSKA CEMENT
OCH SRI LANKAS REGERING
HAR BUNDIT UPP SVENSKA BISTÅNDS PENGAR
I ETT BEDRÖGLIGT PROJEKT. SAMT
SVENSKA REGERINGEN.

Kritik i Sri Lanka!

Det har nu också till slut kommit igång en debatt om Kotmale i Sri Lanka. En ambitiös journalist, *Ravindrana Casinader* på den nystartade dagstidningen *Island*, har inlett en ordentlig granskning av projektet. Den 4 mars hade *Island* ett stort reportage kring Kotmale och de motståndningar som blåst upp i den svenska riksdagen om projektet. Där fanns också en sammanfattning av den kritik som i svenska media riktats mot handläggningen av Kotmale.

Några dagar senare, den 10 mars, tog parlamentsledamoten Lakshman Jayakodi upp saken i parlamentet. Jayakodi, som representerar det förre regeringspartiet och som nu besätter den förre statschefen Sirimavo Bandaranaike's plats i parlamentet sen fru Bandaranaike berövades den av den nuvarande regeringen, läste helt enkelt upp artikeln ur *Island* inför parlamentet och krävde ett svar från regeringen.

Jordbruks- och Mahaweli-ministern Gamini Disanayake gick då i svaromål, hänvisade till sina svenska kontakter, bl a chargé d'affaires Carl G Åkesson på ambassaden i Colombo. Disanayake berättade att han tillsammans med Åkesson och chefen för det svenska exportrådet besökt Kotmale samma dag som artikeln publicerades i *Island*, och enligt Disanayake hade dessa herrar sagt honom att det inte varit nåt bråk om Kotmale i den svenska riksdagen.

– Den svenske Chargén frågade mig faktiskt huruvida man borde gå ut med ett pressmeddelande i saken, men jag sade honom att jag inte tyckte det var nödvändigt, sa Disanayake. Och han fortsatte med att säga att vad än kritiken må innehålla om Kotmale så måste arbetet med projektet fortsätta.

Casinader följde upp sitt material i *Island* med en intervju med Disanayake några dagar senare. Men denne var då inte alls intresserad att på allvar prata om Kotmale. Casinader fortsätter nu i stället med att samla material om Kotmale-projektet, och han återkommer i *Island* med detta så snart det finns skäl.

Lars Eklund
Colombo

Tvångsomflyttningen

Den påtvingade omflyttningen av nära en miljon plantagearbetare från Sri Lanka till södra Indien har nu hejdats sedan den indiska regeringen vägrat att förnya det s k boskapsavtalet från 1964. Samtidigt har den lankesiska regeringen sensationellt nog besvarat den petition om ett stopp på utlämningen som ett antal organisationer runt om i Europa formulerat och samlat underskrifter till. Thomas Bibin, som tillsammans med Yvonne Fries samlat en utförlig dokumentation om utlämningen och dess följder, ger här det aktuella läget i denna känsliga fråga som rymmer stor tragik för hundratusentals lankeser.

Foto: Lars Åström

i ett kritiskt skede!

Sedan den gångna vintern råder det allvarliga meningsmotsättningar mellan Sri Lanka och Indien vad det gäller fullföljandet av det många kallar 1964 års boscapsavtal. Enligt detta avtal (The Sirimavo-Shastri Agreement of 1964) som kompletterades 1974 har Indien förbundit sig att ta emot två tredjedelar av de nära en miljon plantagearbetarna (s k indiska tamiler) som man ansåg fanns i Sri Lanka 1964 (plus den naturliga ökningen efter 1964). Man förband sig därmed att ta emot nära 800 000 människor under en period som så småningom kom att löpa till den 31 oktober förra året. Det var plantagearbetare som importerades av britterna på 1800-talet till Sri Lanka

från Indien, plantagearbetare som förklarades statslösa sedan Sri Lanka blivit självständigt 1948. (Se Sydasiabulletinen nr 1/79, 1/81 och 3/81).

När avtalet löpte ut för drygt ett halvår sedan fanns det fortfarande kvar nära en halv miljon statslösa plantagearbetare i Sri Lanka, och nu har alltså den indiska regeringen meddelat att man inte längre har något avtal med Sri Lanka. De indiska legationerna i Sri Lanka tar inte längre emot nya passansökningar, och därmed har man ställt frågan om denna folkrättsvidriga tvångsomflyttning på sin spets.

En representant för den lankesiska regeringen har meddelat att man inte accepterar inställningen att avtalet upphör-

de att gälla det datum som sagts i avtalet. Man menar i stället att avtalet gäller tills att det överenskomna antalet människor har skickats över till Indien.

Omätlig tragedi

Den indiska regeringens ändrade hållning är säkert ett resultat av vädjanden och krav från delstatsregeringen i Tamil Nadu. Sanningen om de "repatrierade" plantagearbetarnas öde i Indien börjar nu ta form, och det är inte fråga om något annat än en omätlig mänsklig tragedi. De indiska myndigheternas hjälpprogram förfuskas till den sista rupien av korrupta administratörer och hjärtlösa bedragare. Högst

5 % av de f d lankesiska plantagearbetarna rehabiliteras till ett normalt liv, medan de övriga slutar som tiggare, tillfällighetsarbetare under slavlika förhållanden eller döda i förtid. Alltfler uppgifter tyder f ö på att dödstalen för dessa människor är mycket höga.

Dessa uppgifter omvitnas inte bara av tillfälligt besökande betraktare av problemet eller av de repatrierades egna organisationer. Flera etablerade forskningsinstitut har kommit till samma slutsatser sedan man nu börjat studera frågan. Och trots sitt nya indiska medborgarskap så blir dessa f d plantagearbetare betraktade och behandlade som andra klassens medborgare i sitt nya hemland.

Den nya indiska hållningen är säkert också ett resultat av att många just insett tvångsmomentet i repatrieringen. Formellt har ju de omflyttade tamilerna "frivilligt" sökt sig till Indien, men det är en frivillighet som baseras på förföljelse och hot från den lankesiska sidan kombinerat med en bedräglig bild av en ljusnande och välmående framtid i Indien.

Indiens ändrade inställning gör att de statslösa plantagearbetarna som finns kvar i Sri Lanka blir ett internt lankesiskt problem, något som det egentligen varit hela tiden. Pressen på Sri Lanka att lösa detta självförvållade brott mot folkrätten och mot internationell praxis ökar nu ohjälpligt.

Europeisk opinion

En annan form av press på den lankesiska regeringen innebar säkert den s k Kasselgruppens bildande i maj förra året. Det var representanter för en rad organisationer i Västeuropa som samlades i Kassel till ett möte arrangerat av den Luthersk-evangeliska kyrkan i Kurhessen-Waldeck. Där fanns tredjeverlden-grupper från sex länder, bl a folk från Sydasienskommittéerna i Sverige.

Denna nybildade Kassel-grupp beslöt bl a att formulera en välmotiverad petition, fr a riktad till den lankesiska regeringen med krav på ett stopp för repatrieringarna och ett slut på statslösheten i Sri Lanka (se utdrag härintill). Medlemmarna i Kasselgruppen fick sen i uppdrag att samla in underskrifter i sina respektive länder, fr a då underskrifter från organisationer. Insamlingen av underskrifter pågår fortfarande, men redan i juli förra året skickade Kasselgruppen petitionen till Sri Lanka, bl a för att påminna om det orättmätiga i att fira 50-årsjubileet av den allmänna rösträttens införande i Sri Lanka, en rösträtt som ju inte gäller för nära tio procent av befolkningen.

Till mångas förvåning inträffade i december det smått sensationella: den lankesiska justitieministern besvarade petitionen i ett långt brev daterat den 3 december 1981 (se utdrag härintill). Sammanfattningsvis kan man säga att ministerns försvar för Sri Lankas hållning trycker på tre huvudargument:

a) Plantagetamilerna importerades av britten, de var inte bofasta och de har aldrig blivit integrerade i Sri Lanka.

b) Indien vägrade att ta till sig "sina" medborgare när den lankesiska lagen om medborgarskap stiftades 1948, och därför blev de statslösa.

c) Internationell lag och folkrätt är bra, men lokala förhållanden måste vara avgörande, vilket märks om man ser på turkar, indier, sydeuropéer och algerier i Europa idag.

Om cynismen i de två senare argumenten är inte mycket att säga. Men punkt a) rymmer en osanning som är avgörande. Det koloniala Englands utredningar visade att 1930 var hälften av plantagearbetarna bofasta i Sri Lanka, 1938 var de 60 procent och 1946 80 procent. Dessutom förbjöds utvandring från Indien till Sri Lanka 1939. Det betyder att det idag knappast kan finnas en enda lankesisk plantagearbetare som är född i Indien. Och alla demografiska studier visar att det inte bara är fråga om en generations liv i Sri Lanka utan flera. Slutsatsen är att det idag inte finns någon internationell motsvarighet där Sri Lanka kan finna stöd för sina brott mot folkrätten.

I övrigt kan det kanske noteras att turkar, algerier m fl i Europa är just turkar, algerier osv medan plantagearbetarna är

statslösa sedan nära 35 år. Det är den lilla skillnaden. Och detta sagt utan att försvara invandrarpolitiken i Väst.

Paradoxalt nog måste man säga att den nya indiska hållningen och den lankesiske justiteministerns svar ändå innebär något positivt när det gäller en lösning på frågan om plantagearbetarna i Sri Lanka. Bollen ligger nu hos den lankesiska regeringen ensam eftersom det är hos dem som de statslösa finns. Och det faktum att en minister besvärar sig med att svara på ett brev från Västtyskland visar dels att man nu vet om att saken fått en allmän uppmärksamhet här och dels att man känner ett behov av att försvara sin (dåliga) sak. Liknande petitioner från organisationer i Sri Lanka och Indien har aldrig tidigare besvarats.

Det är således klart att opinionen i det egna landet betyder mindre för Sri Lanka än ställningstaganden från just de länder varifrån den mesta turismen och utvecklingshjälpen kommer. Och det är inte alldeles säkert att brott mot folkrätten är så hälsosamt för det europeiska penningflödet till Sri Lanka.

Det borde i alla fall inte vara det.

Thomas Bibin

"The Undesirables" är arbetstiteln på den bok om utvisningen av de lankesiska plantagearbetarna till Indien och deras öde där som Yvonne Fries och Thomas Bibin skrivit. Den är författad på engelska och kommer snart ut på ett indiskt förlag. Sydasiabulletinen återkommer till boken när den finns i tryck.

VOICE OF THE VOICELESS

BULLETIN OF THE COORDINATING SECRETARIAT
FOR PLANTATION AREAS

Läsvärt

från det lankesiska plantageområdet, där det ges ut flera mindre tidskrifter av god kvalitet. *The Tea Worker* är en månadstidning som är helt inriktad på socialpolitiska frågor inom plantagesektorn. *Voice of the Voiceless* ges ut av den samarbetsorganisation som volontärföreningar bland plantagearbetarna har bildat. Den är inriktad på frågor om rasförtryck gentemot tamilerna och på frågan om utlämningen (repatrieringen) till Indien. *Satyodaya* är en kritisk tidskrift som ur socialpolitiskt och aktionsinriktat perspektiv tar upp frågor som rör hela Sri Lanka. *Voice of the Voiceless* och *Satyodaya* ges växelvis ut som månadstidning av samma utgivare.

Här är adresser på dessa läsvärda tidskrifter. Enklaste sätt att beställa en prenumeration är att via (sitt eget) postgiro skicka en utbetalning till utgivaren med anteckning om att det gäller en prenumeration.

The Tea Worker
Fr. Reginald Perera
36/7 Bailey Road
Nawalapitya
Sri Lanka

Voice of the Voiceless/Satyodaya
Fr. Paul Caspersz
30 Pushpadana Mawatha
Kandy
Sri Lanka

the tea worker

Petition

till den Demokratiska Socialistiska Republiken Sri Lanka och Republiken Indien (utdrag).

I. Vi vädjar om ett stopp för alla åtgärder i enlighet med Sirimavo-Shastriavtalet från 1964 eftersom avtalsperioden är utgången.

II. Vi vädjar om medborgarskap så snart som möjligt för alla personer "av indiskt ursprung" i Sri Lanka, vilka innefattades av avtalet 1964 (kompletterat 1974) och som önskar stanna i Sri Lanka, dvs:

statslösa bofasta som ännu inte sökt något medborgarskap,

statslösa bofasta vars ansökan om lankesiskt medborgarskap har avvisats, samt

statslösa bofasta som nu tvingas vänta på sitt lankesiska medborgarskap eftersom det s k kvotssystemet gör att de inte får det direkt.

III. Vi vädjar om indiskt medborgarskap till alla som så önskar; att låta dem resa till Indien så snart möjligt efter att ha gett dem all nödvändig information innan avresan.

IV. Vi vädjar om en utvärdering och översyn av rehabiliteringen i Indien och att man då tar hjälp av de volontärorganisationer som arbetar där. Viktigt är då att beakta det välkända faktum att de som kommit till Indien inte kunnat bli bofasta utan att de lider svår nöd som ständigt flyttande tillfällighetsarbetare.

V. Vi vädjar om lämpliga åtgärder för en bättre integrering mellan tamiler och singlar i Sri Lankas plantageområden. Detta är i enlighet med ett pluralistiskt och rasmsänsigt fredligt samhälle där man respekterar folks identitet och grundläggande rättigheter. Detta inkluderar upplysning för att förhindra rasism, fördomar och chauvinism.

VI. Vi vädjar om ett ansvarstagande, tillsammans med volontärorganisationer i såväl Sri Lanka som i Indien, för att se till att de som reser till Indien ska finna ett drägligt liv där.

VII. En mänsklig lösning av detta långvariga problem utgör en nödvändig grund för firandet av Sri Lankas 50-årsjubileum av den allmänna rösträttens införande.

För alla deltagande organisationer i juli 1981.

Sri Lanka Coordinating Center Kassel

Querallee 50

D-3500 Kassel

Förbundsrepubliken Tyskland

Bärbel Bartsch

sekreterare

Svenskt stöd åt Petitionen

Sydasienskommittéerna har åtagit sig att i Sverige sprida den av Kasselgruppen formulerade petitionen. Här liksom i övrigt har man valt att gå till organisationer i stället för enskilda individer. Med petitionen har också vid varje tillfälle lämnats ett informationsmaterial som ger bakgrunden till värdjandena. Trots att insamlingen fortfarande pågår så ger vi här ett axplock av de organisationer i Sverige som skrivit under petitionen:

Broderskapsrörelsen, Folkpartiets Kvinnoförbund, Folkpartiets Ungdomsförbund, Kommunistisk Ungdom, Kristen Demokratisk Samling, Kristen Demokratisk Samlings Ungdomsförbund, Svenska Fredskommittén, Kvinnokamp för Fred, Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen, Svalorna, Handelsfront, Svenska Gileförbundet, Jordens Vänner m fl.
Petition och bakgrundsmaterial kan beställas av Yvonne Fries, Box 7054, 300 07 Halmstad.

Svar

till Kasselgruppen på deras Petition från juli 1981 (utdrag). Colombo den 3 december 1981 (utdrag).

10. Före 1931 när lokalt självstyre utsträcktes till landsbygdes gjorde Sir Edward Jackson det helt klart att plantagearbetarna inte skulle ha rösträtt i de lokala valen. Kan-ske inspirerades han av det faktum att plantagearbetarna inte var bofasta i Sri Lanka.

12. Införandet av allmän rösträtt år 1931 tycktes emellertid vara i linje med den brittiska plantageoligarkens krav. Man trodde kanske att de nära nog underdåniga plantagearbetarna i tacksamhet över sina jobb skulle rösta på brittiska kandidater i valen.

17. Avtalet 1964 blev nödvändigt eftersom den lankesiska medborgarskapslagen av 1948 definierade vem som var att anse som medborgare. Glöm inte att när den lagen kom så vägrade Indien att godkänna sina medborgare, vilka därigenom i ett mycket stort antal blev statslösa.

19. Avtalet 1964 hölls högt av Sri Lanka medan genomförandet för Indisk del gick mycket trögt.

22. Om de som ensidigt förklarats statslösa av Indien ska få någon rättvisa så borde de på nytt beredas möjlighet att söka medborgarskap där. Det kan ske genom att man förnyar avtalet.

25. 1948 års Deklaration om de Mänskliga Rättigheterna innehåller ädla principer, men jag är övertygad om att Ni håller med om att dessas tillämpning måste anpassas till det land det gäller.

26. 1919 års Parisavtal är också värt allvarlig begrundan, och ni håller säkert med om att lokala förhållanden måste vara avgörande även här. Vore det annorlunda så skulle många algerier i Frankrike, portugiser och spanjorer i Schweiz och nära en miljon turkar i Ert eget land ha fått fulla medborgerliga rättigheter där.

30. I alla händelser måste ni förstå att den omedelbara inplaceringen av nära tio procent av ett folk betyder risk för farliga omvälvningar i Sri Lankas etniska, sociala och ekonomiska liv.

De som redan fått medborgarskap i Sri Lanka har samma rättigheter som de som levit här i tusen år. De utstår inga umbärande som negrerna får göra i amerikanska "down-towns" eller som indianerna i reservaten. Detta visar klart att Sri Lanka har varit betydligt mer humant och realistiskt när vi tagit itu med ett liknande problem.

Med vänliga hälsningar,

Er tillgivne,

Nissanka Wijeyeratne

Justitieminister

Ministry of Justice

P. O. Box 555

Colombo 12

Sri Lanka

Till

Utrikesminister Ola Ullsten
Utrikesdepartementet
Box 16121
103 23 STOCKHOLM

Halmstad den 12 december 1981.

Ang. statslöshet i och påtvingad folkomflyttning från Sri Lanka

Sydasienskommittéerna i Sverige vill med detta brev och bilagor göra Er uppmärksam på en fråga av största vikt när det gäller Sri Lanka. Det gäller den ca halva miljon statslösa plantagearbetare (s k Indiska Tamiler) som idag finns i Sri Lanka och det faktum att snart 400 000 plantagearbetare mot sin vilja tvingats återvända till Indien efter flera generationers boende och arbetande i Sri Lanka. Denna s k repatriering sker i enlighet med ett fermitonärt avtal som slöts mellan Sri Lanka och Indien 1964, vilket i sin tur var grundat på det faktum att Sri Lanka efter självständigheten förklarade sin största minoritet (ca 12 % av hela befolkningen) för statslös och därmed utan rösträtt och andra grundläggande mänskliga rättigheter.

Sri Lankas regering har öppet förklarat att man tänker fullfölja repatrieringen av de statslösa, och man söker nu i vinter komma fram till ännu en förlängning av 1964 års avtal. Det lidande som plantagearbetarna försakats genom detta är omätbart, och många auktoritativa källor har gång på gång påpekat att handläggningen av denna fråga strider såväl mot FN:s Deklaration om de Mänskliga Rättigheterna (som Sri Lanka genom sitt medlemskap i FN förbundit sig att följa) som mot den Europeiska Konventionen om de Mänskliga Rättigheterna.

Vi räknar med att denna fråga inte är helt okänd för Er, bl a på grund av det omfattande bistånd som Sverige ger till Sri Lanka, ett bistånd som naturligtvis dessa plantagearbetare inte får njuta frukterna av. Vi hoppas nu att den svenska regeringen tar till fällen i akt för att få fram en snar och mänsklig lösning på denna seglivade fråga.

Därför frågar vi nu vad den svenska regeringen kan och tänker vidta för åtgärder bilateralt och internationellt när det gäller behandlingen av plantagearbetarna i Sri Lanka? Vi undrar också om Ni redan nu kan förutse tillfällena när Ni kan komma att ta upp saken?

Med hopp om ett snart svar från Er sida.

Bästa hälsningar

För Sydasienskommittéerna i Sverige:

Yvonne Fries

Thomas Bibin

Sydasienskommittéerna i Sverige
c/o Yvonne Fries
Box 7054
300 07 HALMSTAD

Tack för Er brev av den 12 december 1981 rörande de indiska tamilerna i Sri Lanka.

Jag vill erinra om att spörsmål av detta slag under vissa förutsättningar kan komma upp till behandling i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna. Sverige är dock för närvarande inte medlem av denna kommission.

Enligt ECOSOC:s resolution 1503 kan emellertid såväl enskilda personer som intresserade frivilliga organisationer anhängiggöra frågor om kränkningar av mänskliga rättigheter hos kommissionen. Om kränkningarna är allvarliga och förefaller ske i stor skala, kan en undersökning komma till stånd och staten i fråga uppmanas svara på den framförda kritiken.

Det kan noteras att Sri Lankas president, Mr Jayewardene, i ett pressuttalande nyligen antytt möjligheten av att bevilja lankesiskt medborgarskap för de statslösa, som hittills ej erhållit lankesiskt medborgarskap under Sirimavo-Shastri-avtalet.

Beträffande det svenska biståndet till Sri Lanka, som Ni också berör i Er brev, används den ändamålsbestämda andelen av biståndet huvudsakligen för verksamhet inom områdena landsbygdsutveckling och undervisning. Inom det sistnämnda området ges biståndet i form av sektorstöd. Under de kommande åren förutses sådant stöd baseras på en utbildningsreform, innefattande bl a plantageskolor, vilken för närvarande diskuteras.

Under 1981 har diskussioner förts rörande finansiering av två sektorer (hälsovård och undervisning) inom ett distriktutvecklingsprogram i Badulla-distriktet. De projektbokument som hittills föreligger redovisar komponenter som skulle komma tamilbefolkningen inom plantagerna till godo.

Sverige stöder för övrigt redan nu via sitt bidrag till UNICEF ett program som syftar till att förbättra bl a undervisningen och de sanitära förhållandena inom plantagesektorn.

Med vänlig hälsning

Ola Ullsten

Bossar skor sig på téindustrin

Varje år förlorar Sri Lanka över 500 miljoner rupier genom stölder av té från de statsägda plantagerna. Medlemmar i regeringspartiet UNP, inklusive presidenten Jayewardene själv, är inblandade i affären. De tjänar omkring 900 miljoner rupier om året genom att lägga beslag på 15 % av årsproduktionen, eller omkring 29 miljoner kilo färdigt té. Dessa uppgifter har nyligen publicerats av olika dagstidningar i Sri Lanka.

I Sri Lanka dricker ingen té!

I en rapport från Sri Lankas Riksbank nämns "flera uppgifter om organiserade stölder av té på téplantagerna, té som sedan exporteras utan att det betalas någon skatt för det". Regeringen nämner bara att "stöld och illegala transporter förekommer i stor skala". Samtidigt konstaterar den "att den offentliga statistiken visar på det märkliga faktum att allt té som produceras på Sri Lanka också exporteras, vilket leder till slutsatsen att ingen dricker té i Sri Lanka.

Stölder i stor skala

Téproduktionen var 1980 191,4 miljoner kilo. Den lokala konsumtionen av té var 20 miljoner kilo, medan exporten var 184,7 miljoner kilo. Summan av exporten och den inhemska konsumtionen överskrider därmed totalproduktionen med hela 13,3 miljoner kilo! Varifrån kommer dessa 13 miljoner kg té? Från himmlen? Nej, enligt tidningen 'The Nation' från den 7 augusti 1981 så är det klart "att téet producerades i Sri Lanka, men stals av landets "hjältar" som samtidigt såg till att produktionssiffrorna underskattades i téfabrikernas bokföring. "Man fixar med böckerna så att stölderna inte märks." "Enligt den officiella bokföringen så påstår sig åtminstone en fabrik inte ha producerat något té alls, vilket innebär att hela dess årsproduktion har sålts på olagligt sätt." Stölderna sker "systematiskt - inte bara i små paket, såsom det alltid har förekommit - utan via stora lastbilar, mitt på ljusa dagen."

Regeringen inblandad

"Det är helt klart att det är högre stats-tjänstemän som ligger bakom dessa stölder. De finns inom det Statliga Tébolaget och inom det sk 'Janatha Estate Development Board', och lyder mer eller mindre direkt under den allsmäktige presidenten och regeringschefen i Sri Lanka.

Kotmaleprojektet

Under de senaste 3 åren har stölderna uppgått till ungefär 2 000 miljoner rupier. Enligt tidningen 'The Nation' skulle "regeringen, om den hade tillgång till dessa pengar, kunnat bygga antingen Victoria-dammen eller Kotmaledammen i det stora Mahaweliprojektet utan att behöva låna pengar utomlands. Eller så kunde den ha byggt fyra cementfabriker och kunnat exportera cement, i stället för att som nu importera. Regeringen kunde också ha behållit de tidigare sk matsubventionerna och undvikit att många fattiga svälter ihjäl."

Både Världsbanken och Sri Lankas Centralbank betonar vikten av att téindustrin effektiviseras, men vare sig president Jayewardene eller någon annan av de "vördade" ledarna i landet är beredda att sätta stopp för stölderna. Tidskriften 'Forward' (15.8.81) kommenterar cyniskt: "Deras motto tycks vara: Även om vi ruinerar landet, så kan vi inte stjälpa båten".

(Från tidskriften Sri Lanka Information Bulletin, dec 1981)
övers. GB

Utsikter för 1982

Ajit Roy

Från och med detta nummer hoppas bulletinen kunna ha en krönika av Ajit Roy, fristående marxistisk veteran och författare från Calcutta

Calcutta, januari 1982

På tröskeln till det nya året hänger några stora frågetecken över den politiska horisonten i Indien.

Först av allt, förhållandet mellan Indien och Pakistan. En biprodukt av Sovjets afghanska äventyr är en ny förbundenhet mellan Pakistan och USA. Amerikanerna levererar stora mängder moderna vapen till Pakistan. Det har föranlett den indiska regeringen att under det gångna året tala mycket om behovet av att stärka försvaret. Kunniga indiska journalister med tillgång till de inre kretsarna i det härskande partiet har antytt möjligheten till ett nytt krig mellan Indien-Pakistan innan 1982 års utgång. Det är uppenbara spekulationer, men de ska ändå inte tas lättsinnigt.

Vidare talar man mycket om en eventuell författningsändring. Fast premiärminister Indira Gandhi upprepade gånger har förnekat att hon har sådana planer, så surrar spekulatioerna om att hon ska gå in för en ny regeringsform: hon vill lämna det nuvarande engelskinspirerade systemet och gå in för ett presidentstyre av fransk eller amerikansk modell. Men det föreligger en del hinder för en sådan plan: 1) det krävs två tredjedels majoritet både i över- och underhuset för att genomföra ändringar i författningen. Det styrande partiet saknar en sådan kvalificerad majoritet i överhuset, men eftersom indiska parlamentsledamöter ofta lätt byter lojalitet, så kan det hindret kanske övervinnas. 2) Men dessutom har parlamentet, enligt ett utslag i Högsta domstolen, ingen rätt att genomföra ändringar av grundläggande drag i författningen. Domstolen skulle alltså kunna stoppa en författningsändring – men även detta hinder är överkomligt om man utser lämpliga domare! 3) Ett tredje hinder är den nuvarande presidenten, Sanjiva Reddy som förväntas

motsätta sig Indiras planer. Han valdes en gång av Indiras politiska motståndare, och han anses ha kraft att stå emot hennes övertalningskonster. Därmed har intresset redan förskjutits till presidentvalet som går av stapeln i augusti i år. Men oppositionen är svag, och har små utsikter att slå Kongresspartiets kandidat – men det finns tecken på stridsvilja. Man försöker än en gång att förena den icke-kommunistiska oppositionen till ett parti, som det gamla Janata-partiet. Dessa försök inspireras just av utsikterna till en konfrontation med Indira-Kongressen i författningsfrågan.

Men allt detta ligger i en ännu dimhöjld framtid. Vänstern och kommunisterna har ändå börjat förbereda sig. En förberedelse var generalstrejken som genomfördes över hela Indien den 19 januari. Den möttes med hot och mutförsök från Kongresspartiet – mutorna i form av en ny upplaga av "20-punktsprogrammet", som var flaggskeppet i propagandan under undantagstillståndet 1975/77; hoten i form av massarresteringar och polissammandragningar till vissa delstater. Strejken var ändå ganska framgångsrik, enligt officiella uppgifter, som knappast är överdrivna, deltog 35 procent av arbetsstyrkan i strejken. Aktionen vinner i betydelse av att vara den första all-indiska *politiska strejken* som arbetarklassen genomfört. Strejkens enda krav gick på tillbakadragandet av *lagen om den nationella säkerheten*, som ger regeringen befogenhet att hålla folk fångslade utan rättegång, och *lagen om upprätthållande av väsentlig samhällsservice*, som ger regeringen möjlighet att förklara strejker i vissa branscher för olagliga, och som hotar strejkande med böter och fängelsestraff.

I Västbengalen, utvidgades strejken till

en *bandh*, dvs ett totalstopp för alla samhälleliga aktiviteter. Vänstern i Västbengalen har också gått till offensiv i ett annat avseende: den marxistiska delstatsregeringen har bett att få valen i delstaten framskjutna från juni till mars. Detta är ett försök att förekomma kongressen som, när delstatsparlamentets mandatperiod utlöper, förväntas tvinga på delstaten ett *presidentstyre*, precis som skedde 1972, när en omfattande hets mot vänstern genomfördes under skydd av presidentstyret (som alltså innebär att delstaten styrs av ämbetsmän direkt underställda den federala makten i Delhi). Vänstern måste krossas med våld och gangstermetoder innan Indira-kongressen vägar gå till val i Västbengalen.

I den mindre delstaten Tripura, också styrd av det marxistiska kommunistpartiet och dess allierade, har vänstern återtagit sina positioner efter stora förluster 1980 i samband med bråk och upplopp och stridigheter mellan invandrade bengaler och den ursprungliga stambefolkningen. I de val som nyligen hölls till de självständiga distriktsråden i stamområdena – detta är nya organ för att säkerställa stambefolkningens intressen, som skapats av vänsterregeringen – i dessa val vann vänstern en häpnadsväckande seger.

Det enda område där marxisterna och deras allierade har gått tillbaka är Kerala där ett splittrat Congress-S – en av arvtagarna till det gamla förenade Kongresspartiet – lämnade vänsterfronten och gick över till Indiras läger. Därmed föll vänsterfrontsregeringen, och guvernören i delstaten installerade en minoritetsregering ledd av Congress-I. När delstatsparlamentet sammanträder, får vi se om denna anti-vänsterregering kan överleva. ■

Pakistan:

Zias' fångar

En rapport från Amnesty avslöjar ett ökat antal brott mot de mänskliga rättigheterna i Pakistan.

I motsats till de som hävdade att den pakistanska militärregeringens hårda repression enbart syftade till att befästa dess politiska makt och därmed vara av övergående karaktär, hävdar en färsk undersökning gjord av Amnesty International att fängslandet, torterandet och avrättningarna av politiska fångar ökar. Rapporten pekar på ett målmedvetet mönster i de allvarliga kränkningarna av de mänskliga rättigheterna i Pakistan.

Systematisk tortyr

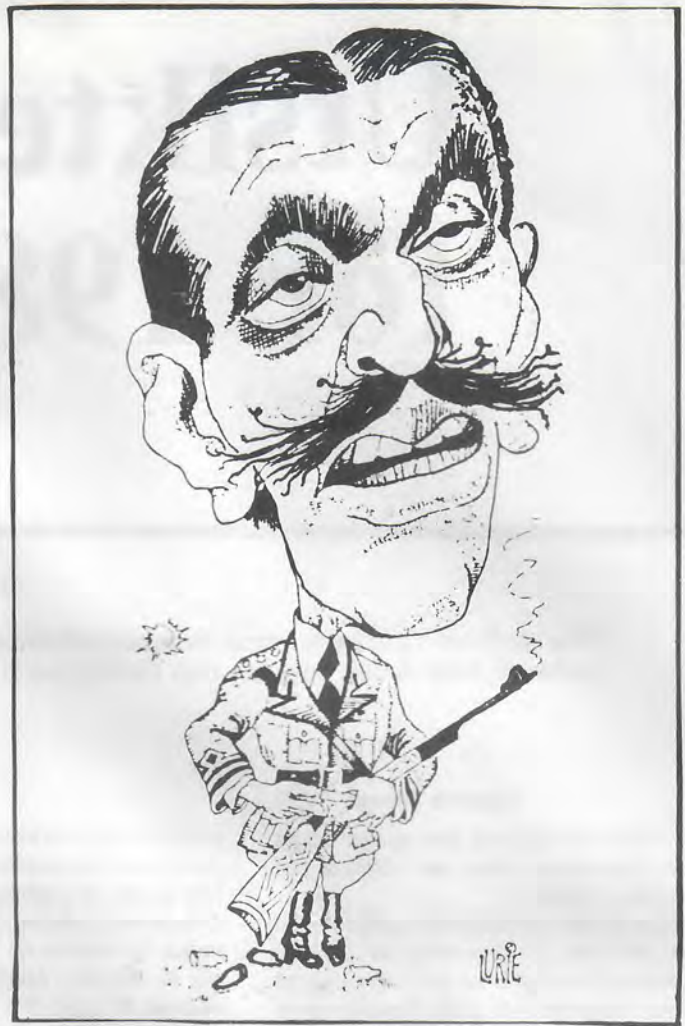
Även om Amnesty-rapporten nämner att systematisk tortyr förekommer i ett mycket stort antal fall, så grundar sig rapporten enbart på de fall där man ansåg sig ha säkra bevis för att tortyr hade förekommit. Dokumentet visar att samtidigt som militärregeringen fördömer de våldshandlingar som begås i grannlandet Afghanistan, terroriserar den det egna folket.

Rapporten hävdar att brotten mot de mänskliga rättigheterna har ökat markant sedan början av 1981. Ett stort antal politiska fångar har kastats in i de redan fyllda fängelsehållorna sedan mitten av förra året, däribland många medlemmar av de politiska partierna, vilka förbjudits av president Zia-ul Haq. I rapporten nämns många fall där advokater, f.d riksdagsmän, studenter, journalister, fackföreningsledare, läkare och många andra har utsatts för tortyr i fångenskap. Åtminstone 3 av de 10 man vet har torterats till döds i fångenskap under de första 8 månaderna förra året, var politiska fångar.

Familjemedlemmar torteras

Det tycks snarare vara regel än undantag att man fängslar familjemedlemmar till de som efterspanas för politiska brott. Bland de många fall som nämns är fängslandet av hustrur till två av ledarna i den upplösta Pakistanska Folkpartiet, som själva gått under jorden. Släktingar som har medverkat i försvar av fångar har arresterats. En 80-årig pappa som vänt sig till Högsta Domstolen för att få sonens fall prövat, arresterades och dog senare i häktets sjukhus.

Amnesty-rapporten hävdar att torterandet har ökat både från arméns och den reguljära polisens sida. "För första gången har Amnesty fått säkra bevis för att även kvinnliga fångar torteras. Amnesty har till

och med skriftligt undertecknade bevis där regimen anklagas för tortyr. Amnesty har gjort en egen undersökning bland fångar som har blivit frisläppta de senaste 3 åren, där anklagelserna om tortyr har styrkts av läkarundersökning". I de flesta fallen har fängslandet skett utan häktningsorder, utan att den fängslade delges orsaken och i nästan alla fall utan att de fått kontakta advokat, familj eller vänner innan förhören genomförts.

Hundratals hängda

Enligt rapporten används många olika tortyrmetoder, bland dem hot om avrättning, hot mot fångens anhöriga, indragning av mat och dryck under flera dagar. Fångarna utsätts för mycket högt oljud under längre perioder. De utsätts för långvarig och svår misshandel, fångarna hängs upp och ned i flera timmar, bränns med cigarrer eller får elektriska stötar.

En kvinna och en 15-årig pojke som fängslats och som "adopterats" av Amnesty-grupper, har bevisligen blivit utsatta för prygel i Kot Lakhpat-fängelset i Lahore, trots att en domstol hade upphävt domen för pojken p g a hans ålder. Rapporten hävdar också att hängning har blivit allt vanligare för ett ökat antal brott vare sig straffet utmätts enligt civil lag, undantagstillståndslagar eller islamisk lag. Flera hundra pakistaner avrättas varje år. Alltför många blir dömda enligt militärlagarna. Över hälften av alla dödsdomar är

utdömda av militär domstol, efter mycket summariska rättegångar och utan rätt att överklaga. Bland de nyligen avrättade finns två politiska fångar och en 18-årig fånge.

Undantagslagar

Amnesty's rapport hävdar att civila domstolar inte har någon möjlighet att verka för eller försvara de mänskliga rättigheterna p g a allt flera undantagslagar och ändringar i grundlagarna. Enligt en grundlagsändring av den 24 mars 1981 har presidenten möjligheter att ändra grundlagen då han anser det vara nödvändigt och därmed hindra civila domstolar att pröva häktningsorder och militärdomstolarnas skenrättegångar. Civila domstolar har även hindrats att uppskjuta avrättningar.

Rekommendationer

Amnesty har skickat ett exemplar av rapporten samt ett antal rekommendationer till Zia's regering, men att döma av den totala likgiltigheten som mött de två tidigare brev som organisationen har skickat till militärregeringen, verkar det vara svårt att förvänta sig någon som helst officiell reaktion på de nya rekommendationerna.

Gustav Böklin

En ny morgon

Vi bygger palats och höghus
men bor i mörka hålor
som djur.
Vi odlar blommor
och skördar törne.
Vi producerar kläder och mat
men förblir nakna och hungriga.

Vetskapen tränger in i oss
medan vi sträcker oss efter rymden
och kysser himlen.
Som nattens fåglar
flaxar vi genom mörkret.

Vi vandrar som tiggare genom åren
medan våra hustrur väntar i hemmen
alltmer blinda.
I gatornas avfall leker våra barn
med handen utsträckt efter allmosor.
Utan penna och papper
beskriver vi våra liv på väggen
som slavar.
Utan någon undervisning
läser vi varandras ögon
och räknar med en ny morgon.
Med nya traditioner
nya dikter
är vi de nya männen
som lever efter nya regler.
Utan någon gud
och hans profeter.

Det allmänna medvetandet har alltför lätt att glömma, och händelserna med de utstuckna ögonen i Bhagalpur, som fick en chockad nation att kväljas när de uppdagades i november 1980, har nästan blivit historia. T. o. m. offrens segslitna rättsliga kamp för rättvisa har numera försvunnit från tidningarnas spalter och därmed dragit ner en tystnadens gardin över en av det moderna Indiens mest skamliga händelser. Den 18:e dec. framlade The Central Bureau of Investigation (CBI) sin slutliga rapport om händelserna inför Högsta domstolen.

Det tog nästan ett år för CBI att fullborda sin undersökning med intervjuer av mer än 2 000 personer. Den fortfarande hemligstämplade rapporten antas otvivelaktigt anklaga så gott som alla poliser och civila tjänstemän som deltog, direkt eller indirekt, i händelserna eller den omfattande mörkläggningen efteråt. Den förväntas rekommendera rättsliga åtgärder mot dem som var direkt inblandade i händelserna och departementala åtgärder mot äldre tjänstemän som eventuellt uppmuntrat dem.

För att ta en ny titt på Bhagalpur och för att ta reda på vad som hände dem som minste synen och de som berövade dem den, sände India Today sin reporter Chaitanya Kalbag till Bihar för en undersökning. Här följer hans rapport.

Skyggglappar på barbariet

En oförklarlig paradox

Bhagalpurs gator är på ett symboliskt sätt försänkta i mörker varje kväll p. g. a. strömavbrott. På sina cyklar och cykelrickshaws, på väg genom distrikts högkvarterens skumrask, tycks Bhagalpurs invånare ständigt balansera på gränsen till våld, terror och död. Försök till samtal om de 33 personer som berövades synen skapar endast aggresivitet gentemot kringsnokande figurer från en annan värld. Alla, alltifrån tiggare till byråkrater, vidhåller fortfarande att utstickandet av ögonen var det enda sättet på vilket de kriminella kunde stoppas och att den oangenäma publiciteten de fått har ödelagt regionens lag och ordning och fridsamma sinne.

Paradoxen förblir oförklarlig. Bhagalpurs ökända kriminalitet har inte avtagit till följd av utstickandet av ögonen. Strax efter avslöjandet såg den "demoraliserade" polisen ett tag mellan fingrarna med den öppna kriminaliteten. Förändringar i toppen på den polisiära hierarkin fick vissa uppmuntrande effekter mot slutet av 1981. Den glättade polisstatistiken blir dock, märkvärdigt nog, emotsagd av invånarna som säger att kriminaliteten blir värre för var dag. I ett försök att ta itu

med den har Bhagalpurs polis nu gått över till den motsatta extremen. Under de senaste tre månaderna har minst 62 personer dödats i "sammanstötningar". Polisen förklarar, som väntat, att de flesta som dödats fallit offer för allmänhetens hand. För att bekämpa kriminaliteten, säger distriktsdomare Shiva Priya, har det bildats "medborgargarden" i varje by och han har beviljat dem vapenlicenser. Priyas förteckning visar endast 4 470 utfärdade licenser under 1981, men inofficiellt medger alla invånare att de har vapen för självförsvar och enbart Bhagalpur har en befolkning på 220 000 invånare. Lala Indu Bhushan, 45, ordförande i Bhagalpurs universitets lärarfack, uttrycker en allmän känsla i staden när han säger, "de brottslingar som fick sina ögon utstuckna fick ett onödigt moraliskt såväl som finansiellt stöd. Nu är tendensen den att man tar livet av brottslingarna i sammandrabbningar. Det är bättre än att sticka ut ögonen på dem, det medför färre problem." Bhushan är uppretad över den ekonomiska hjälp som offren fått. Han säger, "advokaten Vinod Thakur fick ögonen utstuckna av kriminella men, fick han några pengar? Skyddar regeringen den vanlige medborgaren?"

JINDIEN

Salig Ram Saha är 17 år och son till en guldsmed i Rajon i den indiska delstaten Bihar.

Sedan ett par veckor tillbaka är han blind.

Polisen stack ut hans ögon med cykelekrar och hällde svavelsyra i såren.

Han har ett 30-tal olycksbröder.

Några av offren är tjuvar, vars brott kunnat bevisas, andra är totalt oskyldiga.

Sahas olycka var att han bar på sig 800 rupies, cirka 500 kronor, pengar som han hämtat från en av sin fars bilar då han fastnade i ett

Poliserna stack ut ögonen på tjuvarna

en tidning i Calcutta lämnade en detaljerad rapport om dem som de nådde allmän kännedom.

I parlamentet uttryckte premiärminister Indira Gandhi sin avsky och lovade

Det gav henne smärta.

Ty i Bihar ges av befolkningen då poliserna i provinsen Bhagalpade 5 000 den järnvägsspåren i på olika håll genom patistrejker.

Bihars polisförbundet också ingripit. Ordföranden återfått sina tjänster den 27 december strejk.

Allmänhetens kan tyckas förvånad över

I det fattiga Bihar bade Bihar

Symbolisk bestraffning

Med attityder som dessa är det knappast förvånande att alla förgrundsfigurerna i dessa hemska dåd behållit eller fått högre befattningar. Efter en kort och symbolisk suspendering blev de 15 namngivna underinspektörerna i tysthet återinsatta och förflyttade till annan ort. I brist på ekonomisk belöning har huvudaktörerna blivit väl omhändertagna av delstatsregeringen, t. ex:

– Prem Prakash Sharma, som var distriktsdomare i Bhagalpur vid tiden för händelserna, är nu särskilt biträde till en delstatsminister.

– Mihir Kumar Jha, som i sin funktion som extra överinspektör på Kriminalroteln (CID) försökte sabotera CID:s undersökningar av händelserna, blev, i juli 1981, befodrad till posten som överinspektör vid militärpolisen i Bihar.

– Gajendra Narain, som var vice överinspektör (Bhagalpur Range) vid tiden för händelserna är nu vice överinspektör (Vigilance).

– Vishnu Dayal Ram, som var vice poliskommissarie i Bhagalpur under händelserna har blivit befodrad till poliskommissarie i det eftertraktade Muzaffarpur-distriktet.

– Underinspektör Ashok Kumar Acharya, som i egenskap av ansvarig officer på Rajauns polisstation påstås ha övervakat utstickandet av ögonen på nio män den 6:e oktober 1980 är nu vikarierande underinspektör på överinspektörens kontor i Patna.

– Underinspektör S. N. Prasad, som påstås ha stuckit ut ögonen på Kashi Mandal och två andra har placerats som personlig assistent till vice överinspektör (Administration) i Patna.

– Vice poliskommissarien B. K. Sharma stationerad i Bhagalpur vid tiden för händelserna har blivit vice poliskommissarie i Ranchi centrum.

I skarp kontrast står de öden som drabbat de två män, som gjort mer än några andra för att föra fram händelserna i ljuset och för att missdådarna hänsynslöst skulle visas upp. Poliskommissarien för Bhagalpurs fängelse, Bachu Lal Das, kämpar en ensam kamp i Högsta domstolen mot sin godtyckliga suspendering. Ett domstolsbeslut har gett honom rätten att fortsätta disponera poliskommissariebostaden i Bhagalpur. Lalit Vijay Singh, 46, som i egenskap av vice överinspektör (CID) stod i spetsen för den grupp som rättframt utpekade polisen som den skyldiga parten och senare suspenderades för att ha publicerat rapporten, fick sin ståndpunkt försvarad i Högsta domstolen i mars 1981 när det stod klart att CID-rapporterna skulle utgöra en del av bevisföringen i offrens mål, och därför med nödvändighet måste offentliggöras. Singh blev likväl förvisad till den nedvärderade posten som vice överinspektör (Home Guards). Han säger att han avstått från

Raghu Rai

Baljit Singh in hospital: a victim even after the act

att opponera sig eftersom det skulle inverka menligt på handläggningen av offrens ärenden.

Okänslig behandling

Offren har, inte oväntat, varit mest illa. De har beviljats 15 000 Rs var från Premiärministerns hjälpfond. I nov. 1980 tillkännagav Bihars regering att den beviljade ytterligare 15 000 Rs till vart och ett av offren. Senare gick den ed på, i en skrivelse till Högsta domstolen, att pengarna redan deponerats. Pengarna fanns i distriktets skattkammare och därifrån betalades det varje månad ut 125 Rs på vart och ett av offrens konton som en del av andelen i det ursprungliga beloppet.

Två av dem som miste synen, Baljit Singh, 24, och Patel Sah, 35, som bor i Bhagalpurs Mundidrag-område, klagar över att de måste besöka distriktsdomstolen flera gånger innan de kan få tag i den tjänsteman som betalar ut deras pengar. Baljit Singh var i Delhi i tio månader, från dec. 1980. Han opererades på All India Institute of Medical Science (AIIMS) för insättandet av en stålskena i ankeln, vilken hade krossats av polisens lathis. Baljit Singh är ogift medan Patel Sah har fru och tre barn att ta hand om. "Är 125 Rs tillräckligt att leva på?" frågar han. Åtal väckta mot offren fortsätter fortfarande i distriktsdomstolen. "Måste de kräva ytterligare rättsskipning efter allt som hänt?" utropar Baljits mor. "Det är bättre att de tar livet av min son. Alla i vår familj undviker oss nu. Vem kommer att ta hand om honom när hans föräldrar är döda?"

Bihars regering erbjöd sig skicka de blinda till det Nationella Institutet för synskadade i Dehra Dun för yrkesutbildning.

Endast sju män, säger Priya, gick med på att åka och endast tre gav sig slutligen iväg. Umesh Yadav, Saligram Sah och Kamla Tati.

Såväl Baljit som Petel har gått med på att åka men Baljit återvände för sent från Delhi och Patel var rädd att familjen skulle svälta om han gav sig iväg. De två männen var bland de nio som berövades synen på Rajauns polisstation den 6:e okt. 1980, den sista och största gruppen.

Umesh Yadavs hus i Mahayaganj-området är inte stort mer än en jordkula. Han begav sig iväg till Dehra Dun den 17:e november. Hans fru ryggar tillbaka inför frågorna. Familjen blev bannlyst av omgivningen sedan historien offentliggjorts. Bostaden ser knappast ut att tillhöra en förmögen brottsling. Faktum är att CID-teamet, som undersökte händelserna och som framlade sina rapporter mellan den 10:e och 27:e jan. förra året, kategoriskt fastslog att de flesta av offren haft åtal väckta mot sig efter det de berövats synen och även detta på ett misstänkt sätt.

Domkåren ett bekymmer

Bihars chefsminister Jagannath Mishra tog emot India Today på sitt kontor i Patna den 20:e dec., strax efter det att han triumferande tillkännagivit att den tio dagar långa strejken bland regeringsanställda, vilken lamslagit delstaten, hade avsläppts. Mishra vägrade till en början blankt att diskutera Bhagalpur, men ändrade sig efter påtryckningar. Han medgav att brottsligheten i Bhagalpur hade ökat men skyllde det på att chefsdomaren i Bhagalpur, S. K. Sinha, varit för liberal.

"Han beviljar brottslingarna borgen för lätt" sade Mishra. "Hur kan polisen förhindra ytterligare brott?" Han sade att om

CBI-rapporten anklagade någon tjänsteman skulle han vidta "alla åtgärder" gentemot varje skyldig tjänsteman. Hävdande att han inte hade några detaljer rörande de berörda tjänstemännens fördelaktiga förflyttningar, medgav Mishra icke desto mindre att det fanns minst 2 200 vakanta platser inom polisen över hela Bihar. Men han betonade att "det verkliga bekymret är domarkåren".

I Bhagalpur blev S. K. Sihna askgrå när han fick höra chefsministerns anklagelse. "Såväl distriktsdomaren som poliskommissarien här skrev till huvudkansliet i Patna och bad om min förflyttning" sade han "men deras begäran avslogs. Jag följer endast Högsta domstolens direktiv och den därtill hörande brottsbalken och polishandboken. Sektion 167 i lagen säger uttryckligen, att om polisen inte framlägger hållbara bevis mot en fånge under 60 dagars häktning är denne berättigad till borgen. Regel 224 i Bihar-Polisens handbok säger att polisen skall icke förvänta sig att domstolen kvarhåller en anklagad i häkte mer än 15 dagar om de inte framlägger trovärdiga och rimliga bevis. Hur många mål har de följt upp? De lägger aldrig fram några bevis, falldagböcker eller bevismemorandum. Jag har inget annat val än att bevilja borgen".

Personalbrist

Polisen medger att de är långsamma när det gäller att framlägga bevis, men skyller det på personalbrist. Poliskommissarie Amar Pratap Singh, 29, sade att det fanns minst 350 vakanta platser i hans 1 100 man starka polisstyrka. Därtill kom 23 underinspektörplatser i distriktet. En del nyrekryteringar har gjorts på senare tid men det kommer att ta minst ett år innan de nyrekryterade har avslutat sin utbildning. För att klara situationen, sade Singh, anställer han hemvärn (Home Guards) på daglönsbasis.

Men, sade Singh, hemvärdet får ofta inte betalt på upp till sex månader varför de lämnar sina poster. Och vi kan inte ens vidta några åtgärder mot dem". Inofficiella källor i Bhagalpur förklarar att det finns en "meny" för allvarliga brott, med fixa avgifter för mord, röveri, våldtäkt och kidnappning. Betalningen resulterar i, påstår källorna, omedelbar borgen. Antingen så är fallet eller ej, så har chefsdomaren i Bhagalpur beviljat borgen i inte mindre än 242 fall under 1981, registrerade på de 11 polisstationerna under hans jurisdiktion (distriktet har totalt 34 polisstationer).

De flesta av Bhagalpurs brott är begångna av de lägre kasterna, Gangotas, som befolkar Ganges strand, diara-området, och som i huvudsak är jordlösa arbetare. De livnär sig nödtorftigt på den bördiga, slamtäckta jorden som blottläggs när floden drar sig tillbaka efter monsunen. Men diara-området är ett föränder-

ligt område och jorddespyter exploderar regelbundet i våld och mord, där det blir de starkaste som tar hem skörden. Den södra stranden av floden har bördiga mango-lundar som producerar de berömda Zardalu- och Maldamangofrukterna. Tidigare gav trädgårdsägarna frukthandlarna kontrakt på skörden i en trädgård på så mycket som 150 000 Rs per säsong. I år har brottsligheten i området, från Sultaganj i väst till Colgong i öst, varit så svår att nivån sjunkit så lågt som till 25 000 Rs. Poliskommissarie Singh säger att hans män, under sex månader, inte ens kan ta risken att ta sig över floden.

Fattigdom

Vice överinspektör, Upendra Prasad, 52, som anslöt sig i juli 1981, säger att det enda sättet att bekämpa brottsligheten i Bhagalpur är att utfärda en förordning som föreskriver häktning utan borgen i sex månader, som man nyligen gjort i Uttar Pradesh. Prasad håller inte med om teorin att Bhagalpurs fattigdom bidrar till dess kriminalitet. Han säger "Jag skriver under på marxisternas historietolkning vilken säger att alla orsaker utgår från materialismen". Bhagalpur är ändå otvivelaktigt fattigt. 83 % av arbetsstyrkan är sysselsatt inom jordbruket och 46 % är jordlösa arbetare. Av distriktets befolkning på 2 400 000 inv. utgörs åtminstone 14,5 % av kastlösa och stamfolk.

Utstickandet av ögonen, som röntte ett så positivt bifall, har således inte på något sätt minskat brottsspiralen. Oaktat officiella siffror är det tydligt att ett antal stora gäng, särskilt de som leds av Lale Mandal, Nirla Mandal och Jaginder Mandal, fortsätter att sprida sin terror i diara-området. För två månader sedan stoppades

en ångbåt, som skeppade passagerare över Ganges, mitt i floden av tre båtar fullastade med beväpnade män som valde ut tre passagerare, slog ihjäl dem och kastade kropparna i floden. Inte ett enda vittna har hittills trätt fram för att vittna mot Sudama Mandala, den största gäng-ledaren som kapitulerade strax efter händelserna med de utstuckna ögonen.

"Vi bevittnar det civiliserade samhällets fullständiga sammanbrott" klagar Ramjee Singh, som leder Institutionen för Gandhifilosofi vid Bhagalpurs universitet, "och vi är fångade mellan Skylla och Charybdis, mellan de kriminella och polisen". De flesta av Bhagalpurs invånare tenderar att ge Singh rätt. De påstår att polisen alltid allierar sig med de kriminella. "Det finns minst 300 illegala brännerier i den här staden", säger Hari Shankar Sahay, "och du kan säkert föreställa dig hur mycket pengar polisen tjänar på det".

Bhagalpur är ett av de äldsta distrikten i Indien. Det kom till 1724 genom Ostindiska kompaniet. Det är beläget i ett område som på 500-talet regerades av Chandragupta Maurya vars kammarherre Chanakya upprättade världens första poliskår. Chanakya föreskrev att varje polisman som ertappades med att begå brott skulle få utstå det dubbla straffet i jämförelse med vanliga medborgare. Det var ett slags föredöme medan dagens Bhagalpur, på ett olycksbådande sätt, hotar att bli föregångare till en tid då barbariet behärskar hela landet.

INDIA TODAY, 15:e Januari 1982
övers.: Kenth Andersén

Vi kan inte leva utan dom

Sydiasienbulletinen skulle inte klara sig utan sina ca 800 prenumeranter. Men vi önskar att det fanns åtminstone 200 till som inte kunde leva utan oss. Då skulle vår överlevnad på längre sikt kunna säkras.

En billig livförsäkring

Sätt in 40 kr på postgiro 79 54 96-9. Så ska vi kämpa vidare för att göra bulletinen ännu bättre – späckad med information, diskussion och kulturellt material från södra Asien.

Res till Sydiasien!

men glöm inte att först läsa Sydiasienbulletinen nr 3 1981, som är ett temanummer om att resa i Sydiasien. Artiklar av bl a Jan Myrdal och Thomas Löfström. Beställes enklast genom att sätta in 10:- på pg 79 54 96-9 Sydiasienbulletinen.

Kungen av Cochin och hans hovfolk (1)

Spegel och legitimation

– Asienbilden i Europa under 1500–1700-talen

Vad är det som bestämmer din och min Asienbild? Vad var det som bestämde Asienbilden på 1500- och 1600-talen? Erik af Edholm ger här en idé-historisk exposé över några av de ideologiska funktioner Asienbilden fyllde i handelskapitalismens Europa och hur synen på Asien förändrades under 1500–1700-talen.

1498 nådde de första portugisiska skeppen Keralas kust och därmed den eftertraktade direktkontakten med en kryddproducerande region. Så öppnades Indiska Oceanen för europeiska kommersiella intressen och en period av handelskrig inleddes. I längden kunde Portugal inte behålla kontrollen över de "ostindiska" marknaderna. Störst framgång i konkurrensen hade köpmännen från de sjöfarande nationer, där den kapitalistiska utvecklingen hunnit längst: Holland och England. Profiterna från orienthandeln blev ett viktigt led i den ursprungliga kapitalackumuleringen i dessa länder.

Ty under denna tid av kamp om de nyöppnade marknaderna då det "moderna världssystemet" tog form befann sig Västeuropa självt i en utdragen men dramatisk omvandlingsprocess. I denna process utgjorde den expansiva handelskapitalismen en dynamisk faktor, vars förutsättningar – fritt marknadsutbyte, monopolistiska privilegier, privat äganderätt – bäst kunde tillgodas genom en absolut statsmakt. Fursteabsolutismen spelade en viktig roll i de flesta av Europas framväxande nationalstater. Även om det absoluta enväldet kan ses som ett sista kraftprov av en redan undergångs-

dömd feodalism, så bidrog den till att bryta ned det feodala samhällets splittrade institutioner och lägga grunden för kapitalismens och nationalstaternas Europa.

Asien som spegel

De politiska och ideologiska motsättningar som åtföljde den stora omvandlingen av de europeiska samhällena, fick avgörande betydelse för hur man tolkade uppgifterna om förhållanden i övriga världen. Under hela denna period strömmade nämligen rapporter och reseskildringar ständigt in med nya upplysningar, inte minst om länderna i Asien. Dessa uppgifter om samhällsskick, regeringsformer och historia inarbetades snart av lärde män i översikter och jämförande studier och inom den politiska polemiken användes de för att styrka olika ställningstaganden i tidens frågor. Huvudintresset gällde vanligen inte de asiatiska förhållandena i sig, utan dessa användes för att spegla läget i Europa, som varnande eller efterföljandevärda exempel. En särskild uppmärksamhet ägnades det som så småningom kom att kallas den "orientaliska despotismen", dess ursprung, karaktär och förhållande till europeiska statskick.

Despotism

Föreställningen att de politiska förhållandena i Asien kännetecknades av enväldiga despoter som godtyckligt styr sina riken och sina förslavade undersåtar var en kliché med antika anor. Aristoteles beskriver detta slags statskick som en typ av monarki som påminner om tyranni, men skiljer sig från detta genom att vara ärftligt och lagenligt; barbarernas och asiaternas slavlika karaktär gör att de motståndslöst underkastar sig det despotiska styret. Mellan Asiens furstar och deras undersåtar råder alltså samma typ av relation som mellan en herre eller husbonde och hans slavar eller ofria tjänare.

I enlighet med denna tradition valde Machiavelli sina typländer, när han i "Fursten" (*Il principe* 1532) skiljer mellan aboslut och (feodalt) begränsad furstemakt: "Exempel i vår tid på dessa två styrelseformer ger Turkiet och Frankrike. Hela den turkiska monarkin styrs av en enda herre, de andra är hans tjänare. ... Konungen av Frankrike däremot sitter bland en hop herrar, vilka av gammal tradition inom sina områden är erkända och älskade av sina undersåtar." Det ottomanska Turkiets hotfulla

närvaro i Medelhavet och sydöstra Europa gjorde att denna stat länge var det oftast anförda fallet av österländskt envælde. Ironiskt nog var det just Frankrikes kungar som senare oftast kom att utpekade som europeiska motsvarigheter till Turkiets, och andra orientaliska, despoter.

Liksom Aristoteles hävdade den franske stats- och historieteoretikern Jean Bodin, att Asiens kungar inte är tyranner utan "legitima" monarker, även om de inte som de flesta kristna furstar låter sin maktutövning begränsas av lagar. I "Metod att lätt få kunskap om historien" (*Methodus ad facilem historiarum cognitionem* 1572) anför han som exempel den muslimske kalifen, vars makt "inte bara utsträcks över lagen och religionen, det civila och militära styret, utan också ger honom rätt till all egendom och möjlighet att efter eget skön behandla alla undersåtar som fria eller slavar, och kort sagt ger honom rätt över liv och död." Sådana härskare betraktar hela staten som sin privata egendom och sig själva som dess herrar och husbönder. Som förespråkare för en stark kungamakt ansåg Bodin att ett sådant välde "varken strider mot naturen eller folkrätten", bara makten utövas rättvist och för det allmänna bästa.

Själva termen "despotisk" användes varken av Machiavelli eller Bodin, utan återupptogs först av Thomas Hobbes i *Leviathan* (1651), för att beteckna den typ av herravälde som har sitt ursprung i erövringskrig. Hobbes förband inte den despotiska makten med Asien, men återanknytningen dit skedde snart i John Lockes "Två avhandlingar om regering" (*Two Treatises on Government* 1690). Locke drar en absolut gräns mellan "politisk" makt, som baseras på ömsesidigt samtycke, och "despotisk" makt, som baseras på tvång och övervåld. Den despotiska makten är absolut och godtycklig och medför att de underkuvade är rättslösa till person och egendom. Sådant är förhållandet i Ryssland och Turkiet; Locke hänvisar också till Robert Knox' "En historisk redogörelse om ön Ceylon" (*An Historical Relation of the Island Ceylon* 1681), som ett varnande exempel på de absoluta monarkens vådor. Knox skildrar där en härskare, "vars styrelse är i högsta grad tyrannisk och godtycklig; ty han regerar absolut

Soldat från Kerala (2)

och som han själv vill och behagar; hans eget huvud är hans enda rådgivare. Landet disponeras helt av honom och folket är från den högste till den lägste slavar, eller mycket lika slavar: både till kropp och egendom står de helt till hans förfogande."

Klimat och mentalitet

Bilden av den orientaliska despotismen förbands redan av Aristoteles med ett teoretiskt, förklarande element. Det är asiaternas natur eller karaktär, som får dem att modlöst underkasta sig slaveri och förtryck. Och denna deras karaktär hänger i sin tur samman med den geografiska miljön och klimatet. Med systematisk iver tog Jean Bodin, och en rad efterföljare, upp detta tema. Folkens seder och karaktär varierar med skillnaderna mellan den varma södern och den kalla norden, mellan österland och västerland, mellan bergstrakter och slättbygder. I sin bok om staten (*Six livres sur la republique* 1579) hävdade Bodin, att liksom samma djurarter skiljer sig åt alltefter de områden de vistas i, så "kan vi säga att det finns nästan lika stor mångfald i människornas karaktär som det finns länder".

Temat dyker upp i den franske köpmannen och orientalist Jean Chardins redogörelse för sina resor i Persien på 1660- och 70-talen (*Voyages en Perse, et autres lieux de l'Orient* 1711), i anslutning till en betraktelse över riset: "Under den långa tid jag vistats i Orienten har jag märkt, att alltefter man vänjer sig vid landets klimat, vänjer man sig också vid riset, och man får avsmak för bröd; ris är förvisso ett mycket sunt födoämne. Det är lätt, det är uppfriskande, det har en mild smak; det smältes snabbt och utan möda. Det producerar föga blod och föga avföring... Allt detta är förträffligt i varma och tröga klimat, såsom i Indien; men annorstädes och i vårt klimat skulle man inte uppfatta det så, då Europas klimat kräver kraftig, skarp och närande föda; ett förhållande som jag inte tröttnar att upprepa, ty enligt min mening kan man, om man noga observerat skillnaderna i klimat, mycket bättre bedöma världens folks föda, kläddräkt och bostäder, liksom också deras seder, deras vetenskaper, deras industri och om man så vill även de falska religioner som de följer."

Chardin antyder alltså en holistisk "klimatlära" och i sin framställning presenterar han också mer specifika hypoteser om sambanden mellan politiska förhållanden, befolkningsutveckling och bevattningsjordbruk. Enligt Chardin begränsas det persiska jordbrukets produktivitet inte av jordmån eller vattentillgångar, utan av folkmängden, dvs av tillgången på arbetskraft för bevattning och odling. Folkmängden i sin tur är bestämd av statsskicket, som är "monarkiskt, despotiskt och absolut". Kungen har suverän makt både på det andliga och det världsliga planet, han är "helt och fullt herre över sina undersåtars liv och egendom", ja, det finns "säkerligen ingen härskare i världen som är så absolut som kungen av Persien". Den godtyckliga och despotiska maktutövningen och den osäkra äganderätten till jord skapar en låg folkmängd och allmän utarmning. Chardin hade gjort liknande iakttagelser i Indien, "som är ett beundransvärt rikt, fruktbart och välbefolkat land", men "i takt med att stormogulen utvidgar sitt imperium genom erövring av indiska kungariket och furstendömen, minskar befolkningen, och samtidigt överflödet och rikedomarna."

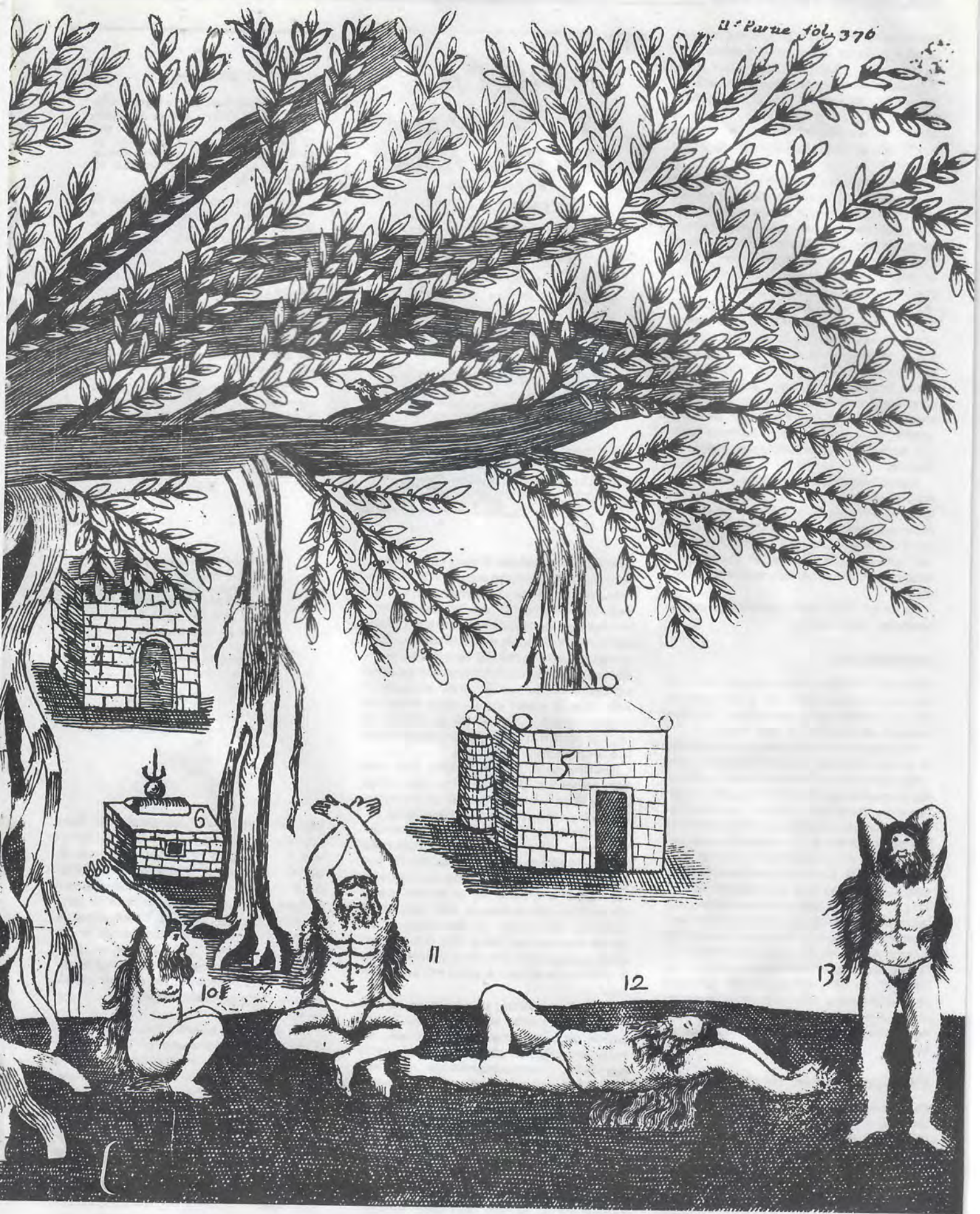

Soldat från Kerala. Illustr 1-3 ur "die Merfort..." 1509

Chardin betonar dock, att den persiska kungamaktens direkta godtycke och förtryck riktar mot hovets medlemmar, mot dignitärer och stormän, medan folkets tillstånd är jämförelsevis tryggt; skatterna är låga, lagstiftningen och sederna humana och undersåtarna är alls inte förslavade, "det är världens lyckligaste och mest blomstrande rike". Liksom i tidigare skildringar av Turkiet framhävs frånvaron av ett skikt mellan folket och härskaren som skulle motsvara den europeiska adeln med dess ärftliga privilegier.

Chardins redogörelser för tillståndet i Persien kom att användas som en huvudkälla av Montesquieu, inte bara för haremsinteriorerna i "Persiska brev" (*Lettres persanes* 1721), utan också för analysen av den orientaliska despotismen i "Om lagarnas anda" (*De l'esprit des lois* 1748). Montesquieu, själv aristokrat, var en varm vän av konstitutionella spärrar mot det kungliga enväldet och därmed av de nedärvalda feodala adelsprivilegier som i Frankrike inskränkte kungamakten. I sin beskrivning av olika statsskick framställer han despotismen i renodlad form med passande illustrationer ur litteraturen om Turkiet, Persien, Indien och Kina, men udden är riktad mot despotiska tendenser i den franska staten.

Montesquieu tog upp idén om ett direkt samband mellan klimat och jordmån å den ena sidan och folkens temperament och mentalitet å den andra. Statsskicket är ett resultat av miljöfaktorernas inverkan på nationens anda. I de heta tropikerna blir människorna förveligade och deras sinnen avtrubbas; lättja, oföretagsamhet och feighet blir följderna, och dessa drag förstärks av själva naturens överflödande fruktbarhet. Samhällella stagnerar i en oföränderlig form och blir lätt byte för erövrare utifrån. Särskilt på de bördiga flodslätterna upprättas lätt despotiska regimer och frihetskänslan går förlorad. Sådana områden i Asien är förutbestämda att styras despotiskt - där härskar en outplånlig "anda av slaveri". Dessa Montesquieus' teser skulle få stort inflytande, som sträcker sig långt fram i tiden. De går igen i Hegels resonemang om "världshistoriens geografiska grundval", i Marx' och Engels' första karaktäristik av det asiatiska produktionssättet och i

Indiska asketer (4). Ur J B Taverner "les six voyages." Paris 1677-1679

Wittfogels teser om det "hydrauliska" samhället som grund för "orientalisk despotism". Hos en tidstypisk 1800-talstänkare som Henry Thomas Buckle ställs den ekologiska determinismen på sin spets: "i Indien var slaveri, ohjelpigt, evigt slaveri den stora massans av folket naturliga tillstånd; det var det tillstånd hvartill hon av oemotståndliga naturlagar var dömd."

Men Montesquieu tillämpning av klimatläran mötte också motstånd. Hëlvetius som var lika övertygad som någonsin Montesquieu om den orientaliska despotismens existens och förkastlighet, avvisade eftertryckligt möjligheterna att förklara den genom den fysiska miljön. Att Asien med sitt överflöd bara "fostrar människor utan kraft, utan dygd, som utlämnade åt sina råa lustar är födda blott för slaveri" motsägs både av historien och erfarenheten. Folken, också i Asien, skiljer sig åt inbördes och förändras. Förklaringen till deras tillstånd finns inte att söka bland de fysiska utan bland de moraliska faktorerna, inte i den geografiska utan i den sociala miljön. "Det är alltså bara rikenas olika författningar, och följaktligen moraliska orsaker, som kan tillskrivas de skillnader i anda och karaktär som man upptäcker mellan nationerna."

Andras invändningar mot Montesquieu gick ännu längre, genom att man ifrågasatte också själva karaktäristiken av den orientaliska despotismen. Debatten kom att i första hand handla om den kinesiska statens karaktär, men bakom finns motsatta attityder till den absoluta statsmakten i allmänhet och den franska i synnerhet.

Redan på 1760-talet hade Kina-vännernas positioner börjat vackla.

Indienbild

Bilden av Kina blev alltmer negativ, även om det var värderingarna snarare än själva grunddragen i analysen som förändrades. En del av intresset vändes gradvis mot Indien.

Till det växande Indienintresset bidrog att deklarerar av den klassiska sanskritlitteraturen under 1700-talets sista decennier började bli tillgängliga i översättningar för europeisk publik. Indiskt tänkande, "österländsk visdom" i ny form, gav stoff åt den framväxande romantikens idévärld. Många hoppades på en "orientalisk renässans" – det är lätt att se parallellerna med vår egen tids nyromantik. Exotismen paradades med humanistiskt motstånd mot den koloniala våldtäkten på Indiens folk och med konservativt präglad respekt för nedärvda institutioner och sedvanerätt. Detta kom i kollision med tidens starka nyttotänkande och dess krav på framsteg och rationalitet: "orientalister" kom att stå mot "utilitarister". De senare förespråkade påtvingad kolonial utveckling som ett botemedel mot Indiens, och hela Asiens, stagnation och uråldriga despotism – också det en attityd med viss aktualitet.

Enväldet – roten till det onda

En rad rapportörer från antiken till 1700-talet lämnade ett enahanda budskap: i Indien ägs all jord av kungen. Den franske läkaren och filosofen Francois Bernier lanserade detta påstådda förvällande som grundorsaken till alla Indiens misförhållanden. I en lång redogörelse för mogulstatens karaktär, ursprungligen skriven 1668 i form av ett brev till finansminister Colbert, utmålade Bernier Indiens tillstånd i dy-

RESA
UTI
EUROPA,
AFRICA, ASIA,
FÖRRÄTTAD
ÅREN 1770 – 1779.

FÖRSTA DELEN,
INNEHÅLLANDE
RESAN TIL SÖDRA EUROPA OCH
GODA HOPPETS UDDE I AFRICA,
ÅREN 1770, 1771, 1772, 1773.

AF
CARL PETER THUNBERG,
RIDDARE AF KONGL. MAJ:TS WASA ORDEN,
MED. DOCT. OCH BOTANIC. PROFESSOR, LEDAMOT
AF FLERE IN- OCH UTLÄNDSKE ACADEMIER
OCH LÄRDE SOCIETETER.

UPSALA,
TRYCKT HOS DIRECTEUR. JOH. EDMAN, 1788.

J. H. Hillberg

stra färger. Huvudskälet till den ekonomiska utarmningen, rättslösheten och den politiska ofriheten såg han alltså i frånvaron av privat äganderätt, framför allt av jord. Ty "den som kastar blicken på de olika staterna och kungarikena och därvid noga lägger märke till allt som följer av denna suveränernas eller de enskildas egenomsrätt, han har funnit den ursprungliga källan och det huvudsakliga skälet till den stora olikhet som vi kan se mellan jordens skilda stater och imperier, och han skall förstå, att det så att säga är detta som förändrar och som skapar åtskillnad på hela jordens yta."

Avsaknaden av en jordägarklass, i stil med den europeiska godsägaradeln, leder enligt Bernier till att provinsguvernörer, skatteförpacktare och prebendeinnehavare hänsynslöst suger ut bönderna. "Slutligen odlas jordarna nästan bara av tvång, och följaktligen mycket illa, och en del till och med fördärvas och blir helt förstörda, då det inte finns någon som kan eller vill bekosta underhållet av diken och kanaler för att låta vattnet rinna av eller leda det till ställen där det behövs." Ja, alla vidrigheter beror på frånvaron av "detta Mitt och Ditt vad gäller jordegendom och rätt till ägodelar, vilket är grunden för allt som är skönt och gott i världen."

Montesquieu stödde sig på Bernier, när han i "Om lagarnas anda" beskrev den typ av despotism, där fursten är ende jordägare, som den mest fördärvliga av alla. Frånvaron av privat äganderätt, marknadssamhällets grundval, hade också varit en av Lockes huvudargument mot absolutismen.

Enväldet – förutsättning för rikedom

Men det fanns också de som glatt bejakade det statliga jordägandet. Simon-Nicolas-Henri Linguet var en av dem. Han kallar Montesquieu bild av despotismen för "en ryslig spök-

Batavia 1775.

329

Indianerne fåta ganska mycket värde på sit hår. Detta åga de altid bekvart, och få långt, at det råcker ned til länderne. Ingen dag går förbi, på hvilken de icke smörja det med Cocosolja, kamma det, och upfåta det efter landets fed.

I almånhet kan man väl fåga om de varne Länders Invånare, at de åga en flö hjerna, och åro mindre fintelige och skarpfinte, ån Europeerne. De åga nogfamt den förmågan, at kunna tänka, men icke djupfintigt, och samtalen hos dem åro således fåga eftertänksamme. De åro i almånhet late, fömnige, tröge och kåtjefulle. Sjelfva Climatets hetta böjer dem hårtil. Och utan at lärdeles oförrätta de måfte Indiens svarbrune infödingar, kan man väl fåga, at emellan dem och Europeerne år större skilnad, ån emellan Aporne och dem.

Climatets värma åger åfven på Europeerne, som hitkomma, den verkan, at de med tiden blifva mera tröge, orkeslöfe och mindre muntre, ån i de kallare lårder; få at den flitigaste männifka ofta, emot sin egen vilja, hårtådes förfaller til låta och overklånhet.

X 5

Til-

U-landsinformation på 1790-talet: Carl Peter Thunbergs, Riddare af Kongl. Maj:ts Wasa Orden, Med Doct. och Botanic Professor. Ledamot af flere In- och Utländske Academier och lärde Societeter, redovisning av sin åren 1770 till 1779 förrättade Resa uti Europa, Africa och Asia. Tryckt hos Directeur Joh. Edman 1788.

syn", som saknar verklighetsgrund". I sin "Teori om de borgerliga lagarna" (*Théorie des lois civiles* 1774) förklarar han, att kungens äganderätt till rikets jord är nödvändig och självklar och en orsak till ett rikes goda skötsel, eftersom kungarna i sitt eget intresse tvingas att styra förnuftigt och för allas väl. Tankegången är densamma som hos Hobbes, en annan av absolutismens vänner: "I monarkin är nu privatintresset detsamma som det allmänna intresset. Monarkens rikedom, makt och ära uppstår endast ur hans undersåtars rikedom, styrka och ryktbarhet."

Alla olikheter till trots tillämpade också Adam Smith ett liknande perspektiv på Orientens härskare, när han i "En undersökning om folkens välbstånd" (*An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* 1776) tolkade de asiatiska härskarnas inkomster som en "jordskatt eller jordränta". Denna statens ställning som en högste jordägare får nämligen positiva följder: investeringar i bevattningsanläggningar och kommunikationsleder. Genom dessa statliga insatser höjs skatte- eller ränteinkomsterna, som är omedelbart beroende av jordbrukets avkastning.

Idyll

Utan att de delade Linguets principiella entusiasm, fanns det alltså författare som kunde upptäcka förmildrande drag i den asiatiska despotismen. Alexander Dow hävdade t ex, att mogulstaten hade en i stort sett "human" karaktär och i hinduiska stater är despotismen "mildrad på ett sådant sätt, genom deras religions dygdiga principer, att den synes mildare än den mest begränsade monarki i Europa." "De länder, styrda av infödda furstar, som låg utom räckhåll för muhammedanernas ödeläggelse, är rika och odlade i högsta grad." Författare som den antikoloniale Raynal och den konservative Burke skildrade det "ursprungliga", hinduiska Indien som en patriarkalisk idyll utan brottslighet eller sociala motsättningar.

Anarki

Dow, med sin relativa välvilja, beskrev ändå det samtida tillståndet i Indien som anarkistiskt: "alla lagar, gudomliga och mänskliga, trampas i smutsen". Han rekommenderar därför en brittisk militär erövring av hela Indien som en moralisk plikt – och samtidigt en ekonomiskt sund operation. "Fördelarna för vårt land av en erövring av Hindostan är uppenbara. Det skulle betala så mycket av statskulden, som regeringen skulle behaga ta ut."

Asienbildens legitimation

Dow skrev under ett avgörande brytningskede i den engelska, och västeuropeiska, expansionens historia. Den gamla tidens handelskapitalism höll på att ändra ansikte: det engelska Ostindiska kompaniet var i full färd att lägga under sig territoriella besittningar i Indien, som snart skulle bli hjärtat i det brittiska kolonialimperiet. Intresset för Asiens statskick och samhällsförhållanden fick nu en ny grund och en mer praktisk, administrativ inriktning. Beskrivningar av orientalisk despotism var inte längre intressanta som bra eller dåliga föredömen för Europas furstar. Istället fick begreppen och teorierna en ny uppgift. Tesen om despotismen och om suveränens äganderätt till all mark i Indien användes nu för att moraliskt legitimerade den brittiska erövringspolitiken och för

att juridiskt ge stöd åt utsugningen av de indiska besittningarna genom jordskatt. Britterna hade trätt i de gamla härskarnas ställe genom erövringskrig, annekteringar eller fördrag, och ansåg sig därför också ha övertagit vad man uppfattade som deras lagenliga rättigheter. Kompaniet hade med andra ord äganderätt till all jord i de nyförvärvade territorierna och till hela överskottet från jordbruksproduktionen (jordräntan).

Denna argumentation visade sig både användbar och seglivad. Den utilitalistiske ekonomen och historieskrivaren James Mill, som också var en av de mest inflytande medlemmarna av kompaniets organisation hemma i England under 1800-talets början, anslöt sig till den gängse uppfattningen om suveränen som jordägare och menade, att detta borde utgöra grunden för den brittiska ekonomiska politiken i Indien. Så länge suveränen handlar i det allmännas, dvs det egna, intresset finns ingen egentlig motsättning mellan statligt och privat ägande: "tolkat på detta sätt reducerar vi suveränens äganderätt till en tom titel ... Kontroversen har då upphört."

Men det fanns tidigt också de som tvivlade på tesen om härskaren som jordägare. Voltaire förhöll sig t ex skeptisk inför Berniers uppgifter: "Bernier är filosof; men han använder inte sin filosofi till att skaffa sig grundliga insikter om styrelsesättet. Han säger som de andra, att alla jordar tillhör kejsaren. Det är detta som tarvar en förklaring." Brittiska skriftställare som historikern Robert Orme och Edmund Burke insåg att jordägandet i Indien innebar olösta problem.

Den verkligt massiva attacken mot Bernier, Montesquieu och Dow genomfördes först av Abraham Hyacinthe Anquetil Duperron. I sitt verk "Orientalisk lagstiftning" (*Législation orientale* 1778), som han dedicerade till Indiens våldförda folk, behandlade han material från Turkiet, Persien och Indien under tre aspekter: (1) statskickets, despotismens karaktär och effekter på samhället i stort, (2) lagstiftning och rättskipning, och (3) egendomsrätten.

Termen despotism accepterade han, men bestred att den kännetecknas av godtycke eller av fördärligt inflytande på samhällslivet. Han betonade, att det i de orientaliska staterna finns nedskrivna och för alla bindande lagar och

fungerande rättssystem. Beträffande formen för ägande hävdade han, att privategendomen, tvärt emot den gängse uppfattningen, är förhärskande och att suveränen alltså inte kan betraktas som ägare av jord, byggnader och lösöre i sitt rike. Olika rapportörer har missförstått statens förläning av sina uppbördsrättigheter och felaktigt förnekat existensen av privat äganderätt, vilket tillhör "männlighetens oförtytliga rättigheter". I polemik mot Dows och hans meningensfränders rekommendation om nya erövringar skrev Anquetil Duperron: "Den som man vill utplundra utpekar man som skyldig; och med vilken rätt? Despotismen är styrelsesättet i dessa områden; suveränen säger sig vara ägare till alla sina undersåtars ägodelar. Låt oss bli denna suverän, och vi kommer då att vara ägare av alla jordar i Indoustan. Så resonerar lystenheten. Men den döljer sig bakom utanverk som man måste rycka undan."

Anquetil Duperron återkom till samma problematik i senare verk och själva debatten om jordägandet i Indien fortsatte under lång tid, bland annat i anslutning till att olika uppbörds-system infördes i de brittiska besittningarna.

Marx' Indienuppfattning

Tillsammans med föreställningarna om bevattningsjordbrukets betydelse för samhällsform och statskick spelade tesen om suveränen som högste jordägare en viktig roll för Marx' och Engels' Indien- och Asienuppfattning. Därigenom har de haft stor betydelse för marxistisk – och indirekt för mycken icke-marxistisk – teoribildning och politik in i vår egen tid. Men Marx' teori om det asiatiska samhällets karaktär inarbetade ytterligare ett centralt element: bilden av den indiska bygemenskapen. Den utvecklades främst av brittiska administratörer och historiker under det tidiga kolonialskedet och ligger utanför denna artikels område.

Erik af Edholm

Torget i Goa (5). Ur Linschoten 1579–1592.

Det stora upproret

Det största upproret i Indiens historia; Det s. k. sepoyupproret 1857 har givits skilda förklaringar och olika tolkningar. Var det ett isolerat soldatmyteri eller var det ett nationellt, folkligt uppror som kunde ha ändrat världshistoriens gång eller var det en reaktionär revolt, dömd att misslyckas på förhand? Var orsakerna bakom upproret religiös vidskepelse eller skall orsakerna sökas någon annanstans? Dessa frågor diskuteras i följande två artiklar men först ges en kort bakgrundsteckning till 1857 års uppror.

„Striden är alltings fader” sa Herakleitos redan på 500-talet f. Kr. Konkurrenten mellan Europas stormakter på 1600- och 1700-talen fick dem att för egna syften lägga under sig allt mer avlägsna länder och folk. Striden om råvaror och marknader fördes med både politiska och militära medel, inom såväl som utanför Europa. I Indien slogs det franska ostindiska kompaniet mot det brittiska ostindiska kompaniet, med det av inbördes strider försvagade mogulväldet som kuliss. Fransmännen drog det körtare strået och det brittiska kompaniet etablerade sitt välde.

Den europeiska hydran

Den i allt snabbare takt expanderande industrin i moderlandet England krävde råvaror men också nya avsättningsområden för sina produkter. Som exempel kan vi ta en viktig indistigrin i den begynnande industriella revolutionen: Textilindustrin, som börjat med den inhemska råvaran ull men nu krävde bomull, mer bomull än vad

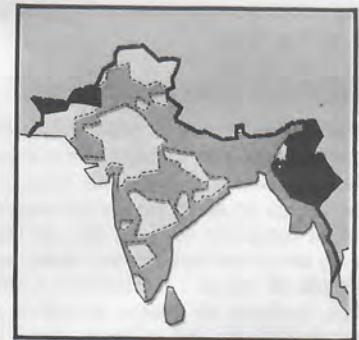
● Brittiska handelsstationer år 1700

■ Brittiska områden 1797

man kunde få från slavplantagerna i Nya världen. Indien hade rätt klimat och gott om arbetskraft.

Den europeiska marknaden förmådde inte svälja vad de mekaniska vävstolarna i allt snabbare takt spottade ut. Nya marknader behövdes. Nytt friskt kapital behövde också investeringsobjekt som gav högsta utdelning.

Indiens potentiella rikedomar kunde dock ej omedelbart exploateras. Landets socio/ekonomiska struktur måste först "anpassas" till den europeiska hydran.

■ Brittiska områden 1858

■ Erövrade områden 1858—1900

■ Brittiska vasallstater

Engelska teplantageägare framför sin bungalow. Vid kvinnans fötter och i hennes knä troféer från mannens käraste hobby, det maskulina fritidsnöjet, storviltjakt.

En skribent i Oriental Herald berättar i början av 1800-talet följande om engelsmännen i Indien:

"I vårt imperium råder varken en fri opinion eller lagar: Det har tillkommit, det styrs alltfört . . . genom våldets direkta inflytande. Det finns inte någon del av landet som frivilligt har uppgivits . . . Vi tilläts först att landa på kusten med våra varor . . . till dess vi gradvis, ibland med våld och ibland med list . . . ha kuvat landets gamla härskare, berövat adeln all dess makt, och genom att ständigt åderlåta industri och resurser hos detta folk tagit ifrån dem hela deras överflöd och alla rikedomar som kunde utnyttjas"

Under 1800-talets första halva ökades Indiens "anpassning" till den europeiska ekonomins behov alltmer: Jordägandet omstrukturerades och jorden beskattades; - Kapital skapades och en marknadshushållning ersatte självförsörjningsjordbruket. Extern och intern tullpolitik försvagade och krossade till slut den relativt välutvecklade indiska manufaktur och hantverksindustri och skapade ett importbehov av färdigvaror. Järnvägar byggdes och lade inre delar av landet öppet för fortsatt exploatering. Industrialiseringen i England gav verktygen för denna snabba omstrukturering: Fler, billigare och bättre vapen, ångmaskinen, ingenjörskonsten, företagsorganisation etc.

Sociala konsekvenser

De sociala följderna blev sväröverskådliga: På kort tid slogs den traditionella sociala organisationen sönder, gamla sociala klasser förlorade terräng och nya klasser skapades med nya funktioner. Städerna växte. Periodiskt återkommande hungersnöder med 10 000-tals dödsoffer p. g. a. marknadens kraftiga konjunktursvängningar. Spekulation och prisbildning blev

nu lika livsviktiga villkor för den fattige som faktiskt tillgång och torka.

Indier som genom briterarnas framfart förlorat sin traditionella försörjning rekryterades nu allt mer till underordnade förvaltningstjänster och till armén. De indiska soldaterna fick av engelsmännen namnet sepoy (av persiskan 'soldat') När engelsmännen skapade en armé till allt större

"Myterist" – grupp i Lucknow

del bestående av inhemska soldater skapade man också indiernas första möjlighet till reell protest över kolonialismens våldtäkt. Denna möjlighet skulle snart användas visade det sig.

Protesten bryter ut

Ostindiska kompaniets trupper var uppdelade på Bengalen-, Madras- och Bombayarméerna. Bengalarmén bestod 1857 av ca 150 000 man varav 28 000 var européer. De infödda soldaterna sepoys kom till största delen från brahmin- och andra högre kaster. De övriga var muslimer.

I början av 1857 utrustades Bengalarmén med det nya Enfieldgeväret. Innan skytten satte in patronen skulle han bita av den infettade spetsen och ryktet spred sig att fett var en blandning av ko- och sviner. Detta förhållande visade sig vara sant och eftersom kon var helig för hinduerna och svinet orent för muslimerna uppfattades det av soldaterna som en kränkning och provokation och blev den tändande gnistan för det största väpnade upproret i Indiens historia. Det har ibland framställts som om ko/svinfettet var orsaken till upproret. Rimligare är att uppfatta det som ytterligare ett övertramp från engelsmännens sida, ett övertramp som blev droppen som fick den redan överfyllda bägaren av övergrepp att rinna över. Decennier av förtryck fick nu soldaterna, trots alla eventuella taburegler, att göra bruk av sina gevär, men denna gång mot engelsmännen. I maj bröt upproret ut i Meerut nära Delhi. Det spred sig blixtnsabbt i området kring Delhi. Delhi intogs av de revolterande. Moghulkejsaren Bahadur Shah utropades till ledare för upproret. Strax efter det att Delhi intagits sände den engelske guvernören i Punjab följande rapport om läget:

"Allt är ännu så länge lungt i Punjab, men läget är hotfullt. Hela den infödda armén är beredd att göra uppror. Skicka efter våra trupper i Persien. Hejda truppstyrkan som nu är på väg till Kina och sänd den till Calcutta. Varje europeisk soldat kommer att behövas för att rädda landet om alla de infödda soldaterna vänder sig mot oss. Det anser alla ledande personer här. Alla försiktighetsmått vidtages."

Flera städer längs Gangesdalen befriades av revolterande grupper.

Brittiska väldet skakat

Britternas välde skakades i grundvalarna. Först året därpå, sommaren 1858 lyckades det engelsmännen, efter hårda strider och truppförstärkningar från Europa och andra delar av världen, att krossa

Straffet för myteri är döden. Två myteristers hängning.

Foto: India Office Library (denna och föregående sida).

upproret och återta kontrollen över landet. Den engelske befälhavaren i Amritsar rapporterade, att han tillfångatagit 282 förrymda indiska soldater. De fördes direkt till avrättningsplatsen:

"När ungefär 150 hade avrättats svimmade en i exekutionspatrullen och en liten frist medgavs. Avrättningen fortsatte. Då antalet skjutna var 237 fick officeren veta att resten av de fängslade soldaterna vägrade lämna fängelsehålan, där de spärrats in. Porten öppnades, och 45 döda släpades fram. Fruktn, utmattning, hetta och kvävning hade tagit död på dem."

Guvernören i Punjab skrev och tackade befälhavaren:

"Heder och tack för vad du gjort. Det skötte du bra. Ingen tvekan, inget dröjsmål, ingen reträtt. Det kommer att vara en fjäder i din hatt för resten av ditt liv. De andra tre regementena här var opålitliga igår. Men jag tror inte att de kommer att göra något nu. Jag önskar att de ställde till med något, eftersom de är till besvär. Inte en man skulle i så fall undslippa."

Efterverkningarna blev dock omfattande för engelsmännen. Armén fick organiseras om. Inslaget av engelsmän ökade kraftigt. Det ostindiska kompaniets styre ersattes med styre direkt av den engelska regeringen. Upprorets karaktär har varit omtvistat¹. Var det ett folkligt uppror eller ett internt soldatmyteri? Var det reaktionärt eller progressivt? Vad var huvudorsaken till att det misslyckades? Dessa frågor berörs i nästa avsnitt.

¹ En något annorlunda bakgrund och förklaring till upproret ges i den till svenska översatta, och av historieprofessorn Jörgen Weibull granskade, engelska historieantologin "Optimismens tidevarv": "Under första hälften av 1800-talet påtvingades bebyggarna av den indiska kontinenten ett omfattande reformprogram av det stora brittiska handelskompani som kallades Ostindiska kompaniet. Britternas krav på juridisk och social jämlikhet .. väckte djup ovilja hos både muhammedaner och hindurer tillhörande överklassen. I maj 1857 föranledde denna jäsande oro en rad myterier .. Slutligen slogs upproren ned .. I alla delar av världen började engelsmännen överväga konsekvenserna av arbete på reformer." Vidare sägs att generalguvernören Dalhousies annekteringspolitik hade som motiv "att skydda bönderna". Boken kom inte ut i London 1871 utan i Malmö 1971.

Thomas Arvidsson

Referenser:

Nordberg Asiens historia till 1914
Huberman Människans rikedomar
Tägil Asien förr och nu
Hewitt J. Eye-Witnesses to the Indian Mutiny
Haellquist Indiens, Pakistans, Bangla-Deshs historia
Hettne Utvecklingsstrategier i Indien och Kina

SEPOY-UPPRORET GENOM OLIKA GLASÖGON

"The Golden Tree"

"Männe dessa födda fiender till de europeiska jordägarna vill begagna de hinduiska regimenternas myteri till att upplyfta sina hufvuden och lemna fria tyglar åt sitt hat, sin råa instinkt, hvilka den engelska polisens verksamhet endast med största möda lyckades hålla i tygeln?"

Denna fråga ställde sig Mistress Hornsteett "ett olyckligt fruntimmer, ett offer för upproret i Bengalen" i en ögonvittnesskildring förmedlad av dr Pierre Felix Maynard i boken "Upproret i Indien år 1857", med underrubriken "med dess styggelser af mord, brand och våldsbragder" (utgiven på Albert Bonniers förlag 1858). Mistress Hornsteett, gift med en förmögen plantageägare och bosatt utanför Delhi, förlorade såväl make och barn som familjeförmögenheten på 50 000 pund sterling (600 000 r:dr Sv bco) under upproret 1857. Detta p. g. a. att de närmaste tre åren förespeglade dem en ökning av förmögenheten med ytterligare 20 000 pund sterling. "Min man svarade mig med skämt då jag meddelade honom mina farhågor och lovade att han före vår avresa skulle mer än en gång, och det duktigt skaka på rupieträdet, the golden tree". Mistress Hornsteett's fråga ovan leder oss in på de många frågor som rör det indiska folkets agerande under upproret. Vilka grupper i samhället kom att spela vilka roller under händelserna 1857-58?

Upp till kamp mot imperialismen

Sepoy-upproret har givits olika förklaringar och varit föremål för olika tolkningar av såväl samtida som senare historieskribare. Således såg man i den engelska historieskrivningen i slutet av 1800-talet upproret som ett rent soldatmyteri medan de indiska historikerna i början på 1900-talet, då den nationalistiska rörelsen höll på att växa sig stark, såg upproret som en kamp för nationell frigörelse, besjälad av indisk patriotism. Vi skall i det följande presentera ytterligare några sätt att se på denna omdiskuterade händelse i Indiens historia.

För Karl Marx, som behandlade Sepoy-upproret i en serie artiklar i New York Daily Tribune under åren 1857-58, framstod Cindiska kompaniet som ett verktyg för den brittiska kolonialismen i dess strävan att lägga under sig hela den indiska subkontinenten. Han polemiserade mot uppfattningen att de endast skulle vara frågan om ett soldatmyteri och såg istället i upp-

I ett gruvschakt i Lucknow väntar en överraskning på den upproriske gruvarbetaren som just är på väg att bryta sig igenom bergväggen. Teckning på stället av C H Mechem

roret en klasskamp till följd av imperialistisk utsugning:

"Den engelska inblandningen som placerat spinnerskan i Lancashire och vävaren i Bengalen eller sopat bort såväl den hinduiska spinnaren som vävaren, upplöste dessa små halvbarbariska, halvciviliserade samhällen genom att spränga deras ekonomiska bas i luften, och skapade därmed den största och, om man skall vara uppriktig, den enda sociala revolutionen hittintills i Asien." (K. Marx, N. Y. Daily Tribune, 25:e juni 1853).

Genom upprättandet av den indiska armén skapade britterna för första gången, menade Marx, grunden för ett organiserat motstånd, vilket förklarar varför upproret ej tog sin början bland de hungrande, utsugna bönderna utan startades av de privilegierade, välbetalda sepoerna som företrädesvis rekryterats ur de högre kasterna. Marx poängterade dock att sepoerna endast fungerade som verktyg, den huvudsakliga kraften bakom upproret utgjordes av det indiska folkets gemensamma kamp mot det koloniala förtrycket:

"Myterier har förekommit tidigare i den indiska armén men den nuvarande revolten skiljer sig från tidigare genom karaktäristiska och avgörande drag. Det är första gången som sepoy-regementen mördat sina europeiska officerare; som muslimer och hinduer avstått från sina

ömsesidiga antipatier och gjort gemensam sak mot sin gemensamma fiende; som 'oroligheter som börjat bland hinduer faktiskt slutat med att en muhammedansk kejsare placerats på Delhis tron'; som myteriet inte endast begränsats till ett fåtal platser; och slutligen, som revolten sammanfallit med ett allmänt missnöje riktat mot den engelska överhögheten bland de asiatiska nationerna. Revolten i den bengaliska armén är utan tvivel intimt förbunden med de persiska och kinesiska krigen". (K. Marx, N. Y. Daily Tribune 15:e juli 1857)

Bönderna reser sig

En delvis annan tolkning av revolten ger Jan Myrdal i sin och Gun Kessles bok "Indien väntar". Enligt Myrdal började resningen som en militär revolt men antog redan från början karaktären av en nationell och folklig resning med betoning på det senare:

"När nyheten om resningen nådde ut i byarna började bönderna plundra penningutlånarna, bränna deras böcker och jaga iväg dem. Detsamma skedde med de brittiska skatteindrivarna. Detta folkliga uppror mot överheten var inte planerat. Men sepoerna rekryterades inte längre som förr blott ur de bättre familjerna. Nu kom de från lägre bondeskikt.

Ofta tog sig böndernas resning uttryck i fattigböndernas förbund mot de gamla traditionella herrarna mot de nya klasser som vuxit upp under brittiskt beskydd". (J. Myrdal, *Indien väntar* s. 154).

I Myrdals framställning är det de lägre klasserna på landsbygden som tilldelas den mest framträdande rollen.

"Att det indiska folket, arrendatorer och fattigbönder, på detta sätt började resa sig och att byarnas uppror här och där började anta karaktären av ett nationellt bondekrig skrämde de feodala klasserna och drev dem över till britterna". (J. Myrdal, *Indien väntar* s. 155).

En akterseglad feodal elit

Den tredje uppfattningen, som vi vill ta upp här, är den som ser sepoy-upproret som den feodala elitens sista kraftanssträngning för att försvara sina privilegier. För att belysa denna uppfattning citerar vi ett stycke ur Michael Nordbergs "Asiens historia till 1914".

"Den nu dominerande synen är att upproret så gott som helt bars upp av reaktionära krafter. De deltagande muslimerna drömde om att återupprätta det gamla mogulriket, maratherna om att på nytt utbreda sitt forna utsugärvälde. Småfurstarna som mist sina riken p. g. a. vanstyrelse ville återfå makten att godtyckligt beskatta sina undersåtar. Zamindarer och inamdarer vilka förlorat sin jord och sina skattefria inkomster traktade efter att återfå dessa jämte övriga privilegier. Högakastiga hinduer ville sopa bort alla sociala

Bahadur Shah, ledare för upproret, representant för "den gamla kraftlösa aristokratis sista försök att återta makten".

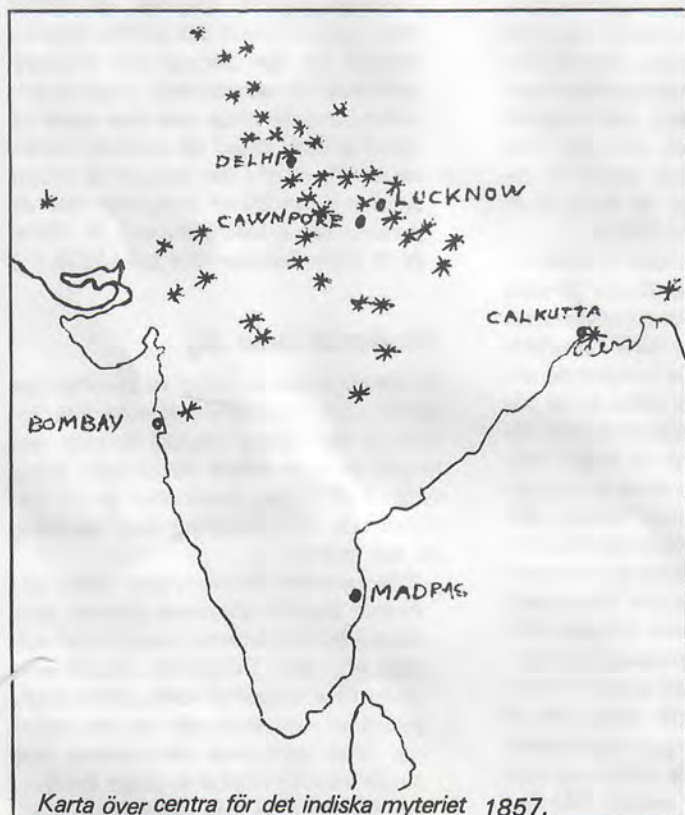
reformåtgärder Några tankar på nationellt enande fanns definitivt icke. Det enda som höll samman dessa heterogena grupper som förlorat eller fruktade att förlora sina privilegier, var det rent negativa hatet mot engelsmännen. Den nya indiska medelklassen av köpmän, tjänstemän, ämbetsmän, lärare och läkare, ofta personer som i det traditionella indiska samhället skulle ha saknat möjligheter att komma upp sig, tog praktiskt taget undantagslöst avstånd från upproret."

Sanningen i dennas helhet

Vi hoppas, den kortfattade framställning-

en till trots, att vi ej gjort förespråkarna för de behandlade synsätten alltför stor orättvisa utan istället visat på sepoy-upprorets komplexitet och i viss mån också det historiska sammanhangets och det ideologiska perspektivets betydelse för analysen av en historisk händelse. Avslutningsvis vill vi återknyta till Mistress Hornsteett som fick sina värsta farhågor besannade: "Ack, min Gud, min Gud, hur långt var jag, detta allt oaktagat, ifrån att ana sanningen i dennas helhet!"

Kentth Andersén

Recension

Chaudhuri, S. B.: *English Historical Writings on the Indian Mutiny 1857-1859*. Calcutta, The World Press Private Ltd., 1979. 368 s. ca 60 kr.

Professor Chaudhuri tillhandahåller här en bibliografi och historieforskning översikt av Engelskspråkiga källor och arbeten kring upproret 1857. Han täcker ett mycket brett spektrum av publicerat material; tidiga försvarsskrifter; senare memoarer; officiell och icke-officiell brittisk historieskrivning; indiska tolkningar från nationalismperioden; europeiska perspektiv på myteriet, både samtida och senare; nutida akademiska "kontroverser". I avsnittet om myteriets första historieskrivare bifogar han också referenser om var nyckeldokument kring perioden kan sökas.

Den historieforskning översikten av tolkningsutvecklingen är både informativ och kännetecknas av välbetänkta omdömen. De mest skilda synsätt har, så klart, uppstått mellan brittiska imperie- resp. indiska nationalist-historiker. Chaudhuri visar på ett intressant sätt hur imperie-antaganden fortsätter att färga nutida ståndpunkter. Själv intar Chaudhuri en självständig position även om han ansluter sig till vissa delar av den marxistiska tolkningstraditionen.

Den enda svagheten i detta annars solida och lärda arbete är att alltför få referenser ges till viktiga arbeten om upproret på indiska språk.

Ur *Journal of Asian History* Vol 15, No 1 (1981)

Sepoyupproret i skönlitteraturen

I romanerna om sepoyupproret i Indien 1857–58 flödar blodet så ymnigt och frossar de agerande så intensivt i fördomar och hat som i få andra böcker.

Medan temperaturen kröp upp över 40° strecket, växterna började förtorka och almanacksbladen visade att månaden maj börjat, spred sig budskapet – med chati-bröd som budkavlar, genom viskningar, genom rykten. Budskapet om myteri.

"I natt skall det ske. Budet flög över slätten, över breda floder, ilade genom djungler som eld under torra löv. En kvinna knackade på en husvägg och viskade det till sin granne. En man ropade det till en annan när deras oxkärror möttes på fältet. Det gick ut vid solnedgången från varje plats där sepoyer var förlagda. Det fördes i alla riktningar. Och före söndagen den 10 maj 1857 hade det ilat kors och tvärs över landet." (John Masters, "Uppror i Bengalen".)

Otroligt myteri

I ett Indien, där Ostindiska kompaniet efterhand utvidgat sitt välde och förlagt alltfler brittiska officerare och soldater till köpenskapens beskydd, där britterna isolerade sig i hem och klubbar, växte klyftan mellan de härskande och de behärskade. Kapten Rodney Savage lyssnade med förvåning på Caroline Langford, guvernanten vid furstehovet i Kishanpur: "Hon måste ha studerat språket mycket flitigt där, för hennes hindustani var överraskande god. Efter sex år i Indien kunde Rodneys hustru Joanna bara tjugo ord och hon använde verben bara i imperativ form."¹ Enligt Joanna skämde Caroline ut britterna inför "svartingarna". Rodney – som i motsats till sin hustru kände indier, sina infödda soldater sepoyerna – tillrättavisade: "Joanna, vill du vara god och komma ihåg att kalla indierna för deras ras eller kast eller om du inte vet det åtminstone för 'infödingar'". (Masters.)

Bigotta och till Indien nyutresta engelsmän kunde vara lika fördomsfulla. Mitt i ett samtal om naturvetenskap och andra västerländska dygder med tronarvingen i en furstestat kommer Mr Fleury – i Farrells roman "The siege of Krishnapur" – att tänka på prinsens religion, och han betraktar prinsen med avsmak – den var ju

Flodmassakern i Cawnpore

"en blandning av vidskepelse, sagor, av-gudadyrkan och oanständighet, fränstötande för varje anständig engelsman i Indien". George Fleury hade kommit till Indien för att på East India Company's uppdrag skriva en bok om civilisationens framsteg i Indien under kompaniets välde.

Fleury och Joannas attityd är den gängse, men många officerare anser sig med kapten Savage kunna säga: "Vad beträffar oss officerare så känner vi sepoyerna. --- Vi har bildning, bokliga kunskaper, vetenskap, disciplin; de har seghet, enfald, tro. --- Det är bara tilliten som betyder något, och --- vi litar på varandra, vi och de infödda officerarna och sepoyerna." Det är denna typ av officerare – och kvinnor längs hela skalan Joanna-Caroline – som är huvudpersoner i romanerna om sepoyupproret. Både kapten Savage och Kayes kapten Alex Randall (i "Genom månskuggans dal") anar det cirkulerande budskapets vikt, men de förstockade befälhavarna är invaggade i känslor av överlägsenhet. Vid en befäls-genomgång, då överstelöjtnanten flyktigt nämner ryktena om att de nya gevärspa-

tronerna, som de muslimska och hinduiska soldaterna skall bita av innan krutet hålls i gevärspipan, är insmorda med en blandning av svinister och kotalg, tar kapten Savage till orda. Men han tystas ner:

"Förbannat struntprat! utbrast major Anderson. Sepoyerna gör vad vi säger åt dem – har alltid gjort det, kommer alltid att göra det. Om några ställer till bråk så är de agitatorer, antagligen i ryssarnas eller fransosernas sold. Laga så karlarna använder patronerna reglementsenligt. Om någon vägrar så skjut honom som myterist. Då kommer det nog i dagen vilka som är agitatorerna." (Masters.)

Samma förstockade reaktion möter Kayes hjälte kapten Randall, då han frågar sin överste vad de nya patronerna är insmorda med. Översten "undrade vad Randall hade för ärende den här gången och hoppades att det inte återigen var fråga om något alarmerande struntprat om ett beväpnat uppror som planlades till den heta årstiden."

"En sådan idé var givetvis rent nonsens. --- Hans eget regemente till exempel var allt igenom lojalt – ja, han hade rentav

för inte så länge sedan skrivit en insändare i 'Calcutta Times', i vilken han hade gett uttryck åt sin indignation över de män som hyste så föga respekt för de av England styrda sepoys' lojalitet att de försökte offentligt svärta dem genom att antyda att de var redo att vända sig mot sina herrar. Något sådant skulle aldrig ske --- de män som gav uttryck åt dylika åsikter höll på att tappa huvudet och gjorde bäst i att utträda ur John Companys tjänst." (Kaye.)

När nyheten om massakrerna på britter i Meerut och Delhi och om att Bahadur Shan utropats till kejsare nått basaren i Lunjore informerade kapten Randall sin - som vanligt - berusade Commissioner Conway härom:

"Vilka påhitt!" sade commissioner'n argt. --- Meerut är ju proppat av engelska trupper. Fullproppat! - Minst tvåtusen. Starkaste garnisonen i hela Indien! Am-sagor! Bara ännu ett basarrykte!" (Kaye.) Sjävsäkert sa en överste: "Alla bråkmakare är ju kända för att vara harhjärtade, och en dos hagel är fullt tillräckligt för att svalka av dem om de skulle visa något tecken till våldsamt. --- Jag skulle ha marscherat med mina manns tvärs genom gatorna och skjutit ner varenda svart jäkel som så mycket som höjde rösten. Det skulle ha satt stopp för det här ofoget snabbt nog." (Kaye.)

Några dagar senare hade översten skjutits av sina sepoys.

En överste i James Leasors roman "Follow the drum", avfärdar i Meerut liknande rykten: "Det är bara absurda basarrykten. Värdelöst prat. --- Jag har, mina herrar, hört rykten om revolter och myterier och sådant i fyrtio år, långt innan ni var födda." Översten önskar god natt. Dagen efter började myteriet och blodbadet på britterna i Meerut.

Blodbad och flykt

I Meerut, Cawnpore och Delhi, som Leasor skildrar, i Lucknow, dit Kaye förlägger en stor del av sin roman, i Masters fingerade Bhodwani, i Farrells fingerade Krishnapur utspelas detsamma: officiella byggnader sticks i brand, brittiska officerare och deras familjer mördas och massakreras, deras hem plundras och bränns ned. Som romanstoff är allt detta tacksamt:

"En hop sepoyer ur 88:e marscherade förbi, släpande en vit kvinna i hämlarna. De kände inte igen honom [kapten Savage] och han kände inte igen henne, för hon hade inget huvud. Det huvud som vajade i triumf på en bajonettspets längst bak i kön hade tillhört en man - major Swithin de Forrest vid 60:e bengaliska lätta kavalleriet. Hans mun var stelad i samma hångryn som den hade haft hela livet, och under krutskadorna på pannan var ögonen föraktfulla." (Masters.)

Romanhjältarna lyckas rädda sig - en sepoyporrroman fortsätter i minst 400 sidor! Kapten Randall flyr tillsammans med Commissioner Conways nyblivna sköna änka Winter och ytterligare några kvinnor; Kaye låter oss följa deras strapatser och farorna som ideligen hotar dem. Detsamma gör Masters med nyblivne änklungen kapten Savage med son, Caroline Langford och en trogen tjänare som tillhör stryparsekten; tycke uppstår mellan den brittiske mannen och den brittiska kvinnan. Kapten Rodney Savage reagerar starkt inför sepoynernas handlingar:

"Rodney kände ingen fruktan. I det ögonblicket fanns inte plats för något annat än skam. --- Han hade misslyckats. Engelmännerna i Indien hade svikit England. Den bengaliska armén hade svikit sin tro, hans regemente sin ära. Han hade svikit de här männen; de, som var en del av honom, hade svikit sig själva." (Masters.)

I andra romaner reagerar handlingskraftiga och klarsynta britter på liknande sätt. Farrells Dr McNab, läkare, finner att även om undsättningen nådde Krishnapur var allt ändå för sent,

"inte bara för att så många i garnisonen var döda, utan för att själva Indien nu hade blivit en annorlunda plats; fiktioner om lyckliga infödingar, ledda framåt på civilisationens väg, kunde inte längre upprätthållas." (Farrell.)

I John Masters roman illustrerar Rodney Savage detta, och gör skäl för sitt efternamn (buret i flera generationer i Indien - i en rad Masters-romaner). Under intryck av alla fasansfulla minnen och flyktens vedermodör grips han av raseri och förblindad urskillningslös mordlust:

"Förrådiska, mordiska svin. Den första och sista uppgiften var nu återerövring. Engelmännerna var erövrare här, inte vänner, och det var ett fruktansvärt misstag att någonsin glömma det. Det skulle inte bli någon fred, det skulle inte ges någon pardon förrän varenda indier kröp i stoftet och förblev där. Om hundra år måste inskriptioner på minnesstenar finnas kvar att läsa:

Här brändes engelska barn levande i sina sängar och engelska kvinnor höggs i stycken av de bruna odjur som ni ser omkring er. GLÖM INTE DET." (Masters.)

I Carolines kärleksfulla vård när han viss själsbalans - efter flera mord på indier - och bistår henne under en koleraepidemi i en avlägsen by, dit myteriet aldrig nådde.

"I den här lilla byn kämpade människor mot torka, sjukdom och sol. De hade inte tid eller kunskaper nog att veta något om världen utanför byn, varken tid att hata eller älska. De blev 'utlänningar' när de vandrade femton kilometer från hembyn. --- Här, där en brun mans skugga förenade en annan, betydde engelsk ras-

stolthet ingenting. Indien godtog den på samma sätt som landet godtog tigerns ständiga hunger och hänsynslösa mogulhärskares försvinnande glans. Indien hade oändligt tålmod och ingen längsinthet. Maktens börda vägdes bara av dem som bar den." --- "byledaren sade med förvånad röst:

Hindustan, sahib? Varför skulle ni inte härskas just över Hindustan? Vi vet att det finns många länder innan man kommer till Himalaja eller Svarta vattnet - Bengalen, Sind, Punjab, Carnatic, Deccan, Konkan - vi vet inte alla namnen eller var länderna ligger. Vi vet att de alla regeras av utlänningar - engelsmän här, maratter där, afganska muhammedaner någon annanstans. Vi vet inte om det är rätt, men på det sättet är det." (Masters.)

Farrells roman om den fingerade platsen Krishnapur skildrar inte flykt undan mordlystna sepoys och knappast heller spirande romanser. Hos Farrell läser man om britterna under belägringen: residensets linnedukar blir till sandsäckar, underkjolar till förbandsmaterial, kvinnor blir otillbörligt skära i hyn av att vara i solsken och domarens fru, socialt mera högtstående än de övriga belägrade damerna tvingas för att överleva beblanda sig med övriga förnämre kvinnor; prydnadsvapen tas i bruk mot anstormande sepoys, Shakespeares samlade verk och kontorens dokumentinsamlingar blir bröstvärn och karnorna laddas till slut med husgeråd. När Collector Hopkins tittar ner från residenset ser han en matta av döda sepoys som gamar och schakaler snart skall förtära - och därmed rädda de belägrade undan epidemier:

"Så såg han att många av kropparna faktiskt rörde sig, men inte mycket. En sepoys försökte avlägsna en silvergaffel ur en av lungorna, en annan hade fått en bit av en åskledare i njurarna. En sepoys i grön turban hade fått ryggraden söndertrasad av [skulpturen] 'The Spirit of Science'; andra hade särats av teskedar, fiskknivar, marmorstycken; en stackars subadar hade ryckts bort från denna värld av en sockertång av silver som trängt in i hjärnan. En hjärtskärande klagan hördes från dem som inte döddats omedelbart."

Ett kompani försvinner

Scener som denna och den chockartade upplevelsen att deras infödda soldater vänt sig mot dem och den civilisation de ansåg sig företräda, satte sina spår. Till och med i Mr Hopkins, Krishnapurs Collector. I romanens början förklarar han att den nya tidens - i England och därför också i Indien - grundvalar är "Tro, Naturvetenskap, Anständighet, Geologi, Mekaniska uppfinningar, Ventilation och Väx-

elbruk". Han blir en desillusionerad och bitter gamling, som anser att "kultur är hyckleri, kosmetik kletad på de rikas liv för att dölja dess elände." (Farrell.)

Romanförfattarna har slutsummerat sepoyupproret litet olika:

"Den gamla profetian om att John Companys välde skulle ta slut hundra år efter [slaget vid] Plassey skulle gå i uppfyllelse. Indien hade blivit alltför stort för att kunna vara ett handelskompanis privata egendom, och måste övertas av kronan. --- Vi har inte vunnit tillbaka Hind --- men det var John Companys välde som vi hade hoppats störta och - Shook'r Khooda! - med det har vi också lyckats! Ty nu måste John Companys välde försvinna och det är slut med deras långvariga stöld- och konfiskeringsregim." (Kaye.)

Leasors huvudperson ser Union Jack hissas över residenset, sliten och sönderskju- ten:

William Hodson

"Så hade de då vunnit. Britterna var tillbaka, och denna flagga skulle vaja så länge de stannade i Indien. Men vad innebar denna seger egentligen, i det ögonblicket? Det innebar tusenden utan hem, kor på fälten som förblivit omjolkade för att bönderna var döda. Det innebar skördar som förstörts eller som aldrig såtts, hus i ruiner, nerbrända och berövade ett långt livs enkla tillhörigheter. ---

Det innebar änkor och föräldralösa och hunger och fruktan och ensamhet för tusenden på båda sidor. Det innebar allt och intet; liv och död, och en ny början."

Fiktion och verklighet

De romanförfattare som behandlat sepoyupproret har i någon form ett Indien-förflutet. John Masters är född i Calcutta och tjänstgjorde sedan som officer i Brittiska Indien i fjorton år. M. M. Kaye är född i Simla och bodde, liksom många förfäder, länge i Indien; hennes man tjänstgjorde bl. a. vid gränstrakternas le-

gendariska Corps of Guides - som hon i sin roman "The Far Pavilions" låter hjälten Ashton/Ashok ansluta sig till. James Leasor var under andra världskriget officer i Indien och Burma. Farrells föräldrar hade bott i Indien, och han reste ditt i samband med förstudierna för sin bok; delar av hans dagböcker från Indien är publicerade i den postuma "A hill station". Kayes dedikation är typisk:

"Till Sir John William Kaye, som har skrivit sepoyupprorets historia, major Edward Kaye, som förde befälet över ett batteri vid belägringen av Delhi, min farfar, William Kaye i indiska civilförvaltningen, min far --- min bror --- och till alla andra män och kvinnor ur min egen släkt och ur många andra engelska släkter som tjänstgjort i, levat i och älskat Indien, samt till det underbara landet och alla dess folk med beundran, kärlek och tacksamhet."

Vad Kaye hade i familjearkiv - litet av detta ingår i Penguinboken "The Far Pavilions Picture Book" (1979) - har t. ex. Farrell läst in på British Library, där han tillbringade mycken tid. Han nämner själv att mängder av romanens detaljer är hämtade ur de många dagböcker, brev och memoarer som ögonvittnen skrivit och han betygar sin tacksamhetsskuld till historiker.

Det är därför inte förvånande att romanernas miljöer, händelser och personer är verklighetstroga och tidsenliga. Speciellt Farrell har lyckats skapa tidsfärg och -atomsfär, och det bidrar till att hans bok dessutom är rolig.

I romanerna finns fingerade platser och personer - Masters Caroline, Kayes Winter, och Leasors Arabella är påhittade, liksom de främsta romanhjältarna. Men många av de personer som uppträder är historiska - några i välförtjänt hjälteglans: John Nicolson, Sir Henry Lawrence och - med glorian litet på sned - William Hodson, andra - lika välförtjänt - skildrade

Sir Henry Lawrence

som försoffade, senila, odugliga: general Archdale Wilson och många av de andra befälhavarna. Kaye och Leasor är entydiga:

Major-General Sir Archdale Wilson

"Så vitt jag förstår kan ingen bli äldre officer i Bengalarmén förrän vederbörande är senil och alltså oduglig." (Kaye.) - "Alla i befälsställning i Indien tycktes förgubbade och ankomna av hetta, rödvin eller en generations överksamhet, och ibland av alla tre." (Leasor.)

Även de främsta indiska gestalterna under sepoyupproret framträder i romanerna, framförallt Nana Sahib och Rani of Jhansi. Skamlösast och mest avväpnade av alla här nämnda romanförfattare är George MacDonald Fraser - under andra världskriget stationerad i Burma och sedermera journalist - i sin roman "Flashman in the great game. From the Flashman papers 1856-1858" (1975; i dansk övers. 1980, "Levermand i Indien". En tidigare del, om Afghanistankriget på 1840-talet, finns på svenska, "En ärans lymmel", 1970). Flashman är helt påhittad, men i övrigt liknar romaninnehållet verkligheten, och läsaren kan också avnjuta till synes helt vetenskapliga noter. I den sista av dessa behandlas frågan om Flashman verkligen famnade Rani Lakshmi Bai, furstinnan av Jhansi - eller var det en hovkurtisan? Masters är mera entydig när det gäller sin hjälte, men där kallas ranin för Sumitra och furstedömet har ett fingerat namn, Kishanpur. Nana Sahib, som Jules Verne frossar i beskrivningar av, framträder ganska nyanserat hos både Kaye och Leasor.

Sant?

I långa stycken kan man i detalj finna överensstämmelser mellan roman och ögonvittnesskildringar. Avvikelsena är små. Medan ordergivningen före den brittiska stormningen av Delhi enligt Leasors roman försiggår i John Nicolson's tält ägde

den, enligt löjtnant C. J. Griffiths, som deltog i stormningen, rum i general Wilsons tält (Griffiths, "The siege of Delhi", 1910); romanen låter major Reids styrka tränga in i Delhi genom Kabul Gate, medan Griffiths uppger att det skedde genom Lahori Gate. När det gäller nyckelreplikerna finns de i regel belagda i källorna, medan romanförfattarna tillåter sig att hitta på mera privata funderingar. I Leasors roman, liksom i verkligheten, blir den legendariske John Nicolson skjuten i höger sida, under sin lyftade arm som svingar svärdet. Romanförfattaren följer ögonvittnet Frederick Roberts berättelse att överste Nicolson, övergiven av bårbärarna som stuckit för att plundra, fällde repliken "I am dying. There is no chance for me" (Lord Roberts, "Forty-one years in India", 1897). När Nicolson på sin dödsbädd får höra att general Wilson tänker retirera från Delhi och uppge de framgångar som vunnits, ropar han i Leasors roman: "My God --- I have the strength yet to shoot him if necessary, and I will if he does that." Enligt den närvarande gode vännen, chefsadjutanten Neville Chamberlain, sa Nicolson "Thank God", men i övrigt de ord Leasor återger (brev från Brigadier N. Chamberlain, i Lady Emma Edwardes "Memorials ...", 1886). Ibland betonar romanförfattaren andra ting än ögonvittnena - Leasor uppehåller sig i sin skildring av Nicolsonsbegravning vid ått general Wilson uteblev, medan ögonvittnet fänrik Wilberforce mera rapporterar om de sturska pathan- och sikh-krigarnas gråt vid jordfästningen (R. G. Wilberforce, "An unrecorded chapter of the Indian Mutiny", 1894).

Händelseförloppet i Röda fortet är i de nämnda romanerna, framför allt Leasors, beskrivna i överensstämmelse med ögonvitnesskildringar. Den följer väl vad en av myteristerna i fortet, sedermera kvartermästare i Kashmir, ganska motvilligt berättade för en brittisk officer. (Se t. ex. utdraget i James Hewitt, "Eyewitness to the Indian Mutiny". 1972, s. 25 ff.) Leasor låter dock Bukht Khans roll axlas av en Ram Gupta, som förefaller vara påhittad. Den brittiska belägringsstyrkans eländiga förhållanden utanför Delhis murar - med kolera, kadaver, hetta, flugor osv. - är samstämmigt skildrade i romaner och ögonvitnesskildringar (t. ex. kaplans i Delhi Field Force och löjtnant Griffiths, i Rev. J. W. Rotton, "Chaplain's narrative of the siege of Delhi", public. 1858, resp. C. J. Griffiths, "The siege of Delhi", 1910). Dessa exempel kan mångfaldigas, också från Meerut, Cawnpore och andra myterihärdar.

Gamla Sepoyromaner

I sin detaljrikedom kan Leasors och framförallt Farrells romaner påminna om de

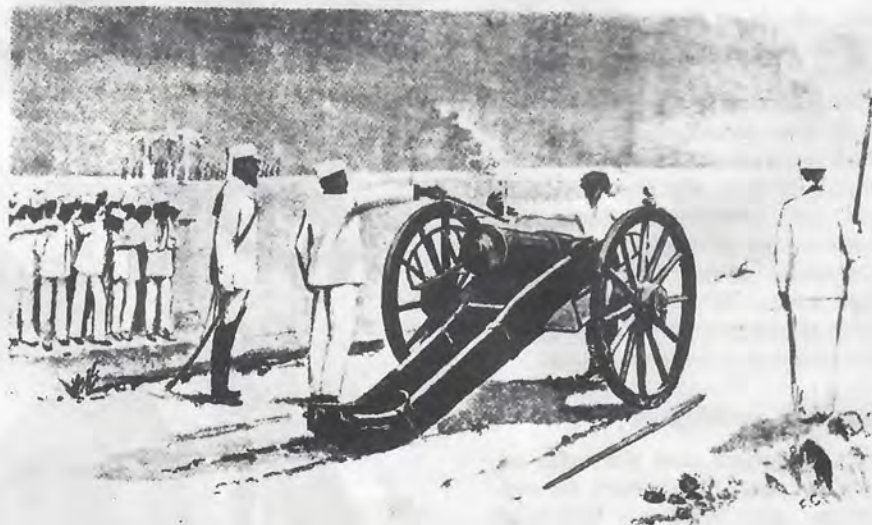

Straffexpedition: Innevånarna drivs ut från sin brinnande by

många romaner om sepoyupproret som utkom under 1800- och det tidiga 1900-talet. Men medan Farrells detaljer - t. ex. långa diskussioner om kolera, Gud, m. m. - används för att levandegöra den tidens tänkesätt och attityder och deras lokal- och ortsbeskrivningar levandegör miljön, förlorade sig de tidiga romanförfattarna ofta i sitt stoff och sina detaljer. Flera av dem hade själva deltagit i händelserna 1857-58 - G. T. Chesney, som skrev den första riktiga romanen om sepoyupproret, "The dilemma: A tale of the Mutiny" (1881), hade själv kämpat mot sepoerna, J. N. H. Maclean var en major i Delhi 1857,

som skrev romanen "Rane" (1887), och författaren till "Seeta" (1872), sista delen i en trilogi, var överste och hette P. M. Taylor. Det dramatiska stoffet, som dessa och andra författare upplevt, med förräderi, barbari, heroism och strapatser har till den grad trängt sig på dem att deras romaner blivit melodramatiska, makabra, patetiska, sensationsbetonade och juvenila, kort sagt dåliga, med nutida mått mätt.

Fördomar och hätskhet förblindade många av romanförfattarna. Ondskefullt förtal och förnedrande rykten gavs sken av verklighet. "Gup", ett ord för skvaller,

Avrättning med kanon. Snabb död för offret - men inte för den som väntar på sin tur.

Nana Sahib

finns karakteristiskt nog med i titeln på två av de värsta exemplen på hat- och fördomsfulla framställningar, den ena romanen skriven av en kvinna på 1860-talet och den andra av en präst (1896), som överlevt sepoybelägringen av Lucknow. Många författare frossade i skräckskildringar – vilket ju ämnet inbjöd till. En roman från 1868 ("First love and last love, a tale of the Indian Mutiny" av James Grant) handlar om en präst och hans tre döttrar och dessas rysansvärda upplevelser under myteriet i Delhi.

Hjälteåden – brittiska – duggar tätt i de gamla sepoyupprorsromanerna, och

mot svarta infödda skurkar avtecknar sig de vita hjältarna. "A hero of the Mutiny", "Gil the Gunner; or The youngest officer in the East" (1892), "Gunner Jingo's jubilee" (1893) och "For the old Flag" (1899) av E. Lynn, G. M. Fenn, T. B. Strange resp. C. R. Fenn, är några exempel på denna romangener, som står gammaldags pojkböcker nära. Pojkböcker om sepoyupproret skrevs också. (Ungefär hundra år efter sepoyupproret utkom t. o. m. en svensk sådan, "Det stora myteriet" av Torsten Scheutz, 1956). Hjältemodet var dock inte helt reserverat för storvulna karlar – det finns en brittisk

Friägningstyrkornas framryckning mot Delhi

roman som heter "Brave girl: True story of the Indian Mutiny" (av Alice F. Jackson, 1899). Vid sidan av pojkböckerna finns också en flickbok om sepoyupproret, "Bryda; a story of the Indian Mutiny" (av Mrs E. M. Field, 1888 – i en brittisk tidskrift 1/12 1888 recenserad som "en bok för flickor, alls inte dåligt berättad").

Ofta handlar de gamla romanerna om flykt undan mord- och rovlystna upprorsmän. Ofta är det – anständigtvis – familjer som flyr tillsammans. I de moderna romanerna stegras spänningen, förhöjs romantiken och kompliceras handlingen av att män och kvinnor, oberoende av civilstånd, fattar tycke för varandra under flykten. I den melodramatiska romanen "Dilemma" av Chesney har dock en kvinna mitt under sepoyupproret att välja mellan tre älskare. En annan roman med förbluffande modern intrig är Taylors "Seeta", som handlar om kärleken mellan en indisk änka och en brittisk officer, Collector of Noorpoor, och hennes kamp vid hans sida under myteriet.

Personteckningen är påfallande ensidig i flertalet tidiga romaner om sepoyupproret. Indierna är skurkar, förrädare, spioner, lismare. Nana Sahib, Rani of Jhansi och andra av sepoyupprorets förgrundsfigurer är monstruösa skräckfigurer. Nana Sahib, "detta det mest fruktade av de namn som upproret år 1857 hade gjort kända" (Jules Verne i "Den ångdrivna elefanten"), är en viktig ingrediens i romaner som "Red revenge" (1911) och "The devil's wind" (1912) – liksom han är det, mera nyanserad, hos Kaye och Leasor. Detsamma gäller Rani of Jhansi, Frasers romanhjärte Flashmans förtjusning, som dock redan 1901 var mogen att porträtteras som ädel hjältinna, men det var i en amerikansk, inte en brittisk, roman ("Lachmi Bai Rani of Jhansi, the Jeanne d'Arc of India" av M. White). Egenskaper som patriotism, självbevarelse i en hotad situation och religiös hängivenhet tillerkänns aldrig de indiska romanfigurerna, bara härsklustnad, hämndbegär, efterblivenhet och vinningslystnad.

En av de ytterst få som på 1800-talet förståelsefullt skildrade även indier var Flora Annie Steel i en roman från 1896 ("On the fact of the waters, a tale of the Mutiny"). Hon reste till Indien för att samla material till sin roman, beviljades av Punjab Government att få se konfidentiella handlingar från sepoyupproret, studerade domstolsväsendet och träffade ögonvittnen från Röda fortet i Delhi. Hennes berättelse är därför historiskt verklighetstrogen.

En litteraturgenre som förekom på 1800-talet men inte har sentida efterföljare i England är skådespel om sepoyupproret. Redan 1858 utkom ett skådespel i tre akter om undansättningen av Lucknow. Några av pjäserna har Rani of Jhansi

som – oftast avskryvd – huvudfigur.

I Indien har däremot ett par skådespel utkommit på 1950-talet. "Rebels of destiny" (Bombay 1959; ursprungligen publicerat i Blitz 1957) ställer frågan om sepoyupproret var ett militärt myteri eller det första kriget för nationellt oberoende – en i Indien flitigt debatterad fråga 1957, hundra år efter händelsen. I pjäsen, skriven av Homi D. Mistry, uppträder både indier och briter som deltog i sepoyupproret. Enbart indiska gestalter finns i ett annat skådespel, "Ordeal 1857, a historical play" (1958), i vilket författaren, Mohammed Mujeeb, skildrar Delhi under den brittiska belägringen.

Sepoyupproret har emellertid inte blivit något riktigt populärt tema i indisk skönlitteratur. En tidig och på många sätt unik roman är Sochee Chunder Dutts "Shunkur, a tale of the Indian Mutiny of 1857", som utkom 1885. Den blandar fiktion och verklighet, och ser uslingar både bland sepoys och briter; briterna är dock de mest arroganta. Nana Sahib spelar en framträdande roll. Likheterna är stora mellan denna gamla indiska roman och t. ex. Masters och Leasors romaner.

På svenska

Det finns inte mycket fiktionslitteratur om sepoyupproret översatt till svenska. Visserligen utkom redan 1860 en översatt

bok, "Kapten Fitzmoor eller Ett uppror bland sepoerna: novell", och 1863–64 utkom "Nana Sahib eller Upproret i Indien: historisk-politisk nutidsroman" av John Retcliffe (pseud. för H. O. F. Gaedsche), men sedan dröjer det till Jules Verne-boken "Ånghuset" 1881 innan sepoyupproret åter skakar om dem som var hänvisade till böcker enbart på svenska. "Ånghuset" utkom 1972 i två nyöversatta och bearbetade delar, "Den ångdrivna elefanten" och "Uppror i Indien". En finsk Verne-översättare har 1977 i Hufvudstadsbladet hävdat att översättningen på ett tendentiöst sätt förvränger originalet – när Verne skrev Indiens erövrare "översätts" detta med "de erövrare, som så länge låtit Indien förblöda". Att Jan Myrdal i "Indien väntar" (1980) skriver att det var Jules Verne som gav honom hans grundsyn på "Indiska frihetskriget år 1857" (s. 141) vidgar det översättnings-etiska intresset i fråga om överflyttningen av Verne till svenska.

Läs gärna Farrell, Leasor, Masters och Kaye. GHT:s recensent menade att Kayes roman är en "förträfflig orientering --- om brittisk kolonialpolitik under ett kritiskt skede --- som naggar imperieglorian i kanterna". Engelska recensenter har jämfört den med "Borta med vinden". Masters roman bedömdes (1951) i Sunday Times som den främsta om sepoyupproret, och Farrell fick Booker-priset för sin. Som

varudeklaration ska kanske anges att sepoyupproret bryter ut först på s. 321 hos Kaye, men hennes – lättlästa – roman är på 485!

Noter

¹ Ibland lånar romanförfattare även av kolleger, och inte bara från ögonvittnen. Jämför E. M. Forsters skildring i "En färd till Indien" av Mrs Turton, Collectors maka: "Hon hade lärt sig språket [urdu] men bara för att tala med tjänarna så att hon kände inte till några av de hövligare formerna och kunde verben endast i imperativ."

Masters romanfigur Rodney Savage och Kayes överste Fallon funderar vid ett tillfälle ytterst lika – orsaken kan vara en författarna gemensam ögonvittnesförlaga: (Masters) "Han hade ofta sett infödda officerare och underofficerare av medelkast kräla i stoftet inför en mening braman-sepoy." – (Kaye) "Det är inte ovanligt att se en indisk officer av en lägre kast kräla i stoftet för en enkel sepoy bara för att denne råkar vara braman."

² J. G. Farrell, The siege of Krishnapur. 1973. (Penguinupplaga 1975.)

M. M. Kaye, Genom människuggans dal. 2. uppl. 1957. (Orig. Shadow of the moon. 1956.)

James Leasor, Follow the drum. 1972. (I Pan Books 1974 och i Dell-upplaga 1975.)

John Masters, Uppror i Bengalen. 1953. (Orig. Nightrunners of Bengal, a novel. 1951.)

Karl Reinhold Hællquist

Indien:

Den politiska makten

"– Det sammanbrott över vilket Indira Gandhi så avspänt presiderar håller nu på att gripa omkring sig i landets huvudstad!"

Så kommenterades den indiska centralregeringens styre i New Delhi av Romesh Thapar i Economic and Political Weekly vid årsskiftet. Och idag tycks tidningens envisa kritik av premiärministern och hennes Kongressparti vara mer befogad än någonsin. De senaste ekonomiska planerna för landets utveckling har inte inneburit några nyheter och opposition slås brutalt ner med hjälp av militär och polis närhelst den inte längre kan ignoreras. Den senaste

större strejken kostade tolv människoliv utan att alltför många ögonbryn höjdes.

Däremot har den senaste korruptions-skandalen medfört synliga och ganska utförliga kommentarer i såväl indisk som internationell press. Man räknar nu med att de svarta pengarna upptar 45 procent av landets totala ekonomi, och enighet råder i bedömningen att korruptionen är oupplösligt förenad med den politiska makten i landet.

Antulay-skandalen

Den nu aktuella skandalen gäller en vän och partikamrat till Indira Gandhi som efter många om och men tvingades avgå från sin post som chefsminister för delstaten Maharashtra. A R Antulay hade inte bara nära kontakter med premiärministern. Han var också lierad med Indiras son Sanjay under undantagstillståndets dagar 1975–1977 då han lade grunden för sin karriär som coming man på höga politiska poster.

Den före detta smugglaren Antulay blev chefsminister i Maharashtra för två år sedan, och han var inte sen att dra ekonomisk fördel av sin position. Han upprättade sju stiftelser för penninginsamlingar där pengarna officiellt skulle gå till offentliga projekt. En av stiftelserna uppkallades t o m efter Indira Gandhi. Det var framför allt affärsmän som bidrog med pengar i utbyte mot lönsamma beställningar på varor. Det gällde allt från order på bristvaror som cement till licenser för alkoholförsäljning.

På detta sätt kom Antulay snart att kontrollera värden motsvarande 150 miljoner kronor, och det var just han själv som enväldigt skötte stiftelserna. I ett fall där det rörde sig om landsbygdsutveckling enligt den officiella versionen så använde han pengarna till att bygga ett elvavånings affärshus i Bombay i stället.

Men Antulays affärer blev till slut rättsligt prövade, och en domare som avvisade erbjudandet om dyra tomtmarker i Bombay fann honom skyldig till korruption. Det blev därmed omöjligt för premiärministern att hålla sin skyddande hand över honom, och i början av året tvingades A R Antulay att avgå. Men det var domstolen och inte Kongresspartiet som tvingade fram detta resultat.

Politik och korruption

Presskommentarerna efter affärens upplösning blev inte nådiga mot partiet och Indira Gandhi. Men alla vet, och det gör också premiärministern, att sådant buller svårigen når folkets breda lager. Där regerar fortfarande de svarta pengarna i röstfisket, och de 200 kommissioner som under de senaste 30 åren granskat anklagelser om korruption har bara lett till ett fåtal politikers avgång.

Det finns lagar mot korruption i landet, men dessa lagar innehåller skyddspara-

i stadigt förfall

När Antulays affärer så småningom avslöjades så blev det oväsen såväl i pressen som i parlamentet i Delhi. Men Indira Gandhi försvarade Antulay och vägrade avsätta honom med motiveringen att det hela bara var politiska tjuvnyp för att i själva verket komma åt henne själv, en förklaring som ursprungligen kom från Antulay. Antulay tilläts till och med bötfällorna ledamöter i hans delstatsparlament som vågade kritisera honom. Andra mutade han till tystnad med löften om provision på cementförsäljning.

grafer som gör det mycket svårt att dra politiker inför rätta om de anklagas för korruption. Ingen minister, t ex, vare sig i delstats- eller nationsparlament, kan ställas inför rätta utan att delstatsgovernören eller landets president gett sitt samtycke. Denna regel innebar bl a att ingen av de medborgare som försökte få Antulay inför rätta hade nån framgång. Som folkvald är han också immun mot anklagelser från sina väljare efter det att han tvingats avgå.

Slutsatsen av denna affär är att mutor och svarta pengar ingalunda är det "smörjmedel" som får byråkratin och politiken att fungera i Indien, en teori som fö omhuldas av många samhällsvetare och ekonomer. Nej, korruptionen och de svarta pengarna är ouplösligt förenade med den politiska makten i landet. Politik är korruption i dagens Indien.

I en artikel i tidskriften Book Review tar Susantha Goonatilake upp Sarvodaya-ledaren A. T. Ariyaratnes "Samlade verk vol. 1." Författaren sticker inte under stol med sin kritiska syn på dagens Sarvodaya-rörelse på Sri Lanka. Inte nog med att Ariyaratne handskas vårdslöst med den lankesiska historieskrivningen, Ariyaratnes bild av det gamla bysamhället som ett jämlikt och idylliskt samhälle, gör att författaren i Ariyaratnes Sarvodaya-rörelse ser en potentiell försvarare och legitimerare av dagens klassamhälle. Därtill kommer det faktum att rörelsen är mottagare av stora summor utländskt bistånd, vilket inte minskar författarens oro och kritiska hållning.

verk".

De av Ariyaratnes uppsatser som återges här, har en sak gemensamt, de är mycket ojämna och av låg akademisk kvalitet. En brist som bitvis frikostigt skyls över med generaliseringar och plattityder. Denna brist på akademisk stringens kan ursäktas en författare driven av patos, men konstigt nog, finns det inget spår av glöd eller kamplusta i Ariyaratnes texter, vilket man skulle kunna vänta sig av ledaren för en påstådd nationell rörelse. Den lankesiska Sarvodaya-"filosofin" är som redaktören själv medger "eklektisk" och stadd i ständigt växande. Låt oss nu höra vad filosofen-ledaren själv har att säga om sin "filosofi".

Sarvodaya-filosofin är en syntetisk ideologi och ett universellt begrepp. Alla former av kreativ altruism och evolutionär humanism, antingen det är fråga om marxismens strävan till materiell integration, Rousseaus fria val av social integration eller Ashokas strävan efter moralisk integration, för att endast nämna några exempel, så inbegrips de i sarvodaya-filosofin, som den tillämpas av oss, emedan vår filosofi är ett försök att sprida en total mänsklig integration".

"Filosofin", som den sammanfattas i dessa rader, framstår inte endast som eklektisk utan som en blandning av osmälta och motsägelsefulla begrepp.

Dessutom ignorerar den åtskilliga allmänt vedertagna fakta. Således fastslår den att utvecklingen skall börja på bynivå, "genom deras egna kollektiva strävanden" ... "en ekonomisk utveckling grundad på självtillit". Trots detta, och i motsättning till denna mycket nobla gandhianska princip, står det faktum att Sri Lankas Sarvodaya-rörelse är finansiellt beroende av i huvudsak utländskt bistånd.

Förvanskad historiebeteckning

"Filosofin" som Ariyaratne ger uttryck åt i det samlade verket är tydligen ämnad för en utländsk publik eftersom han i detalj förklarar påstådda principer för österländskt samhällsliv, vilka torde vara välkända för alla sydasiatiska byinvånare. De banala påståendena han gör om buddhistiska sedvänjor står i skarp kontrast till de välkända och utsökt enkla men nog-

granna arbeten som förklarar Sri Lankas buddhistiska filosofi för en engelskspråkig publik.

I dessa Ariyaratnes beskrivningar förvanskas det lokala samhällslivet. Det lankesiska samhället före kolonialiseringen beskrivs t ex som idylliskt och styrt med "jämlikhet", i enlighet med "fördelningsprincipen" och med "angenämt tal". Enligt Ariyaratne "praktiserade vårt folk ett socialistiskt sätt att leva". Han ignorerar de hårda realiteter som styrde gemene mans tillvaro även under den förkoloniala epoken. Han bortser från den uppdelning i kaster och ekonomiska klasser som existerade, en uppdelning som ibland var mer extrem än den vi ser i modern tid. Han bortser t ex från de institutionaliserade regler som förbjöd vissa samhällsgrupper att bära kläder på överkroppen, att utträtta sina behov i närvaro av andra

mer "högtstående" individer och att bättra på eller odla upp jorden på sin gårdsplan, allt under hotet om extrem bestraffning.

I beskrivningen av detta idylliska, men helt inbillade samhälle, (vilket tydligen är det på vilket Ariyaratne bygger sin sarvodaya) understryker han allas deltagande i den fördelning, där alla fick sin beskärda del eller "panguwa". "Kungen, munkarna, läkaren, statstjänstemannen, smeden, tvättaren, åldringarna såväl som änkorna, alla fick de sin andel eller panguwa". Tydligen bekymrar det inte Ariyaratne att härskarna fick de största andelarna medan de övriga fick hålla till godo med mindre. Han noterar fördelningen men bortser från hur delarna distribuerades och vem som distribuerade dem.

I gamla tider "då jämlikheten mellan alla var erkänd, gavs det ändå tillbörlig respekt

Några ungdomsböcker om Indienadoptioner

Från Indien har många barn adopterats till Sverige. Många av dessa barn har nu blivit så stora, att de börjar ställa de verkligt besvärliga frågorna om sin bakgrund. För dem men också för andra helsvenska barn är det viktigt med kunskap om ursprungslandet, u-landet Indien. Ungdomsböcker är centrala i det här perspektivet. Det finns åtminstone tre stycken som handlar om adoptioner från just Indien: Inger Brattström har skrivit *Hittebarn i Bangalore* (1970) och *Ravindras väg från byn* (1972). Båda finns i pocketupplagor. Clas Engström har tillsammans med sina barn skrivit boken *Två uppdrag* (1977).

Böckerna har den likheten att de är mycket positiva till adoptioner, försvarar dem med hänvisning till hur fattiga, undernärda och chanslösa barnhemsbarnen är. Detta är naturligtvis riktigt, det inser var och en som besökt ett barnhem i Indien. Ändå är det inte okomplicerat att rika vita människor uppfyller sin önskan om barn genom att åka till ett u-land och helt enkelt hämta ett.

Just de vitas barnlöshet är en orsak till adoption som nämns i ett par av böckerna. I *Hittebarn i Bangalore* har ett föräldrapar rent av kommit upp i 40-årsåldern innan de beslutar sig för adoption. Detta nämns utan kommentarer men man kan inte riktigt frita sig från känslan, att då har verkligen alla möjligheter att få biologiska barn prövats och adoptionen blir en nödlösning.

Huvudpersonerna i *Hittebarn i Bangalore* adopterar emellertid barn av helt andra skäl. De är biståndsarbetare och inser, att jorden faktiskt är överbefolkad. I boken får man följa den 14-åriga Tina och hennes frågor och upplevelser inför adoptionen. Hur väljer man ett barn, hur stort kan barnet vara utan att ha "skadats" av sin miljö (vilken förälder vill ta en sådan risk?), är barnet friskt? Vad händer annars – byta år väl inte? I boken skildras också den påfrestande papersexercisen och domstolsproceduren.

Indien framträder som en bakgrund och omgivning till Tina. Det är varmt och fatigt och hopplöst. Hon följer med en klas-

skamat till ett bröllop – och ger så sin författare anledning att skildra lite seder. På vägen dit möter hon barn som letar mat i en sophög. Skillnaderna mellan människors levnadsvillkor blir äcklande, leder till hennes vantrivsel i Indien. Adoptionerna förändrar emellertid hennes tillvaro.

I boken *Ravindras väg från byn* har Brattström valt en annan metod. Hon koncentrerar här skildringen till Indien och en indisk pojkes liv, Ravindra, som senare blir son till "målarästare Nisse Jonasson och hans hustru Brita".

Vi får följa Ravindras och hans familjs utvandring från hembyn, där skörden slagit fel och svält och penningutlånare hotar. De reser till Bombay där alla förhoppningar snabbt grusas. Brattström skildrar på ett vardagligt och konkret sätt hur familjen förslummas: vad maten består av, hur de allt sämre bostäderna på gatan fungerar, hur hud och hår förändras. Fadern har olika slags arbeten, som kuli och rickshawcyklare bl a. Orättvisorna i det indiska samhället blir påtagliga, man ser hur onda cirklar griper in i och förstärker varandra, trötthet, näringsbrist, sjukdomar.

När misären nått längst och familjen splittrats kommer Ravindra och hans syster av en slump till ett barnhem och adopteras så småningom bort.

Orsakerna till fattigdomen i Indien blir emellertid aldrig särskilt tydliga eller trovärdiga i Brattströms böcker. Penningutlånare och andra utsugare finns, men varför får man ingen bild av. Framför allt religionen framstår som den viktiga orsaken till fattigdom, stillastående, uthärdande. Visserligen får Ravindra en sorts insikt om vad han skall göra när han blir stor, men hans ord är vaga och snarast romantiska: "Jag ska fara hem och se om man inte kan göra nåt där, nån revolution eller så."

Helt annorlunda är det i Clas Engströms bok *Två uppdrag*. Han tecknar en tydlig bild av förhållandena i Indien under undantagstillståndet i slutet av 70-talet, styrt av "kapitalägare och storgodsherrar och deras hantlangare" som med ocker-räntor driver småbönderna från jorden

och därmed ökar invandringen till städerna, slummen, arbetslösheten. En av huvudpersonerna, Mats, jämför med Sverige och finner att systemen liknar varandra: "Sverige är ett kapitalistland som Indien. Vi har ingen ekonomisk demokrati i Sverige." Mats får denna kunskap när han utför sitt uppdrag, som gäller de politiska fångarnas situation.

Det andra uppdraget har Rani fått. Hon har själv adopterats från Indien och är nu 17 år, på sitt första besök i landet. Hon skall försöka ordna en adoption till ett svenskt par på tre veckor. – Möjligen kan man irritera sig lite över könsrollsmönstret: pojken sysslar med politik, flickan med barn. Men i praktiken är mönstret oväsentligt. Mats byter blöjor med samma självklarhet som Rani. Och hon tar del av samma politiska information som han.

Tonvikten i boken är lagd på själva konfrontationen, det konfliktartade mötet med Indien: röran, stemmet, trängseln, stanken. Ranis position är besvärlig: hon är indiska men också svenska, klädd i tröja, jeans och träskor och hon pratar bara knagglig engelska.

Eftersom adoptionsproceduren är så central kommer mötet med myndigheterna att dominera. Vi får följa den många gånger spännande kampen mot den tröga u-landsbyråkratin. Hjältarna är givna och därmed sympatierna. Det är lite synd för i inget land är byråkratin lätt att möta. Indien kanske därigenom framstår som ett ovanligt besvärligt och tillkrånglat land, där ingenting fungerar, i varje fall inte som hemma i Sverige.

En något mer nyanserad bild av Indien och indierna får man i *Hittebarn i Bangalore*, även om den boken bitvis är ytlig och flack. De adopterade barnens bakgrund beskrivs på några få rader, deras tidigare liv verkar oviktigt.

Helt annorlunda är det som nämns i *Ravindras väg från byn*. Det är en bra bok, tycker jag. Man får en stor insikt i hur livet fungerar för de mest utsatta. Tiggaren på gatan får ett ansikte.

Margareta Petersson

Finns det

Signaturen Moina, som regelbundet rapporterar från Bangladesh för Sydasiabulletinens räkning, skriver här om stämningarna i det kris- och kupphärjade Bangladesh.

På gatan är folks ögon hårda, de små snabba leendena har blivit mer sällsynta, kvickheterna har blivit cyniska, tidningarna har blivit uddlösa och utslätande i tonen, och politiken har blivit en fars. Samtidigt stiger livsmedelspriserna, uppåt och uppåt!

Mycket återstår innan vi vet sanningen om vad som hände och varför. Lawrence Lifschultz bok (som anmäldes i Sydasiabulletinen nr. 1 1980), var ett steg på vägen. Flera steg tas för närvarande för att avslöja sanningen. Som nämnts i förra numret av bulletinen pågår undersökningar i USA för att klarlägga CIA:s roll. *Far Eastern Economic Review* rapporterade i augusti förra året om en känd KGB-agents ankomst till Dacca, om den ryska säkerhetstjänstens lokala rekryteringskampanj och om det sovjetiska försöket att smugla in avancerad elektronisk spionutrustning. Allt detta skedde kort efter mordet i somras på president Ziaur Rahman.

Bangladesh's historia är bitter. Idag är det svårt att se vilka krafter som skall kunna föra landet ut ur hopplösheten. Spåren efter frihetskriget 1971 verkar försvunna efter mordet på Zia. Vilka politiska misstag man än kan kritisera Zia för, så var han en av hjältarna från frihetskriget. Det samma gäller för Mansur, överbefälhavaren för Chittagong-garnisonen som blev anklagad för kuppen och själv mördad innan han kunde ställas inför domstol och dömas.

Veteraner från befrielsekriget

Den tidigare presidenten, Mujib, som motvilligt blev tvingad att ställa sig i spet-

sen för kravet om självständighet från Pakistan, blev också mördad i ett kuppförsök. Den av CIA insatte Mustahuq Ahmed störtades i sin tur av en av de fyra områdesbefälhavarna från kriget, Khaled Mussaraf, och han i sin tur dog i en mera folkligt präglad resning i armén, troligtvis på grund av sina pro-sovjetiska och pro-indiska sympatier. (Se Sydasiabulletinen nr. 1/77). Zia, som var en annan av frihetskampens hjältar, blev korad till president av de ledande i denna sista kupp. Han kallade hem mannen som nu påstås ha mördat honom, Mansur, som också var områdesbefälhavare i kriget, från ambassaden i Delhi dit han hade förvisats, och gjorde honom till chef för garnisonen i Chittagong. Ytterligare en av de ledande från befrielsekriget, Ziauddin, hade då gått under jorden och anslutit sig till en av de

små revolutionära grupperna, efter att ha hindrats i sina försök att göra en av de andra stora garnisonerna, Comilla, till en folkarmé – en armé där officerare och manskap skulle arbeta tillsammans i produktionen, och inte föra en isolerad regementstillvaro. Major K. Jalil, som hade försökt hindra den indiska armén från att plundra byarna efter kriget, hade också för länge sedan lämnat armén och anslutit sig till JSD, en vänstergrupp som lämnat Awamiförbundet (Mujib's parti). Befrielsearméns officiella general, Osmani, var alltså mer än en fanbärare.

Armén och befrielseörelsen, och motståndningarna som vuxit fram inom dessa och mellan militärerna och politikerna, har varit centrala för att förstå utvecklingen i Bangladesh fram till idag. Armén kommer att fortsätta att spela en roll, men befrielseörelsen är död – effektivt mördad!

Yttre fiender – och inre

Tidigare slogs man mot yttre fiender. 1947 när Pakistan skapades, slogs man mot de engelska kolonistörerna och de feodala, hinduiska godsägarna. Under språkrörelsen i mitten på 50-talet kämpade man mot västpakistansk dominans, och likaså 67–68, när en väldig folkrörelse störtade Pakistans härskare, general Ayub Khan. Befrielsekriget riktade sig mot Västpakistan – men fick stort, ibland för stort, indiskt stöd. Rädslan för indisk dominans har sedan dess spelat en viss roll i politiken, bl a var det en stark faktor i splittningen av befrielseörelsens parti, Awamiförbundet. Sheikh Mujibs dotter, Hasina,

Sheikh Mujibur Rahman på Awamiförbundets valaffisch.

hopp om en framtid?

kom i höstas tillbaka från landsflykt i Indien för att föra valkampanj för sin fars parti. Under Zias regeringsperiod och efter Zia's död har kampen förts internt, snarare än mot yttre fiender. Mordet på Zia kan också tolkas som en intern uppgörelse, där befrielse- och självständighets ideologi stod mot ett återvändande till ett slags "mini-Pakistan", men det är att förenkla situationen.

Det följande är gissningar, som inte på alla punkter är verifierade, men som nog inte ligger så långt från sanningen, även om de inte heller är fullständiga. De agerandes motiv är tex delvis okända.

Den döde presidenten, Ziaur Rahman, tillsammans med de nämnda befrielsekämparna, Ziauddin och Mansur (den påstådda mördaren) hade högsta kommandot under befrielsekriget. Tillsammans med dem arbetade folk som Jalil (nu med JSD-partiet), Taher (också JSD, en av huvudpersonerna i Lifschultz' bok). De blev alla radikaliserade av kriget; från att ha varit yrkessoldater i den pakistanska armén, blev de ledare för en guerillarörelse, och slogs i Bangladesh, tätt förenade med de meniga soldaterna och med bondebefolkningen. Motsatsen var officerare som Osmani, överbefälhavare under kriget, och den fjärde av områdesbefälhavarna, Khaled Mussaraf, samt Awami-förbundet som kämpade från indiskt territorium och tog emot allt indiskt stöd de kunde få.

De förstnämnda blev ett annat slags officerare efter kriget, några av dem avskedades, andra höll en låg profil eller avgick på eget initiativ. Awami-förbundet var rädda för dem; därför blev många av dem som hade suttit passiva under kriget, i landsflykt eller i Pakistan, senare inplacerade i höga befattningar för att utgöra en motvikt mot de radikala krafterna i armén. Också administrationen fylldes med folk som många hade betecknat som landsförrädare under kriget.

Zia försökte att balansera mellan dessa krafter och han lade huvudvikten på folk som inte hade sitt engagemang från befrielsekrigets tid.

Spelet om u-hjälp

Zia försökte till slut få stöd från byarnas mest inflytelserika personer, precis som Ayub Khan tidigare gjort, direkt från de

rikaste bönderna. Ämbetsmännen i administrationen blev mer och mer infångade i det stora spelet om u-hjälp och stöd från nästan all världens rika länder, mest från USA och Världsbanken – det fanns inte längre någon nationellt självständig administration.

I armén, där det fortfarande fanns många frihetskämpar, stegrades protesterna mot den bortspelade självständigheten. Zia svarade med utrensningar och med att bygga upp en underrättelsetjänst bemannad med folk som satt i Pakistan under kriget.

Om Mansur var skyldig eller blev gjord till syndabock för mordet på Zia är inte klarlagt. Mansur var fortfarande mycket populär i armén. Han satt som kommandant för den enda garnison i Bangladesh som fortfarande var i krig – den bekämpade stamfolken i Chittagong Hill Tracts – och det har framkommit att han var olycklig över denna situation och krävde att kriget skulle stoppas och att regeringen skulle börja förhandla med stambefolkningen om deras krav.

Mansur protesterade också öppet mot Zias försök att skapa en yrkesarmé och göra den till något "pakistanskt" igen. Han nekade bli den militära underrättelsetjänstens rätten att operera bland hans folk i Chittagong. Det är också känt att Zia försökte avlägsna Mansur från hans post och förflytta honom till militärakademien i Dacca.

Med Mansur dog befrielse- och självständighets rörelsen i armén. Taher är död. Jalil arbetar fortfarande i JSD som idag är ett försvagat och splittrat parti, i konflikt med sig självt och hela Bangladesh's vänsterflygel. Ziauddin arbetar förmodligen fortfarande med den underjordiska vänstern, men denna är också splittrad och svag.

Awami-förbundet har splittrats flera gånger, Zia's BNP (Bangladesh Nationalist Party) slits av inre strider, men det är klart att de mest reaktionära elementen har störst inflytande, och att partiet är för ojämnt sammansatt för att kunna stå för en samlad ideologisk och politisk linje. Armén erkänner idag öppet sitt pakistanska arv och kräver politiskt inflytande.

Framtiden är inte ljus. Bland vanliga människor har det förflutna börjat idylliseras: "det var bättre före kriget, på den pakistanska tiden – och allra bäst var det under brittiskt välde!"

Det ser ut att vara fritt fram för landsbygdseliten att bygga upp sina små privata kungadömen. De reaktionära krafterna organiserar sig i Islams namn. Och utländska makter har fritt spelrum, om än i inbördes konkurrens. De vill gärna kontrollera Bangladesh och förhindra en revolution. Men ingen vill ha ansvaret för att försörja de snart 100 miljoner som lever under fattigdomsgränsen i Bangladesh's byar.

Moina

Inget medvetet experiment

I Sydasiabulletinen nr. 4/81 skrev Vilgot Oscarsson under rubriken "Att experimentera med människor" om ett biståndsprojekt i Aurangabad i Indien skött av svenska fackföreningar. Två repliker har kommit in, en från Åke Wedin på TCO som förnekar avsikten att experimentera med människor. Ivar Asp svarar på nästa sida.

I korthet ger artikeln läsaren intrycket, att LO/TCO varit med om att starta ett "experiment med människor" i Poona, satsat totalt 805 000 kronor på det – "ett av de största biståndsprojekten LO/TCO någonsin backat upp" – men sedan projektet "utvidgats" till att gälla 12 miljoner under en kommande treårsperiod underkände SIDA projektet. Svenskarna hoppade av. Den indiske projektledaren/upphovsmannen Kabra fortsatte "Aurangabadprojektet" på annan plats och med finansiering från annat håll och lämnade "experimentmänniskorna" i Poona vind för väg. Vilgot Oscarsson uttrycker förvåning över hur lätt det är att få projekt finansierade och frågar om det är rimligt att på det här sättet experimentera med människor.

Om vi skall ta det minst viktiga först, är det fel att betrakta detta projekt som ett av de största LO/TCO bekostat. Det finns åtskilliga projekt som kostat fyra gånger så mycket eller mer bland dem som LO/TCO under åren varit med om att stödja.

Stöd till förberedelse

Viktigare, när det gäller LO/TCO:s roll, är att slå fast, att "Aurangabadprojektet" inte är ett enda projekt. När Kabra först lede fram sina planer för LO/TCO var byn i Poona redan ett faktum, upprättad med hjälp av medel från FN. Kabra ville ha hjälp med att finansiera "ett mångfaldigande av Aurangabadexperimentet". Det var ett projektförslag vars budget slutade på 9 miljoner. Eftersom det var stort och svårt att överblicka, förutsåg vi på LO/TCO att behandlingen av projektförslaget skulle komma att dra ut på tiden. Därför begärdes medel av SIDA för att inte "de pågående aktiviteterna" under tiden skulle stanna av p g a penningbrist. Det projekt förslaget skulle utmytna i och som skulle pågå i sex år, skulle ILO administrera. Det stöd som under tiden skulle utgå för att vidmakthålla de sk "pågående aktiviteter-

na" kunde inte ILO åta sig, eftersom inga förutsättningar ännu utretts eller villkor faststälts. Kabra var vid denna tid fortfarande skolchef vid Fria Fackföreningsinternationalens (FFI) fackliga utbildningsinstitut i New Delhi. FFI åtog sig därför att administrera LO/TCO:s finansiella åtagande beträffande "de pågående aktiviteterna". LO/TCO hade således inget ansvar för att människor satts i en "experimentssituation". LO/TCO hade att ta ställning till ett projektförslag, som skulle innebära att erfarenheterna från Poona skulle tillämpas i ett större sammanhang till förmån för ett betydligt större antal människor. Det skulle ju ha varit tokigt om den redan inledda verksamheten skulle ta slut medan LO/TCO satte sig in i det framlagda projektförslagets enskildheter.

Behandlingen drog ut längre på tiden än vad man från början räknat med och det blev nödvändigt att i ett par omgångar ge tilläggsbidrag. Det totala belopp som utgick för ändamålet stannade slutligen vid 805 000 kronor.

Kostnaderna ökade

Det fanns en rad skäl till dröjsmålet i behandlingen. Kabra inkom gång efter annan med nya utformningar av projektförslaget och varje gång ökade de beräknade kostnaderna. Till slut låg budgeten på mer än det dubbla ursprungliga beloppet 9 miljoner kronor.

Ett radikalt grepp togs då till: projektet skulle begränsas till tre år och den slutliga summan kalkylerades till 12 miljoner.

Detta är emellertid mera utanverk. Viktigare var att allt fler av de brister som Vilgot Oscarsson påpekar också blev bekanta för ILO, LO/TCO och SIDA, en del av dem därför att vi blev varse dem först efter hand, en del därför att de uppstod under de "pågående aktiviteterna". Det ena jättelika projektförslaget avlöste det andra, alla erbjöd stora tolkningssvårigheten genom sin bristande översiktlighet. Ett stort arbete fick läggas ned på att definiera vad det hela egentligen innebar och på att bringa ordning i siffermaterialet.

Ingen skall tro, att vi som var inblandade från "givarsidan" skulle ha undgått att lägga märke till "husförhörskaraktären" vid de uppställningar som arrangerades med byborna vid våra besök. Vi var också bekymrade över den auktoritära behandling de utsattes för från projektledningens sida och mycket annat.

Man kan säga, att inställningen till Aurangabadprojektet gick från en i en del fall närmast entusiastisk i andra klart positiv hållning till en reserverad eller direkt negativ. Vilgot Oscarsson har själv levt med i denna utvecklingsprocess.

Experiment – men inte människor

En tung vikt i den andra vågskålen var dock de människor det ytterst gällde. När det talades om "experiment" menades naturligtvis inte "experiment med människor" utan experiment med kooperativa verksamhetsformer, som skulle kunna ge "de fattigaste bland fattiga" en dragligare tillvaro.

Korrigera eller avslå?

Vilgot Oscarsson har alldeles rätt i att man inte får experimentera med människor. Inför upptäckten av sådana inslag hade vi att välja mellan att korrigera projektet och stödja det eller avslå projektansökan. LO/TCO valde den förra vägen i sitt förslag till SIDA, SIDA valde den andra. Ingen skall dock försöka göra gällande att någondera medvetet medverkat till experiment med människor eller underlåtit att fullgöra sina åtaganden. Ingen har heller tagit lätt på denna uppgift i dess helhet.

Vi kan gott säga, att detta med experiment med människor inte får upprepas. Vi är emellertid inte ensamma om att ge bistånd. I det sammanhanget passar Vilgot Oscarssons reflexion om lättheten att få finansiering in. Det är förvånande, att inte andra biståndsorgan informerar sig om orsakerna till att svenskarna efter år

av utredningar till slut bestämde sig för att inte stödja Aurangabadprojektet. Hade så varit fallet, skulle Kabra antingen inte fått någon finansiering för sitt projekt, eller också skulle han troligen ha blivit tvungen att ta ett ansvar för Poonabyns innevånare.

Biståndsverksamhet är något vi håller på och lär oss på olika håll i världen. Det är nödvändigt att ta vara på de stora värden som utredningar och samlade erfä-

renheter erbjuder, för att inte lärtiden skall bli onödigt lång. Kostsamma misstag kan undvikas, ett bjudande imperativ mot bakgrund av biståndsresursernas knapphet. I detta speciella fall har vi gjort samma iakttagelser och erfarenheter och Vilgot Oscarsson. Vi har gjort lärdomarna i samma takt som han och vi har haft återkommande samtal med honom i en öppen hjärtig anda. Vi får väl anta att när han nu i en tidningsartikel vill ge sken av

att ha sett sammanhangen mycket tidigare och tydligare än vi, är det för att göra artikeln mer läsvärd. Dit hör troligtvis också den polemiska udd som riktas mot LO/TCO. Däremot vet vi inte vilken bakgrunden är till de slängar han ger TCO/TBV-resenärerna.

Åke Wedin

Stockholm 1982-02-20

TCO om Aurangabad

Jag har läst Vilgot Oscarssons artikel "Att experimentera med människor – och sen då?" i Sydasiabulletinen nr 4. 1981 och vill göra följande kommentarer.

Projektet var ambitiöst, men misslyckades

Sedan hösten 1974 har jag som ombudsman i TCO:s kansli varit ansvarig för internationell information inom TCO. Som ledamot av LO/TCO:s internationella kommitté har jag under de senaste sju åren nära följt den fackliga biståndsverksamheten, som i huvudsak är inriktad på grundläggande facklig utbildning för lokalt aktiva medlemmar. Arrangabadprojektet var unikt bl a i den meningen att det huvudsakliga syftet var socio-ekonomiskt och inte fackligt. Oscarssons beskrivning av projektet är summarisk men i stort sett korrekt. Det är sant – och tragiskt – att det misslyckades.

Inget fackligt projekt har studerats och analyserats grundligare än Aurangabad

Representanter för ILO, SIDA, LO och TCO har besökt Aurangabadprojektet vid olika tillfällen. En rad rapporter har producerats och studerats av berörda instanser. Informationen om projektet fyller åtskilliga pärmar. SIDA har publicerat boken "Experimentby i Indien" en kritisk granskning skriver av Sonja Rönnäs och Vilgot Oscarsson, som var en av de många skrifter som noggrant studerades under förberedelserna till TCO/TBV:s studieresa. Under hösten 1980 kontaktades jag av Oscarsson, som föreslog att ett särskilt studiematerial skulle framställas och Aurangabadprojektet och erbjud sig att göra detta. Jag svarade att TCO inte hade behov av ett omfattande studiematerial om detta projekt, men att vi själva skulle besöka ett annat utbildnings-

projekt för lantarbetne i södra Indien. Inom TCO/TBV:s internationellt inriktade informations- och studieverksamhet diskuteras vi både framgångsrika och misslyckade fackliga biståndsprojekt. Jag hänvisade Oscarsson till LO/TCO:s biståndsnämnds sekretariat och framhöll att vi med intresse skulle ta del av hans fortsatta studier, men att TCO inte kunde beställa den typ av material han föreslog.

TCO/TBV:s studieresa till Indien av Sri Landa

Resan förbereddes av en arbetsgrupp med företrädare för TCO, TBV och anslutna förbund. Deltagarna rekryterades under våren 1980. Två veckolägen för seminarier avslögs till detaljplanering och deltagarna bedrev omfattande litteraturstudier. Under tre veckor i november 1980, vann de sista sex dagarna på Sri Lanka arbetade vi i olika grupper, genomförde ett mycket omfattande program och producerande studiecirkelmaterialet "Indien, facket och utvecklingen," där vi bland annat beskriver två fackliga utbildningsprojekt.

Under planeringskedet fick deltagarna grundlig information om Aurangabadprojektet. Oscarsson säger att vi skulle ha "kunnat vandra runt i spillrorna att ett av de största biståndsprojekt LO/TCO någonsin backat upp". Han tycker det är "anmärkningsvärt att TCO/TBV-resenärerna som beökte Indien och Poona inte försökte ta reda på vad som hänt med de tidigare deltagarna i projektet och få deras syn på varför det misslyckades".

Vi diskuterade om vi skulle besöka Aurangabad. Alla visste att projektet misslyckats. Vi önskade inte vandra runt i spill-

Foto: Brita Åsbrink

rorna. De som besökte Bombay-Poonaområdet genomförde på en vecka ett omfattande program, som med säkerhet gav mera information än om veckan använts till att söka efter före detta deltagare i Aurangabadprojektet. Oscarsson och jag var överens om att det är ett svårt och känsligt uppdrag att inskriva personer i deras situation. Oscarsson är säkert bättre lämpad för den uppgiften än gruppen från TCO/TBV. Ingen av dem hade tidigare besökt Aurangabad, men Oscarsson har flera gånger besökt projektet.

Några enkla slutsatser

Jag har stor respekt för Oscarssons arbete, hans kunskaper om och engagemang i Aurangabad experimentet. Före TCO/TBV:s studieresa hade jag ingående samtal med honom i detta ärende. Därför är jag förvånad över att han kan inbilla sig att TCO/TBV:s studieresa borde ha ägnats åt en undersökning som han själv kunde göra betydligt bättre.

Berörda handläggare inom LO och TCO har tydligt markerat

att LO och TCO inte skall bedröva landsbygdsutvecklingsprojekt (andra kan det bättre) och

att LO/TCO endast bör stödja sådana socio-ekonomiska projekt som är integrerade delar av fackliga utvecklingsprojekt.

Med vänlig hälsning

Ivar Asp

Saltarbetare i Sydindien

Denna bildserie visar saltframställning. Salthaltigt grundvatten tas ur brunnar och får avdunsta på fälten. Transporten sker på kanaler till lagring och packning.
Foto: S. Lindberg

AFGHANISTAN – imperialism, feodalism

Samverkande sovjetiska och afghanska styrkor återerövrade Kandahar och Herat, som nattetid länge behärskats av gerillan (TT-AFP/Arbetet 17.2). Omringningsmanövrer norr om Kabul åsamkade i början av mars *gerillan* stora förluster (NZZ 11.3).

Radio Kabul rapporterade 12/2 att president Karmal lovat påskynda *jordreformen*. Striderna i landet hade försvårat regeringens försök att stycka upp de stora jordegenomgångarna för att ge bönderna egna åkermark. Jordreformerna hade också mött motstånd därför att de bröt mot ett inrotat feodalt system på landsbygden (TT-Reuter/SvD 14.2). Regeringen antog 9/3 en socio-ekonomisk utvecklingsplan för år 1361 (som började 21/3 1982), meddelade den afganska radion (SWB 11.3). Partikongressen, som inte varit samlad sedan den ryska inmarschen i december 1979, sammanträdde den 15/3 (SWB 16.3).

Även källor i Moskva har medgivit att den *Sovjetiska* krigsmakten stöter på allvarliga *svårigheter* i Afghanistan. Armétidningen Röda stjärnans korrespondent i Kabul rapporterade 23/2 att ryska soldater stundtals hade det mycket svårt, eftersom tusentals banditer, utbildade och beväpnade utomlands, dagligen anföll afghanskt territorium, så att landet inte tilläts bygga upp sitt nya liv i fred (TT-AFP/SDS 26.2). Från Peshawar meddelade FAZ-korrespondenten att utländska militära bedömare beräknade de sovjetiska förlusterna till ca 5 000 dödade och 15 000 sårade (FAZ 6.3; FEER uppgav 29.1 10 000 döda och sårade). Antalet ryska soldater i Afghanistan har i västerländsk press uppskattats till 110 000 – 120 000 man; amerikanska utrikesdepartementet har angivit 90 000. Den afghanska regeringsarméns numerär uppges ha sjunkit från drygt 100 000 till ca 30 000, främst p g a deserteringar (The Times 12.2).

Bland de 2 1/2 miljon afghanska *flyktingarna* i Pakistan har attityden kämpa-till-sista-blodsdroppen blivit mera sällsynt, meddelade FAZ korrespondent, och utfler vädjade om en politisk lösning, så att de kunde återvända hem (FAZ 6.3, jfr NZZ 21.2). Från Kabul har den ryska nyhetsbyrån Novosti meddelat att Afghanistan, i motsats till flertalet andra u-län-

der, lyckats betvinga sin befolkningsökning: befolkningen hade minskat från 20,3 miljoner 1977 till 15,9 miljoner 1981, en minskning med 21,7 % på fyra år... (Asiaweek 12.3).

USA, som i år återupptagit tillverkning av stridsgaser, anklagade i mars f f g Sovjetunionen för att i strid mot 1925 års Genèveavtal ha använt *kemiska stridsmedel* och därigenom vållat minst 3 000 afghaners död. Anklagelsen framfördes i senatens utrikesutskott av bitr. utrikesministern (TT/Arbetet 10.3). Den afghanska nyhetsbyrån Bakhtar tillbakavisade anklagelsen och hävdade att stridsgas av amerikansk tillverkning upptäckts i Ghazni-provinsen (FAZ 12.3).

BHUTAN

Bhutan förväntas i april inträda i Asian Development Bank (FEER 5.2).

INDIEN – det är kvinnan bakom allt!

Åtta fackförbund, knutna till oppositionspartierna, gick 19/1 ut i en landsomfattande *24-timmarsstrejk* riktad mot en lag, som gav regeringen möjlighet att förbjuda strejker (Essential Services Maintenance Act). Denna hade dock aldrig tillämpats. Regeringen lät arrestera ca 25 000 personer och sammanstötningar ägde rum mellan polis och demonstranter. I Västbengalen, Tripura och Kerala var strejken effektiv (Asiaweek 5.2, FEBR 12.2). Regeringen fastställde 8/2 sexton områden, bl a kommunikationer, bankväsen, tull, kraftförsörjning, försvar och allmänna val där strejker förbjöds, bl a (Statesman Weekly 13.2).

Den ryska närvaron i Afghanistan, den amerikanska vapenexporten till Pakistan och utvecklandet av kärnvapenkapacitet i Pakistan och Indien ökade den traditionella *misstron mellan* de båda *grannländerna*. President Zia hade tidigare föreslagit en icke-angreppspakt, men genom att inför den pakistanske utrikesministern Agha Shahis Indienbesök 29/1 föreslå-

vänskapsfördrag och en gemensam kommission med uppgift att förbättra relationerna grep Indien Gandhi det diplomatiska initiativet (FEER 5.2). Samarbetsplanerna torpederades emellertid i Genève, då den pakistanske delegaten vid mötet med FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna, likställde Kashmirs situation med Palestinas, Namibias, Kampucheus och Afghanistans. Detta innebar enligt Indien en grov provokation, och det indiska svarsbesöket i Islamabad inställdes på obestämd tid (FEER 5.3). Pentagon låg bakom det pakistanska utspelet, hävdade Times of India (FAZ 10.3).

Tre oppositionspartier – Janata, Lok Dal och Congress (S) – *sammanslogs* 22.1, trots att motsättningar rådde både inom dessa partier och mellan dem och BJP, Bharatiya Janata Party (India Today 28.2).

Regeringen framlade den 15/1 helt överraskande ett socialt och ekonomiskt *utvecklingsprogram i 20 punkter*. Hand i hand med proklamerandet av 1982 som ett Productivity Year gick 20-punktsprogrammets tonvikt på produktionsbefrämjande åtgärder inom bevattning, kraftförsörjning, alternativa energikällor, skogsbruk och investeringslättnader, men programmet betonar också socio-ekonomiska insatser som jordreformer, landsbygdsutveckling, minimilöner och familjeplanering (Overseas Hindustan Times 28.1). 1982–83 års *budget* framlades 27/2. Den avspeglar optimistiskt den ekonomiska uppgången och prioriterar bl a försvaret (11 % ökning), kol- och oljeproduktion och petrokemisk industri (FEER 5.3).

Indira Gandhi invigde 22/2 en 44-nations *South-South Conference* i New Delhi med att betona behovet av globala underhandlingar, minskade protektionism i världshandeln, ökat bistånd och samarbete de fattiga länderna i söder emellan. Konferensen beslöt om fortsatta förhandlingar med i-länderna om en ny ekonomisk världsordning (Mainstream 6.3).

Statsminister *Fälldin* besökta 10–18/2 Indien tillsammans med representanter för bl a svenskt näringsliv och SIDA (utförligt i Commerce 20.2). *Indira Gandhi* kommer att besöka de nordiska länderna i juni.

BANGLADESH – hotande ruin och politisk maktkamp

1/1 *devalverades valutan* för andra gången på sex veckor. Valutareserverna har sjunkit, utbetalningarna av utländskt bistånd har skurits ned p g a bristande inhemska motprestationer och stora utlandslån har tagits i amerikanska banker (India Today 15.1). Bangladesh bad USA, Japan, EEC och flera arabländer om akut *livsmedels-hjälp* för att täcka en brist på ca 2 1/2 miljon ton (FEER 22.1); regeringen förnekade att livsmedelsbrist rådde (Bangladesh Observer 5.2).

President Abdus Sattar valdes efter maktstrider inom regeringspartiet BNP, Bangladesh Nationalist Party, 7/1 till partiordförande. Den 1/1 hade han tillsatt ett *National Security Council*, NSC, med uppgift att ge råd i försvars- och säkerhetsfrågor samt främja krigsmaktens insatser för landets ekonomiska och sociala utveckling. Skapandet av NSC var en eftergift för armén. Det pågår en *tävlan om makten* mellan president, parlament och försvarsmakt (FEER 15.1). Det var NSC och stabschefen general Ershad som framtvängde parlamentsupplösningen och den plötsliga regeringsombildningen 11–12/2. Regeringschef i både den tidigare 42-manna- och den nya 18-mannaregeringen är Shah Azizur Rahman (The Times 13.2; Ershads roll spec. i Japan Times 22.2). Militären har stärkt sin representation i NSC och sitt inflytande på regeringen, men det är möjligt att den akuta risken för militärt maktövertagande temporärt minskade genom regeringsombildningen och diverse kompromisser inom BNP (FEER 19.2, Lind 7.3).

PAKISTAN – bäst i landhockey

För andra året i följd vann Pakistan världscupen i landhockey genom att 12/1 besegra Västtyskland (Viewpoint 21.1).

Det nybildade *federala rådets* (Majlis-i-Shoora) 288 nominerade medlemmar sammanträdde 11/1. Rådets ansågs officiellt som ett steg mot "islamsk demokrati" (FEER 5.2). Finansministern varnade ledamöterna: råd, *inte kritik*, förväntades av dem (FEER 5.2). De politiska, for-

melet förbjuda, partierna – även de islamiska – bojkottade det federala rådet (The Economist 16.1).

Förhandscensuren av dagstidningar upphävdes 11/1, men rapportering om politik förblev förbjuden. Tidningarna är underkastade självpålagd censur (FEER 15.1, 5.2; Viewpoint 14.2).

Amnesty International uppgav i en 57-sidig rapport av 13/1 att arresteringar, tortyr och avrättningar av politiska fångar samt brott mot de mänskliga rättigheterna ökat i Pakistan (FER 15.1). Inrikesministern hävdade infr majlis den 14/1 att det bara fanns 62 *politiska fångar* i landet och inte 6 000, som Amnesty uppgivit (FEER 22.1).

Under utrikesminister Shahis förhandlingar i New Delhi tycktes *relationerna till Indien* förbättras, men av brytning framprovocerades (se INDIEN ovan). Shaki avgick 16/2, officiellt av hälsoskäl (The Muslim 17.2), men troligen p g a meningsmotsättningar med regeringsmedlemmar och armé och Indien-politiken, USA-samarbetet och islamiseringspolitiken (NZZ 19.2; Asiaweek 12.3). Ambassadören Yakub Khan efterträdde Shahi (The Muslim 17.2).

I Punjab och Sind *arresterades tusental* från den 26/2 och därefter. Enligt officiella källor var de arresterade "antisociala element" – boskapstjuvar, narkotikalan-gare, smugglare o d. Samtidigt uppgavs att inte bara vapen utan också samhälls-omstörtande litteratur beslagtogs. Några officiella källor förklarade att avsikten var att slå till mot subversiva personer (Viewpoint 4.3).

Sex politiska partier beslöt 2/3 att ingå i en *allians* med syfte att genom fria val återupprätta demokratin (Viewpoint 11.3).

Enligt en artikel av A. Mascarenhas planeras i sommar ett angrepp av 6 000–8 000 baluchis, som i Afghanistan utbildats och utrustats av Sovjet, för att vinna självständighet åt provinsen *Baluchistan* (Sunday Times 7.3).

NEPAL – opposition mot rojalister

Ett nepalesiskt forskningsinstitut har utvecklat ett *alternativ till cement*. Den cement som framställs i landet täcker bara 1/4 av behovet (FEER 12.2). I januari vidtog regeringen vissa åtgärder mot den kommersiella exploateringen och exporten av *skog* och timmer, men samtidigt fortsatte skogsministeriet att upplåta stora skogsarealer för avverkning. Den skogklädda arealen har minskat från 57 % för tjugo år sedan till 23 %. Följden blir erosion, snabb avrinning, slamavlagringar och *översvämningar* (India Today 28.2).

Mot den rojalistisk/liberala regeringen står en inbördes splittrad opposition. Studentoroligheter och intensifierade *maktstrider* befaras då Nepali Congress Party-ledaren, den svårt sjuke Koirala dör. Miss-tron mot Indiens och Kinas "neutralitet" växer (Depthnews/The Muslim 4.2). Val till by- och distriktsråd beräknas äga rum i maj (FEER 26.2).

SRI LANKA – heja Sverige!

Det *undantagstillstånd*, som införts fem månader tidigare, *upphävdes 16/1*, men *militären behöll sina polisbefogenheter enligt Public Security Act* (FEER 22.1).

I Sverige har *kraftsverksbygget* i Kotmale blivit en het potatis, sedan det artat sig att bli Sveriges dyraste biståndsprojekt (Expressen 3.2).

FÖRKÖRTNINGAR

FAZ: Frankfurter Allgemeine Zeitung.

FEER: Far Eastern Economic Review, Hongkong.

NZZ: Neue Zürcher Zeitung.

SWB: Summary of World Broadcasts, Part 3.

Asiaweek utges i Hongkong, Commerce, Link och Mainstream är indiska, The Muslim och Viewpoint är pakistanska och SWB utges av BBC.

Anteckning om ny adress eller dylikt

.....

.....

.....

BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Om adressaten begärt eftersändning p g a definitiv avflyttning ska försändelsen inte eftersändas. Denna talong återsändes till avsändaren med uppgift om ny adress

VID OBESTÄLLBARHET

Denna talong ska återsändas med anteckning om orsaken till obeställbarheten, samt ev ny adress.

Avsändaren garanterar returporto som ekonomipost

Avs
Sydasienbulletinen
Erik Dahlbergsgatan 27 A
411 31 GÖTEBORG

**Välkommen
till Norden
Indira Gandhi!**

Sydasiabulletinen

följer med i
kulisserna

Prenumerera

därför på Sydasiabulletinen så att du får varje nummer hem i brevlådan. Ett år (fyra nr) för 40 kr. Insättes enklast på postgiro 79 54 96-9.

